

Møte onsdag den 31. mai kl. 10

President: H a n s J . R ø s j o r d e

D a g s o r d e n (nr. 85):

1. Spørretime
- muntlig spørretime
2. Innstilling fra forsvarskomiteen om samtykke til godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 40/2000 av 11. april 2000 om endring av protokoll 31 til EØS-avtala om deltaking for EFTA/EØS-statane i det femårige handlingsprogrammet til EU for katastrofevernebuuing (Innst. S. nr. 191 (1999-2000), jf. St.prp. nr. 45 (1999-2000))
3. Innstilling fra forsvarskomiteen om deltakelse og finansiering av norsk militært bidrag på Balkan for 2000 (Innst. S. nr. 190 (1999-2000), jf. St.prp. nr. 44 (1999-2000))
4. Innstilling fra forsvarskomiteen om anskaffelse av nye fregatter (Innst. S. nr. 192 (1999-2000), jf. St.prp. nr. 48 (1999-2000))
5. Innstilling fra forsvarskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland, Øystein Djupedal og Karin Andersen om en midlertidig utsettelse av enkelte større investeringer i forsvarsmateriell i påvente av langtidsmeldingen for Forsvaret (Innst. S. nr. 193 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:64 (1999-2000))
6. Referat

Presidenten: Representantene Jon Lilletun, Jan Petersen, Karin Andersen, Hans J. Røsjorde, John Dale, Lisbet Rugtvedt og Per Ove Width, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra representantene May-Helen Molvær Grimstad og Ågot Valle om permisjon i tiden fra og med 5. juni til og med 8. juni, begge for å delta under FNs spesialsesjon i New York for oppfølging av kvinnekongressen i Beijing
 - fra Stortingets delegasjon til Den vesteuropeiske unions parlamentariske forsamling 46. sesjon, første del, i Paris, undertegnet av delegasjonens leder, stortingsrepresentant Fridtjof Frank Gundersen, om permisjon i tiden fra og med 5. juni til og med 8. juni for representantene Dag Danielsen, Grethe Fossli, Ingvald Godal, Laila Kaland, Hallgeir H. Langeland, Finn Kristian Marthinsen, Marit Tingelstad og Fridtjof Frank Gundersen
- Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget.
- Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Telemark fylke, Gunn Marit Helgesen, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte under representanten Ingvald Godals permisjon i tiden fra og med 5. juni til og med 8. juni av velferdsgrunner.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.

2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershus fylke: André Kvakkestad og Rikke Lind
For Buskerud fylke: Unni Hennem Lie
For Hordaland fylke: Eirik Langeland Fjeld
For Møre og Romsdal fylke: Kjell Terje Fevåg og Modulf Aukan
For Oppland fylke: Terje J. Stenseng
For Oslo: Sissel Dagslet
For Rogaland fylke: Ingrid Fiskaa
For Telemark fylke: Kari Lise Holmberg
3. Rikke Lind, Kjell Terje Fevåg og Terje J. Stenseng innvelges i Lagtinget for den tid de møter for representantene Grethe Fossli, Laila Kaland og Marit Tingelstad.

Presidenten: Representanten Carl I. Hagen vil fremsette to private forslag.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg tillater meg å fremme forslag om å innføre lovbestemmelser som medfører at flyktninger som er bosatt i en kommune med integreringstilskudd, ikke kan gis offentlig økonomisk støtte til livsopphold dersom de bosetter seg i en annen norsk kommune, og forslag om å opprette Den Norske Stats Omsorgsselskap AS (STATOMSORG) med en aksjekapital på 500 mill. kroner for å bygge og drive omsorgsinstitusjoner i sydlige land.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at formiddagsmøtet – om nødvendig – fortsetter utover den reglementsmessige tid, kl. 15, inn til dagens kart er ferdigbehandlet.

- Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

S a k n r . 1

Spørretime

- muntlig spørretime

Presidenten: Stortinget mottok mandag meddelelse fra Statsministerens kontor om at følgende regjeringsmedlemmer vil møte til muntlig spørretime:

- statsråd Bjørn Tore Godal
- statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen
- statsråd Otto Gregussen

De annonserte regjeringsmedlemmer er til stede, og vi er klar til å starte den muntlige spørretimen.

De representanter som i tillegg til de forhåndspåmeldte ønsker å stille hovedspørsmål, bes reise seg. -

Vi starter da med første hovedspørsmål, fra representanten Børge Brende.

Børge Brende (H): Jeg har et spørsmål til finansministeren:

I løpet av den siste uken har finansministeren varslet at det vil bli skatteøkninger til neste år. Han har også sagt klart fra at han ikke vil gjøre noe med det skyhøye norske avgiftsnivået på bensin og drivstoff.

I henhold til VG i dag sier arbeiderpartiregjeringen nei til å løfte en finger for å redusere den rekordhøye bensinprisen. Samtidig hadde egentlig Regjeringen nå varslet en grensehandelspakke i revidert budsjett, men den er nå utsatt til høstens statsbudsjett. Vil finansministeren stå fast ved at han ikke vil gjøre noe med de ekstraordinært høye norske avgiftene på drivstoff, eller vil de norske avgiftene bli vurdert i forhold til en slik grensehandelspakke?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: La meg først si at i revidert budsjett har Regjeringen varslet at man i forbindelse med budsjettet for neste år vil gjennomgå skattesystemet med sikte på å få en bedre fordelingsvirkning av skatten. Jeg ser at enkelte aviser har tolket det som at man skal øke det alminnelige skattetrykket for vanlige folk, men det er ikke det jeg har uttalt. Jeg har uttalt at vi ønsker å få en klarere fordelingsretning på skattepolitikken.

Så må jeg beklage at jeg ikke har fått lest oppslaget i Verdens Gang i dag. Journalisten i Verdens Gang fikk ikke tak i meg i går – vi prøvde å få kontakt med hverandre. Men jeg har aldri uttalt at det er utelukket å vurdere spørsmålet om bensin- og drivstoffavgift i forbindelse med den avgiftsomleggingen som vil komme til å skje. Tvert imot er det slik at denne regjeringen ikke har økt avgiftene på bensin og autodiesel, vi har for første gang siden autodieselavgiften ble innført, foreslått å redusere avgiften. Og hvis Stortinget gir sin tilslutning til det ved behandlingen av revidert budsjett, vil avgiften bli noe redusert i forhold til det som er tilfellet i dag. Så det er riktig som representanten sier, at vi i forbindelse med framlegget av reform av merverdiavgiften har varslet at vi også vil gå gjennom særavgifter og særskilt særavgifter som har stor betydning for grensehandelen, og i den sammenheng vil også drivstoffavgiftene bli vurdert.

Børge Brende (H): Når det gjelder skattenivået, fikk man i Norge i fjor høst en høyere marginalskatt enn 50 pst. Det bryter med de grunnleggende trekkene i skattereformen, så det er bekymringsfullt hvis finansministeren har tenkt å øke det ytterligere, for alle andre land vil jo nå forsøke å komme klart under 50 pst.

Når det gjelder avgift på bensin og drivstoff, er det riktig at Regjeringen nå foreslår en nedsettelse av dieselavgiften med 20 øre – for å sette den ned til samme nivå som i fjor høst, det er det viktig å ha med seg.

Men til det som står i Verdens Gang. Ettersom de ikke fikk tak i finansministeren, fikk de tak i Erik Dalheim, som er Arbeiderpartiets avgiftspolitiske talsperson, og han sier at det er uaktuelt for Regjeringen nå å løfte en finger for å sette ned avgiftene på bensin og diesel ytterligere. Sier finansministeren nå at Regjeringen kan vurdere å gjøre dette, at man ikke lenger finner seg i at man skal betale 11-12 kr literen for bensin i Norge?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: La meg først vise til at det i revidert budsjett ikke ligger noe forslag om endringer av bensinavgiften. Derimot foreligger det forslag om endring i dieselavgiften. Så vil vi i forbindelse med framlegget av budsjettet for neste år vurdere de ulike avgiftene, og ikke minst avgifter på varer som er særskilt grenseutsatte, og da vil vi også vurdere drivstoffavgiftene. Jeg er enig med representanten i at vi har et høyt nivå på disse avgiftene i Norge, det har for så vidt vært en ønsket politikk i den forstand at det er en del av statens samlede finansiering. Det er jo ikke dramatiske forskjeller mellom f.eks. Høyre og Arbeiderpartiet i synet på disse avgiftene, ganske særlig i en situasjon hvor Arbeiderpartiet har foreslått å redusere dieselavgiften med 20 øre. Men dette er spørsmål som jeg må få lov til å komme tilbake til i forbindelse med årsbudsjettet, og jeg vil ikke utelukke også en vurdering av drivstoffavgiften i den sammenheng.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – Siv Jensen.

Siv Jensen (Frp): Jeg registrerer at finansministeren bruker ordet «vurdere». I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet i høst kunne man etter budsjettforliket mellom sentrum og Arbeiderpartiet klart få inntrykk av at vi i forbindelse med revidert budsjett ville få se et reduksjonsforslag hva gjelder avgifter på alkohol, særlig for å bedre grensehandelsproblematikken. Men igjen kommer altså Regjeringen og sier at de vil vurdere dette – og i hvert fall ikke før til høsten. Hva ligger i dette ordet «vurdere» når avgiftspolitisk talsmann for Arbeiderpartiet, Dalheim, gjentatte ganger har vært ute i avisene og latt som om Arbeiderpartiet faktisk mener alvor med å sette ned alkoholavgiftene? Når det kommer til stykket, vil man altså ikke gjøre det, og jeg vil veldig gjerne vite hvor lenge Regjeringen har tenkt å vurdere dette spørsmålet før de har tenkt å gjøre noe med det.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Jeg vil gjerne i stortingssalen gjenta det som er sagt i ulike sammenhenger, og som sikkert representanten har registrert, at Regjeringen i budsjettet som framlegges til høsten, vil foreslå reduksjon i avgiften på alkohol. Det har ikke minst sammenheng med de endringene som skjer i de landene som er rundt oss.

Det er nå inngått en forståelse mellom Sverige og EU om innførselsreglene til Sverige. Det gjør at avgiftsnivået i Sverige vil være utsatt, og Sverige vil måtte forholde seg til det, og vi er nødt til å forholde oss til de grensehandelsvirkningene det kan ha. Så jeg gjentar gjerne det jeg har sagt før, at Regjeringen vil i forbindelse med budsjettet til høsten fremme forslag om endringer i avgiftene på alkohol, og da snakker jeg om endring nedover.

Presidenten: Jon Lilletun – til oppfølgingsspørsmål.

Jon Lilletun (KrF): Det gjeld ikkje alkoholavgifter, men det gjeld den momsproposisjonen som statsråden

nemnde i sitt fyrste svar. Som vi har sett i media i den seinare tida, har reiselivet for tida store problem. Det er nedgang i talet på turistar, og investeringslysta held på å stoppe opp på grunn av at ein fryktar moms på overnatting i den komande meldinga.

Ville det ikkje vere eit handslag til reiselivsnæringa om finansministeren no gjorde det klart at reiselivsnæringa allereie ligg så høgt når det gjeld pris i forhold til internasjonal konkurranse, at moms ikkje vil verte aktuelt? Det ville verkeleg vere ei handsrekking frå Regjeringa til eit reiseliv som for tida føler seg pressa.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Jeg har registrert at en del av de nylig avgåtte statsrådene har et noe annet syn på sakene etter at de har gått ut av regjeringskontorene enn de hadde før. Jeg registrerte at representanten Lilletun som medlem av Regjeringen ikke hadde det synspunkt som han gir uttrykk for her. Det var ikke signalisert fra den foregående regjering at det ikke skulle være moms på overnatting. Tvert imot er det registrert signaler om å innføre det, men med en lavere sats enn den generelle. Dette er spørsmål som også denne regjeringen vil vurdere, så det er ikke naturlig for meg å konkludere på de ulike elementene i merverdiavgiftsreformen på dette stadiet.

Presidenten: Vi går da videre med neste hovedspørsmål.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg har et spørsmål til forsvarsministeren vedrørende Arbeiderpartiet og arbeiderparti-regjeringens troverdighet.

I forbindelse med budsjettet gikk Arbeiderpartiet, så vidt jeg har forstått, inn for at utgiftene ved fredsbevarende operasjoner i utlandet ikke skulle få noen innvirkning på andre deler av budsjettet. Vi fikk også inntrykk av at Arbeiderpartiet var imot nedskjæringer på forsvarsbudsjettet, og særlig midt i et år. Nå har Regjeringen i revidert nasjonalbudsjett og ved revideringen av statsbudsjettet av en eller annen merkelig grunn sagt at fordi byråkratene regnet galt når det gjaldt utgiftene til våre styrker i utlandet, skal det gå ut over det ordinære forsvaret med kutt på en halv milliard kr midt i året, og kutt her hjemme, som f.eks. at man ikke skal kjøpe utstyr til sykehusene. Hvor er sammenhengen i Regjeringens forsvarsbudsjett når man gjør så store endringer og begynner å spare inn på helsevesenet i Norge for å betale regninger man lovet ikke skulle gå ut over noe annet?

Statsråd Bjørn Tore Godal: Det er hevet over tvil at det var drevet dårlig budsjetteringsarbeid i forbindelse med våre internasjonale operasjoner i Kosovo. Det gav en tilleggsregning på 1,3 milliarder kr. Og hvis Forsvaret ikke hadde bidratt med noe i betalingen av denne regningen, kunne det gått ut over de syke og de svake og en lang rekke andre formål, som kunne ha opplevd større kutt om ikke Forsvaret hadde tatt sin andel av kuttene.

Jeg er enig med representanten Hagen i at dette ikke er ønskelig. Det må budsjetteres bedre i Forsvaret i fram-

tiden, slik at vi kan få reelle kostnader på bordet. Men det ville – det må jeg innrømme finansministeren – være helt urimelig at Forsvaret ikke tok sin del av ansvaret for den store ekstraregningen som vi fikk i en ekstraordinær situasjon.

Carl I. Hagen (Frp): Hvorfor i all verden skal man kutte i andre poster når byråkratene i Finansdepartementet har regnet feil, slik at det blir økte skatte- og avgiftsinntekter i størrelsesordenen 5 milliarder kr? Hvorfor kan ikke de økte skatte- og avgiftsinntekter dekke disse merutgiftene? Det har jo ingen ting med aktivitet å gjøre, for man har regnet feil. I tillegg har vi fått 50 milliarder kr mer i inntekter fra virksomheten i Nordsjøen. Hvorfor skal det være kutt i andre ting? Det er jo helt meningsløst når statskassen har nok penger. Og nå er det snakk om at Regjeringen kanskje vil gå inn for å sende styrker tilbake til Libanon. Skal vi da vente at det betyr økte egenandeler for syke mennesker og ytterligere innstramminger i det norske samfunn fordi Regjeringen skal prioritere å være stor internasjonalt istedenfor å ta seg av de nødvendige tingene for folk flest i dette landet?

Statsråd Bjørn Tore Godal: Forsvaret som helhet fikk et netto pluss på 800 mill. kr gjennom de operasjoner vi nå har foretatt. Men det er riktig at vi altså tok 500 av de 1 300 mill. kr på egen kappe. Hadde vi ikke gjort det, kunne det blitt økte egenandeler og mer kutt på andre viktige områder. Jeg skal ikke svare for Finansdepartementets byråkrater, men det er hevet over tvil at vi er nødt til å ha sammenheng mellom utgifter og inntekter på statsbudsjettet om vi ikke skal få uønskede effekter på norsk økonomi. Det ansvaret må også forsvarsministeren ta innover seg.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – Ingvald Godal.

Ingvald Godal (H): Me kjem tilbake til den konkrete saka seinare i dag. Men i samband med spørsmålet til Hagen kunne eg ha lyst til å peike på at dette har vore eit generelt problem gjennom heile 1990-talet, at ein underbudsjetterer om hausten og så kjem tilbake i revidert og tek frå midlar som er øyremerkte Forsvarets investeringar. Det einaste unnataket frå dette var då den gamle regjeringa var avhengig av støtte frå Høgre. Då gjekk ikkje me med på det, me sa at Regjeringa får heller gå enn å halde fram på den måten, og då vart det slutt på dette.

Spørsmålet er om me ikkje skal få slutt på dette, slik at me kan få ei effektiv planlegging av bruk av Forsvaret sine midlar, for det blir umogeleg å planlegge skikkeleg når ein skal halde fram på den måten. Det fører til dårleg økonomi, dårleg utnytting av våre økonomiske ressursar, og det er jo ingen eigentleg tent med.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg er i utgangspunktet enig med representanten Ingvald Godal. Dette har flere sider. Situasjonen i Kosovo var ekstraordinær. Sjelden har Stortinget fått en tilleggsregning på 1,3 milliarder kr

for noe som burde vært adskillig lavere. Om vi hadde hatt en gjennomgang av det på et tidligere tidspunkt, hadde vi hatt et bilde av hva operasjonen skulle koste. Jeg fant det urimelig ikke å bidra med noe over Forsvarets ordinære budsjett i den ekstraordinære situasjonen som da oppstod, og som hadde avleiret seg under den forrige regjeringens budsjettplanlegging og prosedyre. Noe måtte Forsvaret ta, og ikke så lite heller. Men det er altså et netto pluss på 800 mill. kr for Forsvaret hvis vi ser internasjonale operasjoner og Forsvaret i sammenheng.

Så er det det andre temaet som tas opp av representanten. Vi må ha bedre budsjettering i Forsvaret også når det gjelder de tunge investeringsprosjektene, slik at vi unngår overskridelser. Jeg går ut fra at det er en minst like interessant del av dette bildet som det øvrige.

Presidenten: Vi går da videre til neste hovedspørsmål.

Valgerd Svarstad Haugland (KrF): Eg har eit spørsmål til finansministeren.

No sit vi og balar med revidert budsjett, og eg skal ikkje stilla spørsmål til det. Men ein av dei tinga vi er bekymra for, er sjølvsagt auken i folketrygda sine utgifter, både den verknaden det vil ha for resten av året, og den verknaden vi ser kjem kvart år. Bondevik-regjeringa svarte på den bekymringa med å setja ned Sandman-utvalet, og vi ventar på deira innstilling til hausten. Parlamentarisk leiar i Kristeleg Folkeparti har skrive ein artikkel som har stått i ei av avisene våre, der han oppfordrar til eit felles ansvar for å sjå kva vi kan gjera for å dempa auken i utgiftene. Den artikkelen svarte statsminister Jens Stoltenberg veldig positivt på.

Men eg blir noko mein bekymra når eg høyrer kva finansministeren seier. I Politisk kvarter den 22. mai sa finansministeren – før han har sett Sandman-utvalet si innstilling – at ein ikkje har planar om endringar i dei grunnleggande regelverka. Eg trur vi treng regelverksendringar for å få ned veksten i utgiftene til folketrygda, samstundes som vi ynskjer å ha ei god (presidenten klubbar) og trygg folketrygd for dei som skal ta imot ytingane. Har finansministeren bestemt seg før han ser innstillinga frå Sandman-utvalet?

Presidenten: Presidenten minner om begrensningen i taletid.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Det er generelt positivt når det inviteres til et samarbeid i Stortinget om å vurdere utfordringer som er av felles karakter, ikke minst på dette området. Det er en utfordring som vi sammen står overfor, og hvor også denne regjeringen avventer den innstillingen som kommer fra Sandman-utvalget.

Det jeg gav uttrykk for i Politisk kvarter, er at denne regjeringen har ingen planer om å endre f.eks. de grunnleggende reglene i sykelønnsordningen. Jeg registrerer at heller ikke den forrige regjering foreslo det, og det var det som kom til uttrykk ved mitt utsagn i Politisk kvarter.

Valgerd Svarstad Haugland (KrF): Oppfølgingsspørsmålet mitt går egentleg på at ein seier at ein ikkje skal ha nokon endringar i grunnleggande regelverk. Samtidig legg altså Regjeringa ei ekstra byrde på ein av partane, og då må ein jo stilla spørsmålet: Gjeld den fredinga berre ein av partane med omsyn til folketrygda sine utgifter, og ikkje dei andre? Dette er eit samansett arbeid – det er fleire som må betala inn til folketrygda, og det er fleire som tar imot ytingane. Men om ein fredar ein part, bør ein ikkje då òg sjå på freding av andre partar?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: La meg først gjenta at jeg registrerte at den foregående regjering heller ikke foreslo endringer på det punktet. Jeg har registrert at det er et ønske fra de tidligere regjeringspartiene om å ha felles synspunkter, også i Stortinget, og antar at det fortsatt ligger til grunn.

Så er det riktig at Regjeringen har foreslått en endring av arbeidsgivers ansvar. Det er et forslag som er i samsvar med forslag som er framsatt tidligere, både fra regjeringen Jagland og fra regjeringen Bondevik. Vi har derfor hatt godt håp om at det skulle være et forslag som var i samsvar med synspunktene fra et flertall i Stortinget. Det er en vesentlig forskjell mellom dette forslaget og forslag til endringer i regelverket i forhold til arbeidstakerne, i den forstand at arbeidsgiver også kan påvirke arbeidsmiljøet. Fra Regjeringens side er dette også et ønske om å ha et incentiv for arbeidsgiverne til å tilrettelegge arbeidsmiljøet på en slik måte at man får et redusert fravær.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Alle tiltak som gjør det dyrere og vanskeligere å ansette folk som har helseproblemer, kan umulig være av det gode når man ønsker at flere skal få arbeid – likeens med endringer i sykelønnsordningen. Problemet nå er vel heller at vi på en måte forbigår det alvorligste problemet vi har spesielt i offentlig sektor, dette at vi skal skaffe flere arbeidstakere. Det mangler fryktelig mange arbeidstakere for å gjøre de viktige jobbene innen skole- og helsesektoren. Hadde det ikke vært bedre å bruke mer ressurser på å skolere folk, gi folk kompetanse slik at de kunne ta disse jobbene, framfor å fokusere på tiltak som gjør det dyrere for arbeidsgiver å ansette folk med noen helseproblemer, eller å angripe folketrygdens ordninger som etter SVs syn bør være like gode som i dag?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Det er ingen motsetning mellom de to tingene. Det å endre arbeidsgivers ansvar, forlenge arbeidsgivers ansvar, mener vi er et bidrag til også å stimulere arbeidsgiverne til å legge til rette arbeidsmiljøet slik at sykefraværet kan reduseres. Men det er ikke i motsetning til at vi generelt bør også gjennom arbeidsmarkedspolitikken søke å legge til rette for at mennesker som har en eller annen sykdom, også kan delta i arbeidslivet med den arbeidskraft de har. Jeg vil altså generelt erklære meg enig i det representanten

her sier, om at det er et siktemål at vi bl.a. gjennom arbeidsmarkedets virkemidler skal bidra til å tilrettelegge arbeidsmarkedet slik at ikke noen blir utstøtt.

Presidenten: Vi går da videre til neste hovedspørsmål.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp): Mitt spørsmål går óg til finansministeren.

Ein rapport frå Statens institutt for alkoholforskning viser at det er matvareprisane som er den viktigaste grunnen til den auka grensehandelen. Ei MMI-undersøking stadfester det same. Handels- og servicenæringa sin hovudorganisasjon har nyleg lagt fram ein rapport med prognosar for auka handel og med ei rekkje forslag til tiltak. Eit av forslaga er vurdering av redusert matmoms – eit forslag som Senterpartiet har stor sympati for. Finansministeren førebur no ei momsreform. Eg vil gje finansministeren høve til å stadfesta at han i den samanhengen tek på alvor dei signala som er komne så langt i forhold til grensehandelen, og såleis og stadfesta at han vurderer å redusera matmomsen.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Jeg vil tro at reduksjon av matmomsen vil være et lite målrettet virkemiddel i forhold til grensehandelen. En viktig årsak til det er at det først og fremst er kjøtt som er et grensehandelsprodukt, og ved å redusere matmomsen forutsetter vi at man også fra Senterpartiets side mener at det skal gjelde generelt for alle matvarer. Det betyr at det blir lite målrettet, men med en stor kostnad i forhold til den grensehandelsproblematikken man her står overfor.

Det andre er at det også har vært et offentlig utvalg i arbeid, Christiansen-utvalget, som har vurdert hvorvidt en differensiert moms på matvarer vil være målrettet også i forhold til fordelingsspørsmålet. Dette er så langt ikke klart dokumentert. Derimot synes det som, hvis man ønsker å ta fordelingspolitiske hensyn i forhold til barnefamilier, i forhold til pensjonister og i forhold til andre grupper, det vil være langt mer målrettet å bruke de riktige virkemidler i forhold til de gruppene enn å redusere moms på matvarer. Regjeringen er opptatt av utviklingen i prisen på matvarer. Endring og reduksjon i målprisene på ulike landbruksprodukt kan være et bidrag i den forbindelsen, men jeg vil generelt si at jeg ser redusert moms på matvarer som et lite målrettet virkemiddel i forhold til dette.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp): Belgia har i dag ein standardsats på moms på 21 pst. og ein matmoms på 6 pst., Italia har 20 pst. og ein matmoms på 10 pst., Tyskland har 16 pst. og ein matmoms på 4 pst., og Sverige har 25 pst. og ein matmoms på 12 pst. I tillegg til Noreg er det berre Danmark som har same meirverdiavgiftssats på matvarer og andre varer. Ein treng faktisk ikkje eit utval for å sjå at dei av huslydane som brukar mest av si inntekt på mat, altså dei som har minst pengar, vil vera tente med redusert moms. Det vil vera fordelingspolitisk viktig, og i tillegg altså ei ytterlegare harmonisering av av-

giftsnivået mellom landa, all den tid Sverige har 12 pst. matmoms. Kvifor denne bastante avvisinga?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Det er altså slik at vi har hatt et offentlig utvalg i funksjon som har konkludert med at dette er et lite målrettet virkemiddel i forhold til de fordelingspolitiske spørsmål som her reises. I tillegg er det betydelige tekniske problemstillinger knyttet til det å ha ulike merverdiavgiftssatser innenfor et handelsspekter hvor det er ulike produkter som skal gå over samme kasseapparat, for å si det litt enkelt. Men det er altså slik at dersom man f.eks. skulle redusere moms på matvarer til det halve nivået, tilsvarer det 6 milliarder kr. Da blir spørsmålet hva man eventuelt, hvis man skulle nå de fordelingspolitiske målene, kunne ha brukt de 6 milliardene til som alternative tiltak. Og det er slik at utredningen så langt viser at en alternativ anvendelse vil være mer målrettet for å bedre fordelingsprofilen.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – Morten Lund.

Morten Lund (Sp): Det er merkelig å høre at det skal være lite målrettet å redusere matmomsen for å få ned matprisene og for å få til bedre fordeling. Arbeiderpartiet påstår at det som nå gjøres i jordbruksoppgjøret med å redusere prisen til norske bønder med 5 pst., er viktig for å få prisene ned. Det har en effekt på 500 kr for en familie på tre pr. år, så lite er det. Halvering av matmomsen for en familien på tre betyr 5 000 kr i året. Det som virkelig monner hvis en ønsker å få ned matprisene, er å halvere matmomsen. Dette har altså andre gjort.

De som har uttalt seg i forbindelse med landbruksmeldingen i Stortinget, har alle sammen sagt at de vil ha matmomsen ned for få redusert grensehandelen og for å beholde arbeidsplassene og verdiskapningen i Norge. Det som nå sies fra statsråden her og også fra landbruksministeren, kan tyde på at det som er viktig for Arbeiderpartiet nå, er å få færre bønder, ikke å få billigere mat.

Jeg ønsker å stille spørsmålet: Er det viktigste nå for Arbeiderpartiet å få billigere mat, eller er det andre ting som er viktigere?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: La meg først si at jeg ikke har registrert at Stortinget har sagt at moms på matvarer skal ned, man har bedt om en vurdering, og det er noe ganske annet.

Det er altså slik, som jeg også sa i mitt svar til representanten Meltveit Kleppa, at det har vært grundige vurderinger av de fordelingspolitiske virkningene av redusert matmoms i forhold til andre typer virkemidler. Og ønsker vi å nå spesielle mål i forhold til fordelingspolitikken, så finnes det andre virkemidler som er mer målrettet i forhold til det. Så det kan meget vel være slik at en reduksjon av matmomsen vil ha positive effekter i forhold til norsk landbruk. Det er et moment som man selv sagt må ha med i en slik vurdering. Men hvis man spør hvordan man fordelingsmessig skal nå de mål som man ønsker, f.eks. i forhold til barnefamilier, er ikke redusert

matmoms det mest målrettede i forhold til det. Da vil f.eks. en økning av barnetrygden være mer målrettet, uten at jeg vil annonsere det.

Presidenten: Jon Lilletun – til oppfølgingsspørsmål

Jon Lilletun (KrF): Eg merka meg at statsråd Schjøtt-Pedersen har lagt seg til den måten å svare på i forhold til tidlegare regjeringsparti og tidlegare statsråder at dei meiner ein ting i regjering og ein ting i opposisjon. Der skal ein i og for seg lytte til statsråd Schjøtt-Pedersen, for er det nokon som har erfaring og kompetanse når det gjeld det å meine forskjellig i opposisjon og i regjering, er det akkurat Schjøtt-Pedersen. Men det han sa om reiselivsnæringa, var altså feil. Det som statsråd Sponheim som næringsminister og Regjeringa sa, var at ein skulle ha ein lågare momssats, men at ein samla sett skulle ha grep som gjorde at reiselivsnæringa ikkje fekk auka belastning. Det eg då utfordrar statsråd Schjøtt-Pedersen på ein gong til, er om han er villig til å seie det same, at dei totale grepa innanfor momsreforma skal verte slik at ikkje reiselivet i desse dagar får ei auka belastning, slik at ikkje investeringslysta og vilja til å stå på innanfor den næringa endrar seg.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Strengt tatt er dette et spørsmål som ligger noe utenom det hovedspørsmålet som nå er stilt, men la meg få lov til å svare på det. Det jeg refererer til, var at det i nasjonalbudsjettet for 2000 ble sagt at man ville vurdere redusert moms på reiseliv og på persontransport. Den type vurderinger vil også denne regjeringen gjøre. Men mitt poeng i forhold til representantens spørsmål i den tidligere runden, var at representanten gav inntrykk av at det ikke burde være aktuelt å vurdere moms på reiseliv i det hele tatt. Det er altså ikke det signal som ble gitt fra den forrige regjeringen, og det var utgangspunktet for mitt svar, som inneholder det rom for vurderinger som representanten sikkert registrerte.

Presidenten: Øystein Hedstrøm – til oppfølgingsspørsmål.

Øystein Hedstrøm (Frp): Når det gjelder differensiering av matmomsen, skiller Norge seg ut fra de fleste andre land. Der har de nemlig satt matvarebransjen under konkurranse, den omfattes av konkurranselovgevingen, slik at man har fått press overfor aktørene. Det har man ikke gjort i Norge, og derfor er jeg enig med statsråden, som sier at treffsikkerheten vil være relativt lav ved å differensiere matmomsen.

Mitt spørsmål til statsråden går på at grensen til Sverige er blitt en eneste lang handledisk. Ved Strømstad kaller man området for «Little Norway», alle snakker norsk, man treffer naboen, søskenbarnet fra Gjøvik osv. Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon har regnet ut at vi taper 5 milliarder kr i avgiftsinntekter ved at så mange nordmenn handler i Sverige, betaler særavgifter i Sverige, moms i Sverige og mye mer, og vi taper ca.

10 000 arbeidsplasser på norsk side, arbeidsledigheten er på vei oppover igjen, og var ved siste statistikk 91 000. Stemmer disse tallene fra HSH?

Presidenten: Presidenten vil minne hr. Hedstrøm om taletidsbegrensningen.

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Jeg vil få anledning til å gå gjennom tallene fra HSH før jeg bekrefter deres riktighet. Det jeg derimot oppfatter som poenget i representantens spørsmål, er at vi har et problem knyttet til at omfanget av grenschandelen er så stort. Det er vi enige om. Det er også årsaken til at denne regjeringen har sagt at det ønsker vi å gjennomgå, og det ønsker vi å gjøre noe med. Vi har gjort et første skritt, om enn ikke revolusjonerende, ved at vi foreslår å redusere dieselvavgiften i revidert budsjett, og vi har varslet at vi i forbindelse med momsreformen, som har vært gjenstand for flere runder i denne spørretimen, også vil vurdere andre grep. Og da har alkohol vært nevnt som ett eksempel, og jeg bekreftet på et tidligere spørsmål at vi også vil vurdere spørsmålet når det gjelder drivstoffavgiften. Kort sagt: Jeg erkjenner at vi står overfor et problem. Vi er innstilt på å gjøre noe med det, men jeg kan ikke love at vi skal ha samme avgifter som Sverige på alle områder. Det ville være et grep som nok vil være noe større enn det er realistisk å stille i utsikt.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Siv Jensen (Frp): Jeg har et spørsmål til finansministeren.

Hver gang vi har budsjettdebatter i Stortinget, er begrepene «stramhet» og «budsjettbalanse» svært sentrale. Men i de senere dagene har flere ledende økonomer vært ute og sagt det Fremskrittspartiet har hevdet lenge, nemlig at det er fullt mulig å bruke en del av vår oljeformue bl.a. ved å kjøpe utstyr i utlandet, som altså ikke har prisdrivende effekt i Norge. Og jeg skjønner ikke – men det er mulig finansministeren kan forklare meg det – hvorfor arbeiderpartiregjeringen ikke er villig til å vurdere å opprette et såkalt utenlandsbudsjett slik at vi f.eks. kan kjøpe sårt tiltrengt sykehusutstyr i utlandet, som har den positive effekten på norsk samfunnsliv at vi faktisk får behandlet flere pasienter som står i kø. I dag er jo direktør Knut Schrøder ved Regionsykehuset i Tromsø ute og sier han trenger nytt utstyr for å behandle kreftpasienter, men han får ikke pengene.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Regjeringen legger opp til å bruke mer penger på helsevesenet, Regjeringen legger opp til å bruke mer penger på eldreomsorgen, Regjeringen legger opp til å bruke mer penger på folketrygden. Det er ikke slik at vi sparer alle oljepenge. Tvert imot, fra 1971 og fram til i dag har vi brukt 800 milliarder kr over statsbudsjettet av såkalte oljepenger. Vi bruker oljepenger hver eneste dag. Det er riktig at vi har penger på oljefondet – mange penger på oljefondet. Men det er også slik at statens pensjonsforpliktelse

er på 2 600 milliarder kr, og bare i inneværende år øker pensjonsforpliktelsene mer enn det vi setter til side i oljefondet, men det er likevel ikke mitt poeng. Budsjettbalansen er ikke en hellig størrelse. I år med stor arbeidsledighet må vi bruke statsbudsjettet til å få hjulene i gang, og det er ikke mange år siden vi hadde titalls av milliarder kroner i underskudd på budsjettet, og det var riktig da. Men motstykket er at vi i år med press i økonomien må bruke mindre. Økonomien går nå for fullt, og det er mangel på arbeidskraft innenfor mange sektorer. Hvis vi da bruker enda mer penger, viser erfaringene at det kan føre til høyere renter og langvarig økning i arbeidsledigheten. Derfor vil jeg gjerne nyantere det bildet som bl.a. representanten prøver å tegne. Det er ikke slik at denne regjeringen fører en politikk hvor det er et hovedsiktemål å spare penger; denne regjeringen fører en politikk for å hindre økt press på renta og økt arbeidsledighet. Så er det i tillegg et viktig moment at vi ikke bør belaste framtidige generasjoner enda mer, og at vi derfor også bør legge til side en del penger i oljefondet.

Jeg er glad for at et bredt flertall i Stortinget har sagt seg enig i denne vurderingen. Det er også et bredt flertall i Stortinget som har sagt seg enig i at man ikke bør innføre den typen utenlandsbudsjett som representanten her argumenterer for.

Siv Jensen (Frp): Jeg tror faktisk Regjeringen har til hensikt å spare penger, for i forbindelse med revidert budsjett er man svært opptatt av å dekke inn hver eneste økt utgift krone for krone. Men i den samme perioden vi her snakker om, har Norge fått 5,6 milliarder kr i ekstra skatteinntekter. Men i revidert budsjett hevder Regjeringen at de milliardene skal ikke ha noen innstrammings-effekt eller inndekningseffekt i budsjettet, og det har jeg også problemer med å forstå. Jeg har problemer med å forstå hvorfor de økte skatteinntektene ikke skal ha noen effekt, mens man altså velger å legge økte byrder på næringslivet i form av utvidet arbeidsgiverperiode, man legger økt byrde på barnefamiliene og øker en del avgifter, men man lar altså være å regne inn de 5,6 milliardene som inndekning, og det vil jeg gjerne at finansministeren forklarer meg.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Ja, som det alltid har vært, er det ikke slik at økte skatteinntekter på grunn av økt press fører til inndekning på budsjettet. Jeg har lyst til å understreke at i går la den internasjonale organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling fram nye anslag for norsk økonomi, og de sier at det er en vesentlig fare for en overoppheting av norsk økonomi. OECD mener at den økonomiske politikken må innrettes med sikte på å dempe presset i økonomien, slik også Regjeringen har sagt. Og den sier at hvis det ikke skjer gjennom budsjettene, må Norges Bank sette opp renta. Når representanten Jensen, som hun for så vidt har en enestående evne til, framstiller den ene siden av saken, står hun dessverre i fare for å glemme å si det som er konsekvensen av den politikken som hun her argumenterer for, og det er tap av tusenvis av arbeidsplasser i norsk

industri og konkurranseutsatt sektor. Det er også en politikk som vil gi unge mennesker som har kjøpt ny bolig, betydelig høyere rente på sine lån. Jeg er glad for at det ikke er et flertall i Stortinget som står bak en slik politikk. Tvert imot føler jeg at Fremskrittspartiet står ganske alene.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – Terje Johansen.

Terje Johansen (V): Jeg har all mulig sans for finansministerens resonneringer på makroplanet. Men det blir som finansministeren uttrykte det, mulig også å nyantere dette litt. La meg nevne et eksempel: På Rikshospitalet har de nå stoppet operasjoner i forbindelse med implantering av høreapparater i små barn som må opereres for de er tre år for at de kan få leve et noe mer normalt liv. Dette er for det første god butikk, fordi denne operasjonen, som er veldig dyr – den koster 300 000 kr – betaler seg over sikt ved at man får et mindre behov for spesialundervisning. Men i tillegg er det mulig å kjøpe disse operasjonene utenlands. Jeg har vanskelig for å forstå at vi ikke har råd til å gjøre slike ting, fordi det vil beviselig verken påvirke balansen eller etterspørselen innenlands, og det er god butikk på lang sikt. Det er mitt hovedpoeng.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: La meg først minne representanten Johansen om at han selv har gått imot den type utenlandsbudsjett som han nå strengt tatt argumenterer for, for bare en uke siden. Men det som er et tilleggsmoment, er at det som Stortinget vurderer som de viktigste områdene å satse på, det får selvsagt plass innenfor budsjettet. Hvis det er viktig å satse på et område, blir det prioritert, og da kommer det innenfor budsjettet. Det som ikke er inne på budsjettet, er det som blir prioritert ned og som blir vurdert som mindre viktig enn alt det andre som står der.

Så er det selvsagt slik at det finnes utgifter som har mindre direkte virkning på norsk økonomi enn andre. Men dette er ikke et svart-hvitt-bilde. Hvis Terje Johansen og jeg får lønn, bruker vi kanskje 50 pst. av disse inntektene til å kjøpe varer som er produsert i Norge, og 50 pst. på varer som er produsert i utlandet. På den andre siden: Når det gjelder den bilaterale bistanden, vil jeg tro at alt går til utlandet. Det er altså sånn at rundt 40 pst. er norskproduserte varer og tjenester og rundt 60 pst. kommer fra utlandet. Dette er ikke et svart-hvitt-bilde, og det er altså slik at man gjennom statsbudsjettet har en rimelig balanse i sammensetningen av disse ting.

Presidenten: Olav Gunnar Ballo – til oppfølgings-spørsmål.

Olav Gunnar Ballo (SV): Jeg har et tilleggsspørsmål til finansministeren. Det er helt tydelig at finansministeren blander epler og pærer i forhold til den debatten som var i forrige uke når det gjelder et utenlandsbudsjett. Det er riktig at de fleste partier gikk imot Fremskrittspartiets argumentasjon om et slikt budsjett, men likevel er det

uforståelig for en rekke partier, inkludert Sosialistisk Venstreparti, at det ikke skal være mulig å foreta investeringer i utlandet.

Vi får altså nå forslag fra Regjeringen om kutt på 540 mill. kr til utstyr på sykehusene, 38 mill. kr i kutt i forhold til barne- og ungdomspsykiatrien, 22 mill. kr i kutt til poliklinikkene ved sykehusene og kutt av en post på 5 mill. kr til rehabilitering. Parallelt med det skal Regjeringen nå fortsatt satse på et fregattkjøp som vil koste oss 800 mill. kr, på tross av at det er omdiskutert. Man skal realisere bygging i forhold til Mauken-Blåtind skytefelt og skytefelt Østlandet. Kan finansministeren forklare at mens der ikke på grunn av faren for overoppheiting skal være midler til å få en anstendig satsing på sykehussektoren og helsesektoren nå, skal man ha råd til den typen investering som jeg nevnte her parallelt innenfor forsvarssektoren?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Spørsmålet om kjøp av fregatter er et utmerket eksempel på spørsmålet om utenlandsvirkninger eller ikke. For som det ble sagt i et intervju i Dagbladet i går: Hvis man kjøper fregatter uten gjenkjøp, så har det mindre virkning for norsk økonomi. Men det er jo ikke aktuelt. Så selv om man kjøper fregatter i Spania, har vi gjenkjøpsavtaler som gjør at vi skal produsere norske varer og tjenester i tilsvarende omfang, og da stimulerer vi norsk økonomi.

Når det gjelder de spørsmålene som representanten Ballo tar opp, om utstyrplanen og om psykiatrien, vil jeg understreke at omfanget av utstyrplanen står fast, men man strekker den altså over en noe lengre periode. Og når det gjelder psykiatrien, er det slik at det erfaringsmessig oppstår en viss grad av forsinkelse, og vi mener at de 38 mill. kr som foreslås omdisponert til andre formål, senere vil bli tilbakeført til opptrappingsplanen for psykisk helse. Derfor innebærer denne omdisponeringen ikke at det samlede omfanget av opptrappingsplanen vil bli redusert, men altså strukket over noe lengre tid.

Presidenten: Harald T. Nesvik – til oppfølgingsspørsmål.

Harald T. Nesvik (Frp): Finansministeren sier at utstyrplanen står fast, men at man strekker den over tid. Det medfører at norske pasienter som trenger behandling, må vente lenger på å kunne få benytte den beste apparatur som finnes – og vi snakker om verdens nest største oljeeksporterende nasjon.

Representanten Johansen var inne på dette med cochlea-implantater, altså høreapparater for små barn. Den forrige regjeringen gjorde ikke noe med det, og heller ikke denne regjeringen har gjort noe med det. Fremskrittspartiet er det eneste parti som i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett har lagt inn 10 mill. kr til dette fondet for å hjelpe små barn som aldri har hørt før, til å kunne høre.

Spørsmålet mitt til finansministeren er: Klarer finansministeren å se sammenhengen mellom at barn som ikke har hørsel, og personer som ikke får behandling, også i fremtiden vil belaste folketrygdbudsjettet og dermed de

offentlige utgiftene, og at man kanskje får ned folketrygdtgiftene ved å behandle pasientene raskere og på en bedre måte?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Det har jeg ingen problemer med å se. Men det er jo ikke slik at jeg argumenterer mot at man skal installere høreapparat hos personer som trenger det. Det som er min hovedargumentasjon, er at den samlede bruken av penger ikke må være så stor at den bidrar til å øke presset på renten og øke presset på ledigheten. Det vil være en situasjon som for så vidt også er uheldig i forhold til sykehusene, og mange av dem er finansiert ved store lån. Så blir det et spørsmål om hva vi skal bruke de pengene til som vi har innenfor denne rammen. Der kan det være ulike prioriteringer mellom de ulike partiene i Stortinget, og da får vi diskutere det. Men vi må holde fra hverandre diskusjonen om hva slags rammer det er fornuftig å ha i en situasjon der det er press i økonomien, der den internasjonale organisasjonen for økonomisk utvikling sier at det nå er så høyt press at man må holde tilbake på budsjettpolitikken, ellers er alternativet økt rente, og den andre problemstillingen, nemlig hva det er vi bruker pengene til. Det tar vi gjerne en diskusjon om.

Presidenten: Vi går da videre til neste hovedspørsmål.

Rolf Reikvam (SV): Mitt spørsmål går også til finansministeren. I det siste har han gjort en del iherdige forsøk på å prøve å forklare det norske folk at vi ikke kan bruke mer offentlige penger i økonomien, og han fortsetter jo sitt pedagogiske prosjekt her i dag også. Jeg er for så vidt enig med ham i at det skal være samsvar mellom pengeøkonomi- og realøkonomisiden – og det er viktig. Skal vi få til å gjøre noe i offentlig sektor, må vi først og fremst til med en omfattende omfordeling. Det er det som er svaret, vil jeg tro. Og jeg regner med at finansministeren er enig i det. Skal vi få gjort noe på utdanningssektoren og skal vi få gjort noe på helsesektoren, må vi ha en omfordeling mellom privat forbruk og offentlig forbruk.

LO har i en utredning pekt på at innføring av skatt på aksjeutbytte er et viktig tema og noe som de går inn for. Utbytte på aksjer har økt med 141 pst. fra 1993 til 1998. Det er de faktiske forhold som LO påpeker. Og mitt spørsmål til finansministeren blir: Er han enig med LO, og vil han gå inn for å gjøre noe med skattlegging av aksjeutbytte?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Det forslaget som representanten Reikvam her viser til, vil innebære en ganske betydelig endring i forhold til den skattereformen som ligger til grunn, og Regjeringen har ikke fremmet forslag om den type endringer i det reviderte budsjettet som er lagt fram for Stortinget.

Rolf Reikvam (SV): Takk for svaret. Jeg tenkte ikke bare på revidert nasjonalbudsjett, jeg ser litt lenger fram-

over. Dette vil gi en inntektsøkning for staten på ca. 3-4 milliarder kr, kanskje 5 milliarder kr hvis en følger opp LOs opplegg med 15 pst. skatt på aksjeutbytte. Så hvis vi ser dette i et litt lengre perspektiv, hvis vi ser fram til budsjettet for 2001 og kanskje også enda lenger, er statsråden innstilt på å gå inn og se på om man skal skattlegge aksjeutbytte for å få til en fordeling og også skape inntekter for det offentlige slik at vi kan gjennomføre viktige offentlige satsingsområder som utdanning og helse?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: La meg først si at det vil nok skje visse tilpasninger i forhold til utbetaling av utbytte hvis en slik ordning skulle bli gjennomført, så jeg tror de anslagene representanten Reikvam viser til, klart er i overkant av det som er sannsynlig.

Vi har som sagt fra Arbeiderpartiets side tatt utgangspunkt i at vi viderefører den skattereformen som ligger der. Vi har ikke fremmet forslag om endringer når det gjelder skatt og utbytte. Det vi derimot har gjort, er at vi har varslet i revidert nasjonalbudsjett at vi ønsker å gjennomgå de samlede fordelingsvirkningene av skattepolitikken. Det kan være mange ulike tiltak som kan vurderes i denne forbindelse. Det vil vi komme tilbake til i forbindelse med budsjettframlegget til høsten. De enkelte tingene der vil jeg naturlig nok ikke gå inn på.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Terje Johansen (V): Jeg har et spørsmål til finansministeren. Bondevik-regjeringen innledet en ny æra i næringspolitikken, og det som skjedde, var en bevisst omlegging fra å støtte store konsern til å gå over til å gjøre noe for nyskaperne. Nå er det i revidert nasjonalbudsjett gjort alvorlige kutt – over 200 mill. kr i SNDs budsjett – og man har vært inne i Undervisningsdepartementet og i Kommunaldepartementet og hentet ut penger som skulle gå til nyskaperne og til arbeidet for å støtte disse.

Mitt spørsmål til finansministeren er: Er det slik at man nå har lagt opp til en bevisst endring av næringspolitikken tilbake til det gamle som var da Arbeiderpartiet før satt med makten, og bort fra Bondevik-regjeringens nyskapslinje?

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Jeg tror ikke norsk næringsliv opplevde Bondevik-regjeringens næringspolitikk som en ny æra i næringspolitikken – i hvert fall ikke preget av offensive holdninger. Så i så måte tar denne regjeringen mål av seg til å gjennomføre en endring i næringspolitikken i retning av en mer offensiv næringspolitikk, en politikk som i sterkere grad enn Bondevik-regjeringens legger vekt på nyskaping, utvikling av informasjonsteknologi osv.

Så har vi hatt en ganske spesiell situasjon ved behandling av det reviderte nasjonalbudsjettet. Jeg vil vise til at revidert nasjonalbudsjett ble lagt fram under to måneder etter at denne Regjeringen var tiltrådt, og da var det slik – som jeg går ut fra at representanten Johansen også er vel innforstått med – at det lå ualminnelig mange såkalt ubetalte regninger som skulle betales, som enhver regje-

ring som da var i regjeringskontorene, måtte ha lagt fram forslag om inndekning av hvis man skulle videreføre det økonomiske opplegget som representanten Johansen og jeg har vært enig om for dette året. Og når det skal dekkes inn 3,5-4 milliarder kr i revidert nasjonalbudsjett, blir det også nødvendig å foreta reduksjoner på områder som man gjerne skulle ha unngått å foreta reduksjoner på. Men samlet sett har Regjeringen lagt fram et forslag som innebærer at vi viderefører stramheten i det økonomiske opplegget, og slik at vi har unngått å øke presset i økonomien og øke presset på renten. Det er det som er utgangspunktet for forslagene. Jeg sier ikke at hvert enkelt forslag som ligger i revidert nasjonalbudsjett innebærer et signal om politisk endring på vedkommende sektor som har måttet ta en reduksjon i denne sammenheng.

Terje Johansen (V): Nå er det slik at de av oss som har hatt anledning til å gå inn i revidert nasjonalbudsjett, ser at det er et mønster i dette. Blant annet er ikke bare bevilgninger til næringshager og til samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og nyskaperne fjernet sammen med de 200 mill. kr i SND-budsjettet; i tillegg er også selve spydspissen i tidligere statsråd Sponheims aksjon for å få ned skjemaveldet, «Et enklere Norge», flyttet fra Næringsdepartementet og blitt et eller annet diffust prosjekt om offentlig sektor. Og prosjektet med den såkalte SLN-rapporteringen, altså engangsregistrering av data til tre offentlige etater samlet i ett system, er kuttet med 5 mill. kr. Så min påstand er at Arbeiderpartiets snakk om nyskaping blir avkledd fordi her har man vært inne med stikkspade i disse departementene og hentet ut det som var omleggingen og som var offensivt, og det står i motsetning til de vakre ordene.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Det har ikke vært noen intensjon fra Regjeringens side å gi inntrykk av at man ønsker å svekke nyskapingen. Tvert imot ønsker denne Regjeringen å legge opp en politikk som øker nyskapsinnsatsen. Derfor er det også, som representanten Johansen sikkert har registrert ved gjennomgangen av revidert nasjonalbudsjett, også en del nye tiltak på Næringsdepartementets område i så måte.

Når det gjelder spørsmålet om skjemaveldet osv., er vel det som kanskje fremfor alt er satt i fokus av denne regjeringen, betydningen av en fornyelse av offentlig sektor. Og jeg kan berolige og forsikre representanten Johansen om at en samling av denne innsatsen overhodet ikke representerer noe redusert ambisjonsnivå, snarere tvert imot.

Presidenten: Det blir tillegsspørsmål – Karin Andersen.

Karin Andersen (SV): Jeg registrerer at finansministeren ikke har noen politisk begrunnelse for alle de om-disponeringene man har gjort i revidert nasjonalbudsjett, og det var en oppsiktsvekkende opplysning.

Mange bedrifter trenger mer bistand for å starte opp, det vil jo bidra til verdiskapingen. Men mange bedrifter

(Karin Andersen)

har også svært store utbytter som de utbetaler, f.eks. som aksjeutbytte, og som ikke beskattes. Når finansministeren er så opptatt av millimeterholdning til budsjettbalansen, hadde det ikke da vært mulig å se på en fornuftig beskatning av aksjeutbyttet og samtidig gjort det mulig å beholde de støtteordningene som er nødvendig for at små bedrifter – også kanskje større bedrifter – i Norge får det de trenger for å komme opp og stå, for det er jo noe av dette vi skal leve av i framtida? Isteden lar man altså store inntekter fly fullstendig ubeskattet forbi, mens man viser en meget gjerrig holdning i forhold til tilskudd som bedrifter trenger for å starte opp.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Først må jeg få lov til å rette opp en såkalt åpenbar misforståelse. Selvsagt har Regjeringen en politisk begrunnelse for det man gjør i revidert nasjonalbudsjett, i den forstand at man ønsker å videreføre et budsjett med den samme stramheten som lå til grunn ved behandlingen av budsjettet sist høst, et budsjett som bidrar til at man hindrer økt press i økonomien, økt press på renten og økt press på ledigheten. Det er den politiske begrunnelsen, det er et budsjett for bl.a. å forhindre ny vekst i ledigheten. Men hvert enkelt kutt som det dessverre har vært nødvendig å foreta innenfor budsjettet, har ikke en sterk politisk begrunnelse. Derfor er det altså ikke slik at f.eks. reduksjonen innenfor SND er begrunnet ut fra at man ønsker å redusere SND. Men skal man dekke inn 3–4 milliarder kr, er det jo nødt til å vises noen steder, og det gjør det også.

Så til det neste spørsmålet: Har finansministeren en millimeterholdning til budsjettbalansen? Nei, jeg sa nettopp det motsatte i sted. Budsjettbalansen er ikke hellig (presidenten klubber), budsjettbalansen kan svinge avhengig av hvordan situasjonen i norsk økonomi er (presidenten klubber igjen), men nå er det stort press i økonomien.

Presidenten: Taletiden er derimot rimelig hellig.
Carl I. Hagen – til oppfølgingsspørsmål.

Carl I. Hagen (Frp): Finansministeren sa nå at Regjeringen arvet noen regninger på 3,5 milliarder kr. Flere av disse kommer av beregningssvikt hos byråkratiet, ved at utgiftene ble større enn beregnet bl.a. i folketrygden, ved at det ikke døde så mange eldre som Regjeringen hadde regnet med, slik at det ble mer i alderspensjonsutbetaling, det ble flere uføretrygdede som fortsatte å være uføretrygdede osv. I mine åtte år i finanskomiteen var det aldri snakk om at det skulle medføre konsekvenser på andre områder når det viste seg at byråkratiet hadde regnet galt, det er noe denne og den foregående regjeringen har innført.

Mitt spørsmål er: Når det er slik at man arver regninger, hvorfor kan man ikke da dekke det inn med de andre feilregningene? Det er jo kommet inn 5 milliarder kr mer i skatter og avgifter enn beregnet, hvorfor kan man ikke bruke dem til å betale disse merutgiftene?

For øvrig vil jeg få lov til å si at jeg synes stort sett alt i resonnementene til finansministeren er meningsløst, feilaktig og ubegripelig for folk flest.

Statsråd Karl Eirik Schjøtt-Pedersen: Jeg må først si at endringene i folketrygden ikke først og fremst skyldes alderspensjonen, det er andre elementer som først og fremst har økt.

Det er lang tradisjon for å foreta inndekning på den måten som man nå gjør det på. Jeg vil be om at representanten Hagen går tilbake til den tid han var i finanskomiteen, da føler jeg meg overbevist om at han vil få sikkerhet for det. Hvis en økt aktivitet i økonomien fører til at man får økte skatter og avgifter, er ikke det noen reell inndekning. Derimot er det slik at hvis man har et økt sykefravær f.eks., er det en form for utgift som tradisjonelt dekkes inn gjennom budsjettet.

Så registrerer jeg at representanten Hagen viser til at ting er tøv osv. Hele poenget er at representanten Hagen ønsker seg en annen termometermåler til å måle temperaturen i økonomien med, men hvis temperaturen er for høy, går den ikke ned selv om man endrer termometeren.

Presidenten: Vi går til neste hovedspørsmål.

Ingvald Godal (H): Eg vil gjerne få stille følgende spørsmål til forsvarsministeren:

Me les i avisene at Ola soldat er for blaut for grensevakt. Halvparten av dei som blir sende til grensevakta i Sør-Varanger, er for dårlege til å gjera teneste, det same gjeld for Garden – trass i at desse avdelingane er prioriterte når det gjeld tildeling av rekruttar.

Me har jo eit slikt system her i landet at me har god kontakt med ungdommen heilt frå dei startar i folkeskulen og til dei er ferdige med fyrstegongstenesta. Me har då ei veldig fin moglegheit til å syte for at dei får god fysisk fostring, m.a. som grunnlag for ei god helse resten av livet. Det er tydeleg at denne moglegheita slett ikkje blir bruka skikkeleg.

Eg kunne ha lyst til å spørja forsvarsministeren om han vil ta eit initiativ til at både skuleverket og Forsvaret legg mykje større vekt på fysisk fostring i tida som kjem, slik at norsk ungdom kan få den gode starten dei kunne ha i livet.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg er enig med representanten Godal i at det er bekymringsfullt at norsk ungdom stort sett ser ut til å ha en synkende standard når det gjelder evnen til å gå på ski, ta en fysisk anstrengelse eller bære en litt tung ryggsekk. Det har ikke bare med Forsvaret å gjøre, det har noe med sunnhetstilstand å gjøre i sin alminnelighet. Og jeg er enig i at både berørte statsråder og andre bør ta det innover seg og diskutere det. Jeg er litt i stuss over hva forsvarsministeren spesielt skal gjøre for å få kirke- og undervisningsministeren eller andre ministre til å stramme seg opp på det området, men at vi står overfor et problem som vi bør se alvorlig på, er jeg helt enig i. Det er hevet over tvil at ved siden av

skoleverket står de frivillige ungdomsorganisasjonene, ikke minst de som har med idrettsungdommen å gjøre, sentralt i et slikt bilde.

Hvis representanten Godal kan komme med gode forslag til hva en kan gjøre uten at det koster altfor mye penger for finansministeren, er vi åpne for det.

Ingvald Godal (H): Ja, det skal du få med ein gong. Eg vil ha skikkeleg gymnastikk i skulen. Og når dei er inne til fyrstegongsteneste, kjør dei hardt med fysisk trening! Eg minnest då eg kom inn, då var det så vidt eg greidde å gå tre kilometer den fyrste veka, og etter eit halvt år kunne eg springe milevis i fjellet utan å bli trøtt i det heile teke. Så det går an, det er berre å gjera det. Lykke til, statsråd!

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg takker for tipset! Representanten Godal er et eksempel på at det går an. Vi må selvfølgelig ha flere av det slaget – ikke nødvendigvis politisk, men fysisk.

Presidenten: Presidenten registrerte i hvert fall at hr. Godal gikk fra stolen!

Vi går da til det siste hovedspørsmålet.

Jan Sahl (KrF): Mitt spørsmål går til fiskeriministeren.

Det har vært sterk uro og forundring i fiskerikretser over at Oljedirektoratet har gitt tillatelse til seismikkundersøkelser utenfor Vesterålen og Lofoten. Vi befinner oss midt i et område av vital betydning som både gyte- og oppvekstområde for sentrale fiskearter. Det kan ikke være tvil om at konsekvensene av seismisk innsamling i dette området kan – jeg understreker *kan* – få alvorlige konsekvenser for ressursene i det samme området. Her er det snakk om seismikkskyting – et tredvetalls luftkanoner som avfyres tilnærmet samtidig – og man har ingen sikker kunnskap om virkningen.

Jeg vil gjerne høre fiskeriministerens vurdering av at selskapet TGS Nopec nå kan starte seismiske målinger i dette området.

Statsråd Otto Gregussen: Det er riktig som representanten sier, at det er et selskap som har fått tillatelse til seismiske undersøkelser i Lofoten og Vesterålen.

En vanlig prosedyre er at Oljedirektoratet, når man ikke har andre grunner imot, gir tillatelse til denne type undersøkelser. Her er Fiskeridirektoratet hørt, Havforskningsinstituttet er hørt, og de har i prinsippet frarådet at dette gjennomføres. Dette ble begrunnet med at det kunne være vitale fiskeriinteresser i området som kunne være skadelidende. Man har også gitt en tilråding når det gjelder tidspunktet som dette skal kunne gjennomføres på, hvis det allikevel gjøres. Det er derfor min vurdering at den undersøkelsen som gjennomføres akkurat nå, er forsvarlig i forhold til det som normalt forekommer av fiskeriinteresser i området.

Jan Sahl (KrF): Jeg føler meg beroliget av at fiskeriministeren er urolig for det som her skjer, og vil ha et vå-

rent øye med det. Jeg vil jo vise til at det i tidligere konsesjonsrunder er sagt ganske klart at det ikke skal være oljeleting eller oljeboring i akkurat disse områdene, og jeg vil spørre fiskeriministeren om han fortsatt står fast på det.

Statsråd Otto Gregussen: Jeg oppfatter det slik at det er besluttet at det i det angjeldende området, som er Nordland VII, ikke er aktuelt med utvinning av olje, men at man likevel foretar disse undersøkelsene som nå gjøres. Det er også slik at man skal sørge for at når disse undersøkelsene gjennomføres, skal det skje på en måte som medfører minst mulig bryderi for fiskeriet, bl.a. ved at man bruker fiskerikyndige personer i den prosessen som foregår akkurat nå.

Presidenten: Den muntlige spørretimen er dermed omme.

S a k n r . 2

Innstilling frå forsvarskomiteen om samtykke til godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 40/2000 av 11. april 2000 om endring av protokoll 31 til EØS-avtala om deltaking for EFTA/EØS-statane i det femårige handlingsprogrammet til EU for katastrofevernebuing (Innst. S. nr. 191 (1999-2000), jf. St.prp. nr. 45 (1999-2000))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3373)

S a k n r . 3

Innstilling fra forsvarskomiteen om deltagelse og finansiering av norsk militært bidrag på Balkan for 2000 (Innst. S. nr. 190 (1999-2000), jf. St.prp. nr. 44 (1999-2000))

Presidenten: Etter ønske fra forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 10 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 20 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter, Høyre 10 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter og representanten Steinar Bastesen 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker etter de enkelte innlegg, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taledid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ingvald Godal (H): (ordfører for saka): Forsvarskomiteen legg fram ei samrøystes innstilling i denne saka, som gjeld vårt militære engasjement på Balkan og finansieringa av dette i inneverande år.

Situasjonen i Kosovo er vanskeleg, og det herskar stor uvisse når det gjeld den vidare utviklinga. NATO's øvstkommanderande i Europa har på denne bakgrunnen bede

om at KFOR-styrken blir forsterka. Regjeringa vil koma attende til Stortinget med ei vurdering av engasjementets lengd og omfang i samband med neste års budsjett. Komiteen tar dette til etterretning.

Komiteen har òg merka seg at hovuddelen i vårt attverande bidrag til SFOR-styrken blir avvikla i august i år, og er einig i dette.

Hovudårsaka til at Regjeringa legg fram denne proposisjonen no er ei massiv overskriding når det gjeld kostnadene ved KFOR-engasjementet. Den er på heile 1 289 mill. kr. I budsjettet for inneverande år var dei samla kostnadene for Forsvarets deltaking i internasjonale operasjonar rekna til 860 mill. kr. Det vart sagt at det knytte seg stor «usikkerhet» til desse kostnadene. Under arbeidet med budsjettet i forsvarskomiteen i fjor haust var det klart at Regjeringa berre hadde tatt med utgifter til KFOR for rundt rekna fyrste halvår, trass i at det var heilt klart at engasjementet ville vara ut året og lenger. Ein samla komite peika på denne underbudsjetteringa og understreka at budsjettet så langt råd er, skal dekke alle forventta utgifter. Regjeringa opplyste at ho ville koma attende til saka i revidert, og ein samla komite føresette at dette då ville skje i samsvar med prinsippet om tilleggsfinansiering, som Stortinget vedtok under handsaminga av gjeldande langtidsmelding, og gjentok og understreka under handsaminga av budsjettet i fjor haust. No syner det seg at løyvinga berre dekker KFOR-operasjonen ut april, og at prinsippet om tilleggsfinansiering er brote, idet ein halv milliard kr blir trekt inn frå kap. 1760 post 45 for å dekke ein del av overskridinga. Dette siste vil dei forskjellige partifraksjonane ta stilling til i finanskomiteens innstilling til revidert.

Ein samla komite er samd i at Noreg må stå fast ved det ansvaret me har teke på oss i Kosovo, og at det ikkje er aktuelt å redusere storleiken på det norske bidraget no. Komiteen føreset likevel at alle moglegheit for innsparring blir vurderte, utan å gå på akkord med tryggleiken til personellet og dei pliktene Noreg har teke på seg. Komiteen føreset òg at nødvendige tiltak blir sette ut i livet for å unngå at slike forhold som her er avdekte, gjentek seg.

Det er etter mi meining svært alvorlege forhold denne saka dreier seg om. Når ein berre tek med utgiftene for eit halvt år i eit budsjett, trass i at ein veit at dei vil påløpe heile året, og så kallar det «usikkerhet», då ligg det etter mi meining farleg nær grensa til feilinformering av Stortinget.

I løpet av 1990-talet har det altfor ofte hendt at ein kjem attende til kostnader i revidert og då brukar kap. 1760 post 45 som ein ymsepost for alt mogleg anna enn «Nyanskaffelser av materiell» i Forsvaret, som desse midlane er øyremerkte til. Når den førre regjeringa var avhengig av støtte frå Høgre og Framstegspartiet i budsjettsamheng, vart det sett ein stoppar for dette. Men no er me altså atter ute på den same galeien. Fenomenet er ei ikkje uvesentleg medverkande årsak til den doble ubalansen i Forsvaret i dag. Skikkeleg planlegging og økonomisk hushaldning blir umogleg når ein held fram på denne måten. Forsvarsstudiar og langtidsmeldingar blir langt på veg bortkasta.

Denne saka dreier seg òg om ei klar undervurdering av kostnadene i samband med KFOR-operasjonen. Noreg har no delteke med store styrkar på Balkan i mange år, og ein burde såleis ha eit godt grunnlag for å vurdere kostnader ved operasjonar i dette området. Ein sterkt medverkande faktor til undervurderinga var her at den dåverande regjeringa ikkje nytta høvet under luftkrigen til å planlegge for den bakkeoperasjonen alle visste måtte koma før eller seinare. Då grønt ljøs for planlegging omsider kom, vart det hastverksarbeid, med dei konsekvensane det alltid har for m.a. grundig gjennomgang og kostnader. Dette bør ein òg ta lærdom av i framtida.

Med desse orda vil eg anbefale innstillinga.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Grethe Fossli (A): Forsvarskomiteen har fulgt utviklingen på Balkan nøye etter at en satte inn fredsbevarende styrker i Kosovo. Operasjonen er spesiell, fordi den hadde en noe spesiell start, hvor også Norge var involvert etter hvert.

Komiteen besøkte i vinter soldater som var på opplæring for å reise til Balkan. Under dette besøket erfarte vi at sikkerheten til soldatene stod i høysetet, og at de under dette oppdraget måtte bruke utstyr som de ikke var vant til. Blant annet gjelder det sikkerhetsutstyr som vi vanligvis ser hos politiet ute i verden.

I tillegg vet vi at det på kort varsel måtte skaffes utstyr, og en del kjøretøyer måtte pansres på kort varsel. Hastverk gjør at en ofte ikke får det billigste.

Stortinget ble varslet i St.prp. nr. 1 for 1999-2000 om at det var knyttet usikkerhet til kostnadene, så det var forventet at vi ville få et tillegg, og det var ingen overraskelse at vi fikk denne proposisjonen. Det som imidlertid var en overraskelse, var beløpets størrelse. Rundet av litt – 1,3 milliarder kr er mye penger.

Derfor er den kritikken komiteen fremfører i merkningene, vel begrunnet. Det er ingen tvil om at Forsvaret og Forsvarsdepartementet gjennom mange år har erfaring fra internasjonale operasjoner, både på Balkan og i andre deler av verden. Selv om denne operasjonen er spesiell, som jeg har nevnt tidligere, kan en ane at det denne gangen har vært litt dårlig styring på bruken av penger. Det er vanskelig for oss å gå inn i de enkelte postene og analysere disse, men at materiellkostnadene er høyere enn vanlig, er ingen unnskyldning.

Departementet har i proposisjonen vist til fire hovedårsaker til overskridelsene, og vi er ikke uenig i at sikkerheten er satt i høysetet, og at utstyret dermed måtte bli dyrere. Det er også bra at soldatene har fått mer og bedre trening. Det er imidlertid driftsutgiftene som er den store posten, og som ifølge departementet ble betraktelig dyrere.

Det er bra at departementet nå er i ferd med å foreta en full gjennomgang av det inntrufne, slik at vi for ettertid kan unngå slike overraskelser. Det er vel dessverre ikke den siste internasjonale operasjonen vi må delta i, slik verden ser ut i dag.

Helt til slutt: Inndekningen av dette beløpet varslet Regjeringen at den ville komme tilbake til i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett. Forslaget til inndekning er nå kjent av Stortinget, og det er ikke uenighet om at komiteen tidligere har uttalt at utgiftene til internasjonale operasjoner finansieres i tillegg til den ordinære forsvarsrammen. Regjeringen har denne gang valgt ikke å følge dette fullt ut. Årsaken er nok det store beløpet, og en av årsakene til dette kan synes å være dårlig styring fra Forsvarets side. Derfor er det vel naturlig at Forsvaret selv er med på å dekke noen av disse utgiftene, noe statsråd Godal påpekte tidligere i dag i spontanspørretimen.

Per Ove Width (Frp): I og med at det er en samlet komite som står bak beslutningen i innstillingen, skulle det være unødvendig å dra dette ut utover det som er sagt. Jeg syns saksordføreren fikk med seg det som er vesentlig i dette.

Det jeg kanskje syns er litt merkelig fra sistnevnte talers side, er å si at Forsvaret her har bommet. Det er ikke Forsvaret, det er departementet som har bommet. Og at Forsvaret har fått ytterligere behov og er ute i utenlandsoppdrag, bør ikke være Forsvarets problem, det er vårt problem her, og det er også derfor vi står her i dag og skal dekke inn ting som er tatt utover budsjettet.

Det står i innstillingen at det vises til St.prp. nr. 44 for 1999-2000, hvor det opplyses at bevilgningen over kap. 1792 på 860 mill. kr vil dekke KFOR ut april 2000, mens FN-observatører og redusert SFOR-deltakelse er dekket ut året. Det opplyses videre at det totale behov for å kunne delta med planlagt styrkesammensetning i KFOR i år 2000 er på 2 149 mill. kr, hvorav 1 786 mill. kr gjelder KFOR. Det er således behov for en ytterligere bevilgning på 1 289 mill. kr utover de allerede bevilgede 860 mill. kr. Dette har vært sagt før, og er kjent.

Videre sier komiteen at det «også dreier seg om en klar undervurdering av kostnadene forbundet med KFOR-operasjonen». Vi har deltatt på Balkan i en årrekke, og det står også at Forsvaret «således burde ha et godt grunnlag for å anslå kostnader for operasjoner i dette området.» Det er for så vidt riktig, men her har nok også de som har sittet og regnet på dette i departementene, gjort en grundig undervurdering. Det komiteen er veldig opptatt av, er at disse tingene ikke gjentar seg.

Det som vi i Fremskrittspartiet syns er litt merkelig, er at det her bevilges penger samtidig som det trekkes 500 mill. kr ut av budsjettet for Forsvaret. Så det er ikke friske penger i sin helhet som kommer, men det blir altså tatt penger innenfor rammen. I Budsjett-innst. S. nr. 7 for 1999-2000 står det:

«Komiteen er enig i at Norges engasjement i internasjonale fredsoperasjoner er en integrert del av norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Samtidig understreker komiteen nødvendigheten av at kostnaden ved slike engasjement konsekvent finansieres som tillegg til den ordinære forsvarsrammen, og minner om at Stortinget la dette til grunn under behandlingen av gjeldende langtidsmelding (St.meld. nr. 22 (1997-1998)) i juni i fjor.»

Likevel går man her ut og tar penger ut av budsjettet – altså ikke friske penger. Dette er ikke Fremskrittspartiet enig i, og vi vil komme tilbake til dette i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, og ikke finansiere på denne måten.

For øvrig er vi tilfreds med komiteens tilråding om at det blir bevilget de pengene som skal til for å få dekket de kostnadene som er kommet i tillegg.

Anne Brit Stråtveit (KrF): Vel ett år etter at NATO startet sine operasjoner i Kosovo, kan en spørre hvordan situasjonen ville vært hvis NATO ikke hadde grepet til våpen, og hvilke konsekvenser det ville hatt. Men vi ønsker og har en konkret vilje til å skape fredelige levevilkår for folk i Kosovo-området.

NATOs generalsekretær Lord Robertson sa i en tale for ikke lenge siden at operasjonen i KOSOVO var nødvendig fordi vi i dette området så den verste etniske rensingen på 50 år. Han mente at det ellers fortsatt ville foregått en systematisk henrettelse av kosovoalbanere. Samtidig pekte han på konsekvensene hvis ikke NATO hadde grepet til våpen, og mente utallige mennesker ville forblitt i flyktningeleirene uten håp om å kunne vende hjem. Han mente også at det var for tidlig å snakke om full suksess for både NATO og det vestlige demokratiet, men at det var uriktig å kalle operasjonen mislykket. Kristelig Folkeparti deler disse synspunktene.

I St.prp. nr. 1 for 1999-2000 avsatte regjeringen Bonddevik 860 mill. kr til internasjonale fredsoperasjoner, hovedsakelig til den NATO-ledede fredsstyrken i Kosovo. Regjeringen påpekte den gang at det var usikkerhet knyttet til kostnadene på grunn av oppdragets karakter og videre omfang, og at Regjeringen ville komme tilbake i revidert med spørsmål om ytterligere bevilgninger.

Det har vist seg at bevilgningene bare dekker utgiftene til KFOR ut april i år. Jeg er derfor glad for at en samlet komite går inn for å øke bevilgningene til norske styrker i utlandet slik at den fredsbevarende oppgaven vi har påtatt oss og er i gang med, kan fortsette.

Økt kriminalitet og vold i Kosovo gjør det nødvendig med fortsatt militært nærvær og fortsatt norsk deltakelse i NATO-styrker på Balkan. Vi skal være med og beskytte minoriteter, kontrollere grenser og hjelpe til med å opprettholde lov og orden slik at den sivile befolkning kan kjenne seg trygg, og slik at et demokratisk og fleretnisk samfunn kan vokse fram. Kristelig Folkeparti er derfor enig i at vi må stå ved våre forpliktelser i Kosovo, og på bakgrunn av de erfaringene som er gjort med hensyn til kostnader ved deltakelse i en slik fredsoperasjon, må vi øke utgiftene til norske styrker i utlandet med nesten 1,3 milliarder kr.

Vi vil påpeke viktigheten av at personellsikkerheten i slike operasjoner blir ivaretatt. De erfaringer som er gjort i Kosovo, vil gjøre oss bedre i stand til å anslå kostnader ved fortsatt deltakelse eller ved nye, lignende operasjoner i framtiden.

Gudmund Restad (Sp): Det er bred politisk enighet om at Norge må delta i fredsoperasjonene på Balkan. I

inneværende år er vårt største bidrag knyttet til den NATO-ledede internasjonale fredsstyrken i Kosovo, KFOR. Norge stiller her med en forsterket mekanisert infanteribataljon på i overkant av 1 200 personell. I forhold til Norges folketall er dette et meget solid bidrag sammenlignet med de fleste, for ikke å si alle andre land.

Den 13. april i år debatterte Stortinget Forsvarets deltakelse i internasjonale operasjoner. Der framkom de viktigste argumentene for Norges deltakelse i slike operasjoner. Jeg skal ikke gjenta argumentene her og nå, men nøye meg med å henvise til mitt innlegg i nevnte stortingsdebatt.

Kostnadene ved vår deltakelse i internasjonale operasjoner er meget betydelige. Stortinget har lagt til grunn at bevilgningene til slike operasjoner skal skje utenom forsvarsrammen. De årlige utgiftene løper normalt opp i om lag 1,5-2 milliarder kr. Budsjettmessig er dette en stor utfordring.

Etter forslag fra regjeringen Bondevik vedtok Stortinget i fjor høst en bevilgning til internasjonale operasjoner i 2000-budsjettet på 860 mill. kr som var forutsatt å dekke utgiftene for om lag første halvår. Forslaget var basert på anslag utarbeidet av Forsvaret. Usikkerheten om omfanget av vårt engasjement i annet halvår var hovedgrunnen til at det opprinnelig ikke ble foreslått bevilgninger for mer enn første halvår. Et beløp tilsvarende forventet bevilgningsbehov for annet halvår var imidlertid avsatt på Ymse-posten.

Nå viser det seg at for å kunne videreføre vårt nåværende engasjement på Balkan ut året, vil det være behov for en tilleggsbevilgning på nærmere 1,3 milliarder kr. Det er betydelig mer enn det som var mulig å forutse da budsjettet for 2000 ble utarbeidet høsten 1999. Dermed løper de totale kostnadene for vår deltakelse i internasjonale operasjoner i 2000 opp i hele 2 149 mill. kr, hvorav 1 786 mill. kr gjelder KFOR. Av beløpet til KFOR brukes 440 mill. kr til opplæring i Norge, 290 mill. kr til anskaffelser og resten, 1 056 mill. kr, til drift i operasjonsområdet.

Det gis i proposisjonen en kort, nærmest stikkordmessig forklaring på de økte utgiftene. Det er vanskelig å vurdere holdbarheten i den gitte forklaringen. Det må imidlertid være lov å uttrykke en viss forundring over at det har vært mulig å undervurdere kostnadene ved KFOR-engasjementet så vidt sterkt. Vel har KFOR-operasjonen et skarpere preg enn tidligere operasjoner, f.eks. SFOR, men noe mer treffsikre anslag burde det vært mulig å framskaffe på et tidligere tidspunkt.

Det er viktig at Stortinget får seg forelagt så sikre kostnadsanslag som mulig når det inviteres til å fatte viktige beslutninger, hva enten det gjelder store investeringer eller, som i dette tilfellet, deltakelse i fredsoperasjoner. Senterpartiet mener at vi må stå ved de forpliktelsene Norge har påtatt seg når det gjelder deltakelse i KFOR-operasjonene. Vi støtter derfor forslaget om en tilleggsbevilgning på 1 289 mill. kr.

Regjeringen har i revidert nasjonalbudsjett foreslått hvordan de økte utgiftene, bl.a. til KFOR, skal dekkes inn. Blant annet foreslås forsvarsrammen redusert med

500 mill. kr. Jeg ønsker ikke å forskuttere Senterpartiets standpunkt hva gjelder inndekning. Det får vi komme tilbake til når revidert nasjonalbudsjett skal behandles senere i vår.

I de siste dagene er spørsmålet om et nytt norsk engasjement i Libanon brakt på bane. Utenriksminister Thorbjørn Jagland skal ha tatt initiativ til et slikt engasjement under NATOs utenriksministermøte i Firenze i forrige uke. Han skal ha gått langt i å love norsk deltakelse i en forsterkning av UNIFIL. Hvis dette skulle bli fremmet som et konkret forslag overfor Stortinget, får vi komme tilbake til saken da. Men som min umiddelbare og foreløpige reaksjon vil jeg si at det ikke er realistisk å legge til grunn en økning av bevilgningene til internasjonale operasjoner utover de vel 2,1 milliarder kr vi bruker i år. Det vil også være svært problematisk å skaffe nødvendig kvalifisert personell. Norge bør dessuten kunne sies å ha tatt sin del av oppgavene i Libanon, hvor vi hadde et over 20-årig sammenhengende nærvær fram til november 1998. Om lag 25 000 nordmenn har i årenes løp deltatt i UNIFIL-styrkene. Nå bør andre land kunne ta sin tårn i Libanon. Jeg er enig i at det kan være behov for en forsterket FN-innsats i Libanon etter at israelerne nylig trakk seg tilbake etter 22 års okkupasjon.

Norge bør nå konsentrere sin deltakelse i internasjonale operasjoner først og fremst til Balkan og sørge for at vi gjør en best mulig innsats der.

Hallgeir H. Langeland (SV): La meg først knyta ein kommentar til det som Restad frå Senterpartiet var inne på til slutt, dette med Libanon. Det er klart at Noreg har spela ei så sentral rolle i Oslo-prosessen at det vil synast veldig rart om ikkje Noreg skulle vera med med bidrag også der. Det er signalet frå SV når det gjeld den saka. Me veit òg at det fort kan blussa opp igjen. Eg trur det hastar med å få på plass styrkar i området, med norsk deltaking, for at me ikkje skal få ei ny oppblussing.

Så til denne saka her. Når ein dreg ut på eit eventyr, må ein rekna med at det kjem ein del rekningar, og av det nye NATO-konseptet som ein prøvde på Balkan i fjor, er det klart at det blir etterverknader, som ein må vera med på å rydda opp i. Såpass ansvar må ein ha, og det ansvaret tar også me i SV. Men samtidig skal ein vera klar over at denne bombeaksjonen som ein seier blei krona med siger, har skapt ein brøte med nye problem, og denne aksjonen hadde altså ikkje noko FN-mandat då den blei sett i verk. Det gjer at det er store innvendingar, men sjølvsagt må me betala rekninga som ein nå får. Faktisk er det slikt at den rekninga venteleg blir rimeleg stor veldig lenge dersom det skal vera mogleg å skapa fred der nede. Me burde òg sjå på dei humanitære sidene inne i sjølve Jugoslavia, der infrastrukturen er øydelagd, og der boikotten fyrst og fremst rammar sivilbefolkninga. Der har òg det nye NATO-konseptet medverka til å auka problema gjennom den bombinga som blei føretatt. Så her er det mange oppgåver som gjer det nødvendig for meg å seia at neste gong det nye NATO-konseptet skal prøvast ut, skal ein tenkja seg meir om enn det ein gjorde denne gongen. Etter mi meining er det ikkje nokon siger ein har

sett. Det ein har sett, er at det ein må gjera på førehand, er det som er viktig, slik at Stortinget må vera innstilt på å bruka fleire midlar til førebyggjande aktivitet i slike område for å unngå å måtta gå til slike aksjonar som ein har hatt i Kosovo.

Mi utfordring til forsvarsministeren er om ein frå departementet si side legg opp til ei drøfting, ei slags evaluering, av den konflikten som ein hadde, og som førte til bombeaksjonen. Blir det frå Regjeringa si side lagt opp til ei vurdering av dette? Blir det lagt opp til ein meir grunnleggjande debatt om dette nye NATO-konseptet, som altså i realiteten gjer at det nye NATO kan operera utan FN-mandat? Vil det bli ein debatt i Stortinget om dette?

SV støttar innstillinga.

Gunnar Halvorsen (A): St.prp. nr. 44 gjelder finansiering og deltakelse av norske militære på Balkan. Stortinget var klar over at budsjettforslaget ikke ville dekke de internasjonale operasjonene for mer enn det første halvår, og at de reelle utgiftene skulle komme fram i revidert nasjonalbudsjett. Tallene som nå kommer fram, viser at Bondevik-regjeringen sterkt hadde underbudsjettet. Det er nå nødvendig med en ytterligere bevilgning på nesten 1,3 milliarder kr. Så store tilleggsbevilgninger krever at noen foretar en gjennomgang, slik at dette ikke gjentar seg.

Når det gjelder SFOR, er jeg enig i at det er vanskelig å organisere to organisasjoner, og at det er bedre å konsentrere seg om KFOR. At Regjeringen foreslår å legge ned SFOR fra kontingentskiftet 15. august, er jeg derfor enig i.

Det er altså de tørre tall, satt opp på en bokholderiteknic korrekt måte, som preger både proposisjonen og innstillingen i denne saken. Men bak de tørre tallene og de store summene – 1 289 mill. kr – ligger det et blodig tiår på Balkan. Foreløpig er det umulig å fastslå antallet drepte og fordrevne. Tusenvis av mennesker er fortsatt savnet. Gamle grenser er opphevet, nye grenser er kommet til. Ufattelige overgrep mot enkeltpersoner og grupper har som kjent vært gjennomført.

Den svenske FN-offiseren Bo Pellnæs, som på midten av 1990-tallet var Chief Military Observer i Bosnia-Hercegovina, skriver i sin bok «Utanslut» om det kroatisk angrepet i Meduli-lommen i september 1993: «I løpet av dagen overlevte kroatene 50 lik til serberne gjennom vår formidling. FN fant deretter et titalls lik. Av de lik man totalt overlevte til serberne var mange maltrakterte og brente. Et par eldre kvinner var skutt gjennom bakhodet på kort hold. Man fant også at samtlige hus i området var sprengt og brent og alle husdyr var slaktet.»

Enhver realistisk analyse tilsier at vi dessverre ikke ser slutten på konflikten på Balkan i den nære framtid. Og det er nå – etter at avtaler mer eller mindre frivillig og etter militære intervensjoner er påtvunget partene – at den tunge veien mot ny samfunnsbygging og implementering av fredsavtalen skal iverksettes.

Her i Norge har vi tatt et etnisk-moralsk verdivalg i tillegg til de rasjonelle forsvars- og utenrikspolitiske veivalg, og med stor grad av politisk samstemmighet her i

denne salen, har vi bidratt med betydelige militære styrker på Balkan de siste knappe ti år. Selvsagt har våre bidrag kostet, og de vil måtte koste også i tiden som kommer. Dagens innstilling er et signal om dette.

En viktig forutsetning er at de kvinner og menn som på våre vegne gjør en slik usedvanlig god innsats på Balkan, har det beste utstyret og tilstrekkelig med trening og øving før de settes inn i sine virkelig fredsopprettende oppdrag. Forsvarskomiteen innsiperte øvelse «Kosovo» forut for innsettingen av NORBN II i mars i år og ble meget imponert over den grundighet og seriøsitet som preget utdanningen. Samtidig vet vi at uten en slik realisme i utdanningen vil man ikke kunne løse vanskelige oppdrag i innsettingsområdet. Den tidligere forsvarssjefen, general Arne Solli, påpekte så riktig i en kronikk i Dagbladet 27. november 1998: «Forsvarets troverdighet skapes ikke i klasserom.»

Egentlig hadde jeg tenkt at innlegget i sin helhet kunne være en hyllest til de kvinner og menn som på våre vegne representerer vårt land på en slik utmerket måte, og at vi ved å bevilge de summer som har vist seg nødvendige for å opprettholde våre styrker på Balkan, kunne ha fokusert denne debatten både på hvordan vi med en samordnet innsats av militære og sivile enheter kunne ha styrket framtidig samfunnsbygging på Balkan, og på hvordan vi best mulig bør ta vare på dem som returnerer etter utenlandstjeneste og har pådratt seg fysiske og psykiske lidelser.

Som kjent foreligger det forslag om at deler av de ekstra utgiftene til drift av utenlandsoperasjoner som vi med stor sannsynlighet vedtar senere i dag, skal dekkes inn ved at Forsvarets investeringskapittel skal reduseres med 500 mill. kr. Som saksordfører for investeringskapitlet vil jeg ærlig og oppriktig få si at jeg finner dette noe problematisk, både fordi en så stor andel av investeringsbudsjettet halvveis i budsjettåret er bundet i juridisk bindende kontrakter, og fordi dette altså bryter med de prinsipper som Stortinget har vedtatt. For meg er dette slett ikke en uproblematisk situasjon, men vi får se hva som skjer ved behandlingen av St.prp. nr. 61 for 1999-2000.

Lars Rise (KrF): Den NATO-ledede internasjonale militære styrken i Kosovo har nå den militære kontrollen over situasjonen, men det gjenstår svært mye arbeid før man kan si at man har skapt fred og forsoning i Kosovo. Målet er jo å etablere et demokratisk og fleretnisk samfunn, og det kan dessverre synes å ligge langt inn i fremtiden.

Men det er et helt overordnet mål å skape fred og forsoning, og jeg hadde lyst til å fokusere litt nettopp på det. Ved den høytidelige åpningen av Stortinget fremhevet Kongen i sin tale dette behovet veldig sterkt, og jeg la merke til at presidenten faktisk hadde det som eneste tema i sin tale ved åpningen av dette stortingsåret. Da er det selvfølgelig et tankekors at vi bruker så lite penger på å skape fred og forsoning og så mye penger på militære formål. Jeg må også, i likhet med representanten Lange-land, si at jeg føler at vi bruker for lite penger på fore-

byggende aktivitet. Så langt er jeg enig med ham. Jeg tror også det kan være behov for å få en drøfting og evaluering av konflikten, og en mer grunnleggende debatt om hvordan NATO skal operere i slike konflikter.

Men jeg merket meg at representanten Langeland stilte seg positiv til at vi skulle delta i en ny UNIFIL-styrke. Han viste til at konflikten kan blusse opp igjen, og at det haster med å sende styrker. Nå er jo ikke dette noe replikkordskifte, men jeg må likevel få lov til å spørre SV: Har SV planer om å øke forsvarsbudsjettet nå? Har man gjort seg slike tanker?

Jeg må få lov til å kommentere representanten Langelands utsagn om at når man begir seg ut på eventyr, og skal prøve ut et nytt forsvarskonsept, blir det store ettervirkninger. Han viste til at det var store skadevirkninger etter de NATO-ledede operasjonene i Kosovo. Jeg synes det er ganske ille at representanten Langeland ønsker å fortsette debatten om bombingene i Kosovo. Det ser ut til at representanten Langeland fullstendig har glemt at Milosevic står ansvarlig for utryddelsen av nærmere 200 000 muslimer, hovedsakelig i Bosnia. Ved en anledning i Sarajevo jaget man tusener av muslimer inn på et fotballstadion. Over 1 000 av disse var barn, og samtlige ble drept. Problemet var vel at man satt for lenge og så på uten å klare å gjøre noe. Så jeg synes at vi nå burde være spart for en diskusjon om det var rett å gripe inn. Nå er det i hvert fall skapt en stabil situasjon, og Norge har bidratt i sterk grad til det. Da synes jeg vi må legge debatten bak oss om hvorvidt det var en fornuftig operasjon som Norge deltok i.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Det vil alltid være behov for å evaluere og komme tilbake til hva man har gjort. I min tid som medlem av forsvarskomiteen hadde man en oppfølgende drøfting etter innledning fra daværende forsvarsminister Løwer om erfaringer og såkalte «lessons learned», hva har vi lært i Kosovo. Det sier seg selv at Stortinget i tilknytning til både utenriks- og forsvarspolitiske redegjørelser og temaer må komme bredt tilbake til det, løpende.

Jeg er også enig med representanten Rise i at vi alltid må se på blandingsforholdet mellom forebyggende arbeid og aktuelle militære operasjoner. Det er uten videre slik at det å sette ressursene inn i å forebygge konflikter, selv om det går mye penger med til det – Norge bruker mer enn mange andre land – likevel er billigere enn å bli engasjert i krig og konflikt hvis det først er nødvendig. Jeg tror alle NATO-land og alle FNs medlemsland tenker på samme måten her, men det fritar oss ikke for ansvaret for å gripe inn militært når det er nødvendig, og det var Stortingets vurdering i Kosovo-saken, som kjent.

Den aktuelle saken som foreligger nå, er altså det smule sjokk som jeg ble forelagt kort etter tiltredelsen som forsvarsminister, at det var et tilleggsbehov på til sammen 2,1 milliarder kr for internasjonale operasjoner inneværende år, mot budsjettet rundt 860 mill. kr. Det er riktig at det nok var tatt høyde for at man måtte komme tilbake til annet halvår, men selv om man tok høyde for det, var beløpet ubegripelig stort i forhold til det jeg går

ut fra både storting og for den saks skyld regjering hadde regnet med. Jeg ser selvsagt alvorlig på denne type undervurdering av utgifter i en slik størrelsesorden, og jeg har bedt om en full gjennomgang av saken med sikte på å hindre gjentakelse.

Det er riktig, som representanten Width var inne på, at det er departementet og statsråden, for ikke å snakke om statsrådene – det er to i dette tilfellet, eller kanskje bare en – som har ansvaret, men det er for enkelt å si at her ligger løsningen i departementene alene. Det er de ytre etater under ethvert departement som sitter og legger sammen regninger – det er ikke departementene – og finner ut at summen er for stor i forhold til det man hadde tenkt, og så gjør man anskrik. Man burde ha gjort anskrik tidligere, også fra underliggende etater. Men vi går nå gjennom situasjonen i samarbeid med Forsvarets overkommando for å bedre rutinene og for å få helt klare ansvarsforhold i forbindelse med budsjettering og oppfølging av saker av denne karakter.

Noen få ord om inntrykket fra foreløpige rapporter om dette. Økningen i budsjettbehovet skyldes ikke, etter det jeg har fått vite, nye kostnadselementer som var ukjent på planleggingstidspunktet. Økningen skyldtes at vesentlige faktorer og elementer ble utelatt fra budsjetteringen, både i mai og i september i fjor. Dette skjedde fordi faktorer som oppdrag, krav og forutsetninger ikke ble koblet mot den påvirkning det ville ha direkte på ressursbehovet. På grunn av manglende rutiner og press for å holde korte tidsfrister fikk denne mangelen passere upåaktet gjennom Forsvarets organisasjon til Forsvarsdepartementet. Manglene ved beslutningsgrunnlaget hadde i alt vesentlig sin årsak i følgende forhold – jeg tar dem kort og punktvis:

- lønnsbetingelser både under oppøving og i operasjonsområdet
- uforutsett behov for infrastruktur i operasjonsområdet og etablering av leirfasiliteter osv.
- materiellmessige konsekvenser av lengre oppøvingsperiode, fra en måned som tidligere, til tre måneder
- antakelsene av at anskaffelser budsjettert for 1999 ville dekke det totale behovet og ikke bare nødvendig utstyr for deployering
- antakelse av at hovedtyngden av materiell i SFOR ville tilfredsstille behov i KFOR
- utelatelse av materiellbehov i forbindelse med oppøving
- undervurdering av de økonomiske konsekvensene i forbindelse med de krav som var satt til personellens sikkerhet

Alt dette burde man ha visst noe mer om og tatt mer konsekvensen av på et tidligere tidspunkt, men det er de faktorer som er nevnt i de foreløpige rapporter.

Følgende tiltak vil bli satt i gang for å hindre tilsvarende underbudsjettering i framtida:

For det første etablering av rutiner som sikrer sammenheng mellom oppdrag og økonomi fra dag 1.

For det andre prioritering av tilstrekkelig bemanning og kapasitet ved Forsvarets organisasjonsledd for budsjettering av internasjonale fredsoperasjoner.

For det tredje utvikling av egnet budsjetterings- og oppfølgingssystem.

Vi må vel føye til at det å være oberstløytnant og major ute i felten og ha ansvar for de operative krav som stilles der og da, ikke alltid samsvarer med en bokholders, enn si ministers behov for å ha orden i regnskapene og i budsjettene. Men denne sammenhengen må jo skapes, og det ansvaret påligger Forsvarets overkommando og underliggende etater, og det påligger departementet og meg et ansvar for å sørge for at de systemene kommer i orden fra dag 1, slik at vi unngår liknende situasjoner i framtida.

Når det gjelder de momenter som er nevnt i tilknytning til Libanon og UNIFIL, skal jeg ikke forlenge debatten uten å vise til at utenriksministeren i egnet form vil komme tilbake til de spørsmålene. Det er hevet over tvil, tror jeg, at alle land i verden føler et ansvar for den situasjonen vi har i Midtøsten generelt og i tilknytning til den israelske tilbaketrekking fra Libanon. Dersom det kommer på bordet et akseptabelt mandat fra FN's side og et militært opplegg for hva FN-styrker konstruktivt kan bidra til i området, må vi se hva Norge eventuelt har av kapasitet for å bidra. Men det sier seg selv at det kommer til å være på et beskjedent nivå i forhold til de store engasjementer vi har i Kosovo, og delvis også enkelte mindre engasjementer andre steder. Og – det sier seg selv – det er ikke aktuelt å finansiere en slik eventuell innsats innenfor rammen av eksisterende operasjoner, eksisterende budsjetter. Det er noe som må tilleggsfinansieres, og det vil Stortinget i så fall få rik anledning til å komme tilbake til.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hallgeir H. Langeland (SV): Det var eit to og eit halvt minutt innlegg frå representanten Rise som gjorde det nødvendig for meg å koma med ytterlegare oppklaringar i denne saka.

I forhold til Libanon og det at me meiner at det er viktig at Noreg bidrar i fredsprosessen i Libanon, i og med at ein var med i Oslo-prosessen, stiller representanten Rise spørsmålet om me vil auka forsvarsbudsjettet. Det er eit spørsmål som eg set veldig pris på i forhold til den dagen me står framfor i dag, for det fell på sin eigen logikk. Dersom representanten Rise gjer det som er det einaste fornuftige seinare i dag, vil han disponera 400–600 mill. kr i året, ja faktisk 1,2 milliardar kr i året i 30 år, som ein kan bruka til førebygging og andre element som han òg var opptatt av i sitt innlegg. Dette oppfattar eg som eit signal om at Kristeleg Folkeparti nå har tatt til vettet i fregattsaka og ønskjer meir midlar til å bruka bl.a. til FN-styrkar. Det er interessant.

I forhold til det nye NATO og det nye NATO-konseptet, svarte ikkje forsvarsministeren direkte på om det blir lagt opp til ein debatt om det. Men det som er mitt poeng,

er jo at ein skal få ei «kva gjorde me galt-evaluering» i Stortinget, der me skal diskutera denne saka. Då vil det nye NATO-konseptet bli ein del av debatten, for det er nemleg på dei premissane ein har operert. Så det forsvarsministeren seier, oppfattar eg som positivt – at det blir lagt opp til det frå Regjeringas side.

Problemet med det nye NATO er jo nettopp dette at ein ikkje held seg til folkeretten på ein korrekt måte, og det er hovudbekymringa til mitt parti.

Hans J. Røsjorde (Frp): De ulike sider ved denne saken har jo nå vært belyst gjennom de innleggene som har vært, og med en komite som står sammen, er det kanskje litt unødvendig å gå noe videre. Men jeg har lyst til å peke på dette med de betydelige økningene i kostnader, som også komiteen har pekt på. Det fremkommer jo gjennom at man fra den forrige regjeringens side kun hadde tatt høyde for ca. første halvår. Det var også det forsvarskomiteen grep fatt i i forbindelse med budsjettet for inneværende år, noe som det også er vist til i innstillingen.

Så kan man jo spørre om det var underbudsjettering, eller om det var manglende vilje til å budsjettere. Det var vel nokså åpenbart at man måtte forvente at det engasjementet skulle fortsette, og det måtte være like klart for den regjeringen som da satt som det var for Stortinget, at her ville det komme utgifter, iallfall i størrelsesorden lik det første halvår hadde kostet. Hvis vi ser på det, er det 400–500 mill. kr mer det ble ut av det.

Nå har jeg lyst til å understreke at det var noe annet også ved inngangen til operasjonene til KFOR, som jeg tror på en måte bidrog til at vi fikk økte kostnader da det hele kom i gang. Fra Fremskrittspartiets side, og jeg tror også fra Høyres side, ble det på et gitt tidspunkt gitt klar beskjed til Regjeringen om at nå må dere forberede dere, for hvis det blir operasjoner i Kosovo, må vi vite hva vi har på plass, slik at om vi får forespørsel, må vi kunne vite hva vi skal svare. Med andre ord: Sett i gang og forbered dere! Det hadde kunnet vært med på å holde kostnadsutviklingen i sjakk etter min oppfatning. Men det gjorde altså ikke regjeringen. Det var nærmest da den væpnede konflikten stod for døren, at man begynte å kaste seg om på krykkene. Så måtte man omdisponere fra SFOR, så måtte man altså gjøre en mengde med kunstgrep for å få dette til. Når så store mengder materiell skal skaffes under tidspress, når kontrakter ikke er i orden, er det ikke så merkelig at det blir høye kostnader. Da er det også merkelig at man ikke hadde greid å få det på plass. Det kaller jeg dårlig håndverk fra den tidligere regjeringen. Stortinget pekte altså på dette.

Men så skjer det etter min mening katastrofale at selv om Stortinget har slått fast et prinsipp om at utenlandsoperasjoner skal tilleggsfinansieres – det sier altså en samlet komite – gjør man likevel avvik fra dette ved første korsvei. I en slik sammenheng burde det i hvert fall vært en klar forutsetning at underskriverne av dette hadde stått ved det – ikke minst regjeringen som har gått av. Det synes jeg er noe av det mest kritikkverdige i dette.

Per Ove Width (Frp): En tilleggsbevilgning på 1,3 milliarder kr er ganske enormt, og burde vært helt unødvendig. Jeg synes statsråden hadde en litt underlig formulering. Han snakket om at man sitter og legger sammen regningene. Da virker det som om at her har det vært regninger ute et eller annet sted, man får dem inn og legger dem sammen, og så kommer man til et tall som man ikke visste om. Dette er tall som den tidligere regjeringen naturligvis har ansvar for, og som de burde ha kommet fram med på et mye tidligere tidspunkt.

Komiteen påpekte, som komitelederen nettopp nevnte, på et tidlig tidspunkt at dette ville kunne komme til å skje. Da virker det underlig at man i tillegg til at man sitter og legger sammen regninger, også peker på at her er det underliggende etater og avdelinger eller hva man skal kalle det, som tydeligvis har sittet på regninger som man ikke har visst om. Jeg er veldig glad for at den sittende statsråd sier at rutinene nå er under vurdering, og at man ønsker å gjøre noe med det. Det siste håper jeg blir det viktigste. Det virker for meg som om dette delvis har vært ute av kontroll. Og 1,3 milliarder kr er ikke bare å kimse av.

Lars Rise (KrF): Jeg vil gjerne få kommentere det som representanten Røsjarde fremholdt her, som var en nokså skarp kritikk av den tidligere regjering. Jeg vil gjerne få henvise til det som representanten Restad sa i sitt innlegg, at det var lagt inn et beløp i Ymse-posten, men som riktignok ikke var stort nok fordi man ikke hadde oversikten over hvor stort forbruket ville bli. Så når man i fjor høst ikke foreslo mer, var det fordi man rett og slett ikke hadde tall som viste hvor stort dette ville bli.

Så må jeg også få lov å replisere til representanten Langeland: Han hadde svært god anledning til å kommentere sin støtte til synspunktene til det menneskefiendtlige Milosevic-regimet, som stort sett er en gruppe med krigsforbrytere; det er forunderlig at Langeland forbigår i stillhet sin sterke støtte til dette regimet. Men det tjener jo SV til ære at i hvert fall partiet SV ikke var enig med representanten Langeland, og sluttet seg til det som var den enstemmige oppfatning her i huset.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg har selvsagt et begrenset behov for å forsvare den foregående regjering, og det er hevet over tvil at det er alvorlig når merbehovet kanskje reelt sett er 500-600 mill. kr mer enn det en burde ha regnet med ut fra det som lå i en forlengelse av mekanismene i første halvår. Jeg tror komiteleder Røsjarde har rett i at det reelt sett er snakk om 500-600 mill. kr i pluss i forhold til det en måtte regne med på et tidligere tidspunkt. Og det er kritikkverdige.

Jeg viser til det jeg sa i mitt innlegg. Det er selvfølgelig ikke sånn at det er manglende evne til å legge sammen regninger som er problemet. Vi visste, ut fra de foreløpige rapporter jeg har fått fra Forsvarets overkommando, hvilke elementer som skulle legges inn i operasjonen, men de var ikke sammenliknet med selve budsjettallene og grunnlaget på de punktene jeg gjorde rede for. Og det er en ganske alvorlig miss i forhold til den re-

elle budsjettering. Men selv om en så å si tar høyde for at en ikke klarte det, av mystiske grunner, burde en likevel tidligere ha begynt å legge sammen regninger og gitt et varsel til departementet, eller departementet burde hatt ansvaret for å sjekke dette opp tidligere – alt ettersom en ser det – for så på et tidligere tidspunkt å varsle Stortinget om det inntrufne. Jeg tror nemlig det har vist seg å være behov for alle disse investeringene. Det har ikke vært mulig å identifisere noe vesentlig av de 2,1 milliardene til sammen som det ikke var nødvendig å satse på. Men, som sagt, også denne type ting skal budsjetteres for at storting og departement skal ha en reell styring over utviklingen. Det er det viktig for meg å få sagt, og det er det vi nå drøfter med Forsvarets overkommando, slik at vi kan sikre rutinene på en bedre måte, ikke bare i forhold til Stortinget, men også i forhold til Regjeringen og Regjeringens eget arbeid på dette området.

Ingvald Godal (H): Eg synest dette har vore ein grei debatt, og det som naturlegvis er det viktige her, er dei erfaringane me kan trekke for framtida. Eg er difor glad for at statsråden har gripe fatt i saka så effektivt som han synest å ha gjort, slik at me kan unngå å gjere slike feil ein gong til.

Det som eg har lyst til å dvele litt ved, er noko me har vore litt inne på – der trur eg me verkeleg har noko å lære i framtida – og det gjeld at då luftoperasjonane starta, var alle fullstendig klar over at ein bakkeoperasjon måtte koma etterpå, anten ein skarp eller ein fredsbevarande, alle var klar over det. Likevel vart det ein atmosfære rundt det heile der det på ein måte var tabu å planlegge for ein bakkeoperasjon, det var liksom noko som ikkje var fint. Og det gjorde at Forsvaret fekk det så travelt at ein måtte ty til hastverksgreier, som bl.a. Røsjarde var inne på. Det må me lære av i framtida, me må ikkje dulle oss inn i slike tabuførestellingar i slike situasjonar, me må vera nøkterne og realistiske og gjera det som er nødvendig på bakken.

Men så har eg lyst til å føye til når me no diskuterer Balkan: Me var skarpe på Balkan, og det skal me vera stolte av og glade for. Men det forpliktar også. Det er ikkje slik at me kan ha heilt forskjellige lover for kong Salomo og Jørgen hattemakar. Me har andre konflikhtar ikkje veldig langt borte der massakreringa av sivile har vore mykje verre enn i Kosovo, f.eks. i Tsjetsjenia. Og det må ikkje bli slik at russarane fordi dei er store og mektige, kan gjera akkurat det dei vil, medan små tyrannar som Slobodan Milosevic kan me vera veldig morske overfor. Eg seier ikkje at me skal bruke same verkemidla overalt, men me må iallfall gjera noko som kan vera effektivt for å avgrense konflikten der den er.

Hans J. Røsjarde (Frp): Jeg vil gi honnør til statsråden for den måten han redegjorde på for alle disse underliggende faktorer som var med på å bringe regningen oppover, og mulige forklaringer på dette. Det synes jeg er prisverdig. Det gjenstår altså det nakne faktum at det ble for høyt tempo i det man drev med, det var åpenbart

noe som bidrog til akselerasjonen av kostnader. Og det får det politiske miljø ta innover seg i bredde og så prøve å unngå dette for fremtiden, og dette er noe vi har snakket om. Ved hver eneste operasjon har man altså snublet noe i bena fordi man enten ikke har hatt kontrakter klare eller noe annet. Det har skjedd uavhengig av regjeringsansvar. Så vi har fortsatt mye å lære.

Det at man må gå og bestille utstyr og nærmest fra dag til dag skaffe seg leverandører av tungt materiell, gjør at det er veldig lett for den som er selger, å sette prisen, det bringer kostnadene opp. Og alt det andre har altså statsråden redegjort for.

Det som bekymrer meg mest, og som jeg også gav uttrykk for i mitt forrige innlegg, er at vi gjennom det fremlagte reviderte nasjonalbudsjettet bryter med det prinsippet Stortinget nettopp har slått fast, ved å ta 500 mill. kr til utenlandsoperasjoner. Nå har jeg forstått det slik at den avgåtte regjeringen hadde tatt høyde for kostnadene i annet halvår, og kanskje mer enn det også, under Ymse-posten, slik at Ymse-posten åpenbart var der som en buffer for det man måtte vite kom. Jeg tolker det da dit hen at det også er naturlig å forvente at regjeringspartiene fra den avgåtte regjering kikker inn i Ymse-posten som de hadde, og nå stiller opp og bruker de 500 mill. kr på riktig plass gjennom den behandlingen vi senere skal ha. Det hadde vært meget interessant å få bekreftet om representanter for de avmarsjerte regjeringspartier nå kunne si: Ja, vi står fast ved våre prinsipper. Vi vingler ikke rundt omkring. Vi står fast, vi har ryggrad til det. Vi hadde til og med en ymse-post hvor vi hadde tatt høyde for dette. Kanskje manglet det noen millioner, men Ymse-posten pleier å være ganske dryg.

Jeg utfordrer nå de nevnte partier til å fortelle om de står fast på sine prinsipper, og om deres ymse-post fortsatt er giret for å kunne ta de kostnader som man antakelig må ha forutsett.

Presidenten: Representanten Langeland har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Hallgeir H. Langeland (SV): Først til Ingvald Godal: Eg synest hans poeng i forhold til Tsjetsjenia illustrerer kor viktig det er å få ein debatt om nye NATO og vår rolle i forhold til det nye NATO-konseptet. Tsjetsjenia er ein plass, nå har me Etiopia og Eritrea, og me har hatt Aust-Timor. Problemstillinga er så stor at me må ha klare haldningar til dette, og det trur SV òg er viktig i forhold til folkeretten.

Så til representanten Rise, som nok ein gong tvingar meg fram til skriftestolen i forhold til Milosevic: Milosevic er heilt sikkert ein skurk. Han har vore ein skurk, og han har heilt tydeleg gjort fælslege ting. Problemet er at den strategien ein heile vegen har lagt for å ta han, har ført til at ein først og fremst rammar sivile og barn. Akkurat det same skjer i samband med Saddam Hussein – 500 000-600 000 barn har døydd i Irak av den blokaden ein har. Det er mitt poeng i saka.

Presidenten: Statsråd Godal har også hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Hva finansminister Restad hadde i Ymse-posten, er det ingen som vet – iallfall ikke jeg. En ting er sikkert: Han har ikke den Ymse-posten lenger, den er det finansminister Schjøtt-Pedersen som har, og der er det ikke 500 mill. kr til dette formålet.

Det andre jeg vil si, knytter seg til dette med for dårlig tid og for dårlig planlegging. Jeg tror vi skal erkjenne at alle mellomstore og små NATO-land kom i bakleksa. Noe av det hadde man selvfølgelig vunnet ved å planlegge tidligere, men jeg må vise til at det tok ganske lang tid før NATO på politisk nivå bestemte seg for nøyaktig hva man hadde behov for. Det var derfor ikke så veldig lett for NATO-landene å forskuttere det. Man fikk en kortere planleggingshorisont enn det man skulle ønske, og det var bare de store – i praksis USA og et par til – som klarer dette så fort som det som var nødvendig.

Gudmund Restad (Sp): Ymse-posten pleier å være dryg, var en påstand fra Røsjorde. Det tror jeg nok oppleves på en annen måte av enhver finansminister. De har nok som regel den oppfatning at Ymse-posten gjerne kunne være større, når man skal forsøke å dekke de utgifter som påløper utover året.

Som jeg sa i mitt innlegg, var det i Ymse-posten lagt inn midler som ville dekke det man normalt kunne forvente av utgifter til internasjonale operasjoner i annet halvår. Men posten var ikke dimensjonert for de ekstraavgiftene som vi nå har sett, det er nevnt beløp på 500-600 mill. kr. Jeg vil ikke protestere på at det kan ligge i den størrelsesordenen, men det er kommet som en overraskelse både på meg og tydeligvis flere.

I tillegg til at det er riktig at jeg ikke disponerer noen ymse-post lenger, som forsvarsministeren påpekte, så er jeg også kjent med at man har fått et lønnsoppgjør, og man er vel også i ferd med å få et pensjonistoppgjør som vil gjøre dypere innhugg i Ymse-posten enn man opprinnelig hadde lagt til grunn i fjor høst. Så jeg tror ikke det er noen dristig spådom å si at det er lite igjen i Ymse-posten når det som skal dekkes derfra, er dekket.

Når det gjelder de 500 mill. kr som er foreslått dekket ved kutt i forsvarsbudsjettet, gjentar jeg bare det jeg sa i mitt tidligere innlegg: Det får vi komme tilbake til når vi skal behandle revidert nasjonalbudsjett senere i vår.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet i sak nr. 3. (Votering, se side 3373)

Etter ønske fra forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 4 og 5 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

S a k n r . 4

Innstilling fra forsvarskomiteen om anskaffelse av nye fregatter (Innst. S. nr. 192 (1999-2000), jf. St.prp. nr. 48 (1999-2000))

S a k n r . 5

Innstilling fra forsvarskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland, Øystein Djupedal og Karin Andersen om en midlertidig utsettelse av enkelte større investeringer i forsvarsmateriell i påvente av langtidsmeldingen for Forsvaret (Innst. S. nr. 193 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:64 (1999-2000))

Presidenten: Etter ønske fra forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 45 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 35 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 15 minutter, Høyre 15 minutter, Senterpartiet 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter og representanten Steinar Bastesen 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt høve til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra hovedtalerne for hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Hans J. Røsørde (Frp) (komiteens leder og ordfører for saken): Den innstillingen som vi i dag behandler, er i utgangspunktet en innstilling som følger opp tidligere stortingsbehandlinger av prosjektet nye fregatter. Formålet med proposisjonen er å få Stortingets tilslutning til en økning av prosjektets ramme for kontraheringen av fem nye fregatter til Forsvaret. I tillegg behandles også usikkerheter knyttet til dette materiellprosjektet, og det er det komiteen i dag gjennom innstillingen svarer på.

Som det fremgår av innstillingen, er det et betydelig flertall i komiteen, alle unntatt Senterpartiet, som er innstilt på å følge opp den invitasjonen som kommer fra Regjeringen når det gjelder å øke kostnadsrammen for fregattprosjektet. Senterpartiet har da funnet en annen løype, noe som fremgår klart av innstillingen, og den løypen er på mange måter i tråd med det Dokument nr. 8-forslaget som SV har fremmet, og konklusjonen blir i hovedtrekkene den samme. SV vil antakelig ikke ha fregatter i det hele tatt, men det er sikkert noe vi får høre mer om senere. Det synes svært vanskelig med SVs budsjetter å finne rom for den type fartøyer – noe mindre og mer beskjedne fartøyer er muligens mer i stil.

Som det fremgår, er mindretallets holdning at man vil utsette anskaffelse av fregatter inntil man har sett videre på langtidsperspektivene for Forsvaret og på en ny forsvarsstruktur.

Det Regjeringen har bedt om, er å få oppdatert for hovedprosjektet et anslag som da løftes fra 12,240 milliarder til 14,066 milliarder kr, og det er det komiteens flertall svarer ja til.

Før jeg går videre med hensyn til selve innstillingen, finner jeg det nødvendig å gå litt inn på forhistorien, for-

di dette er, som mange nå har skrevet om, den største enkeltmateriellinvesteringen Forsvaret har gjort noensinne. Det er klart at med en så stor investering er det også mange meninger om valget, om hvilke andre muligheter man kunne hatt, og om hvorvidt det er riktig å gjennomføre dette nå. Til det har jeg lyst å si at det var i Innst. S. nr. 150 for 1992-93 – altså innstillingen til den første langtidsmeldingen fra 1990-årene – man i grunnen gav startsignalet til fregattprosjektet. Det forteller at nå har vi brukt ca. seks år fra et startsignal ble gitt til vi er oppe i en situasjon hvor kontrakt kan undertegnes. Så har vi da en horisont på nye åtte, kanskje ni, år før prosjektet er brakt i havn, og det forteller mer enn noe annet hvor langsiktig man er nødt til å tenke når det gjelder store materiellprosjekter, ikke minst et lite land.

Gjennom hele denne perioden har komiteflertall etter komiteflertall slått fast viktigheten av at vi som et land med et betydelig havområde å ivareta og hevde suverenitet over, ikke kan glemme dette i våre prioriteringer. Likeledes har vi et enormt stort luftrom som også krever overvåking, og som vi nasjonalt sett har et klart ansvar for selv. Derfor er det også at storting etter storting har slått fast at to prosjekter er på mange måter struktuurvhengig, altså hvilke veivalg man nå en gang treffer, og de veivalgene pekte man på allerede i forbindelse med den tidligere langtidsmeldingen som jeg nevnte. Og det som nå skal besluttes, lå der klart, og dette har blitt forsterket gjennom den siste behandlingen av langtidsmeldingen i inneværende stortingsperiode. Så uansett må vi bare slå fast at dagens fregatter er 1960-årsmodeller – og alle vet at det er så vidt dette går rundt. Det har med sikkerhet å gjøre, det har å gjøre med modernisering, det har rett og slett å gjøre med å være en troverdig nasjon med interesser innenfor sine sjøområder, også i forhold til allianser. Å la disse seile videre utover det vi nå har gjort, er etter min mening å strekke strikken altfor langt. Enhver nøling vil som regel ha som konsekvens at man skyver ting enda lenger foran seg. Da synes jeg det er rimelig å slå fast at fregattprosjektet er definert å være struktuurvhengig. Samme hva man kommer fram til nå, vil disse tingene måtte ivaretas. Det er Sjøforsvarets hovedvåpen det rett og slett dreier seg om. Vi har på bakgrunn av det Stortinget tidligere har vedtatt, gjennomført en konkurranse, og Stortinget har endog sagt at dette prosjektet er så viktig at vi er villig til i tillegg til den vedtatte ramme å legge 1 milliard kr på bordet hvert år i en seksårsperiode for å finansiere omtrent halvparten av kostnadene med prosjektet. Dette selvsagt fordi man så at om et så stort prosjekt skulle komme i denne tidsperioden, ville man ha behov for å skape rom for også andre investeringer. Nettopp derfor, og på grunn av dette ene prosjektet, vedtok man denne tilleggsbevilgningen. At Finansdepartementet åpenbart ikke har likt dette, får så være, men det er altså her i Stortinget beslutningene treffes, og da må vi også forvente at de regjeringer som skal følge opp dette, tar ansvaret med å videreføre en budsjettprofil som gjør at man ikke ødelegger og klemmer i stykker det som Stortinget selv har løftet. Det må man ta ansvar for. Derfor

kan det ikke herske tvil om at det er riktig å ta en beslutning nå om å kjøpe fregatter.

Det har selvsagt vært mange sider ved konkurransen. Mange har hevdet at det man nå går og kjøper, er fartøyer som vil være helt utdatert fra det tidspunkt de er operative. Men en av forutsetningene har nettopp vært at man i hvert fall ikke skulle ta høye teknologiske risiki gjennom anskaffelsene. Det er noe innstillingen også bærer preg av, nemlig at vi skal følge de valg som er gjort når det gjelder den teknologiske standard.

Alle som har vært innom våpensystemer som skal leve 30–35 år framover, vet at det vil være behov for oppgradering, oppdatering og fornying underveis. Det må vi ikke glemme, for det vil være en del av livet. Teknologiens utvikling er enorm.

Man har valgt å gå inn i en internasjonal konkurranse hvor det opprinnelig var seks deltakere. Så skrellet man ned til det stod igjen to grupperinger, Blohm+Voss og Bazán-gruppen. Under begge disse prosjekter har man kjørt en meget stram konkurranse som har resultert i priser som, hvis man sammenlikner dem med priser i tilsvarende prosjekter, er mye lavere. Jeg tror at i en sammenlikning med f.eks. de fregattene som Spania bygger til seg selv – og de er ikke så veldig store i avvik fra dem vi selv skal ha – er vår pris pr. enhet mye lavere. Det forteller at man har oppnådd noe i internasjonal konkurranse, og nettopp derfor har det vært viktig å få gjennomført konkurransen. Ja, den var så tøff at selv Nor-Eskortgruppen, den norske grupperingen med betydelig støtte økonomisk og på andre måter, ikke maktet å levere innenfor dette.

Det som betyr noe, er hva vi får igjen for dette. Selvsagt ligger det i kontrakten betydelige gjenkjøpsordninger for norsk industri. 100 pst. gjenkjøp er gjort. I tillegg er det også en forutsetning for kontrakten at man har på plass avtaler om kjøp av NASAMS, luftforsvarsmissil-systemer, og Penguin, og at det er muligheter for salg av nytt sjømålsmissil. Alt dette ligger inne, i tillegg til det som skal hentes ut i norske bedrifters arbeid innenfor de rammer som er gitt. At man har en hovedansvarlig, Bazán, har vært med på å gjøre dette mye enklere forhandlingsmessig, og risikoen og leveransekravet ligger dermed på en eneste bedrift.

Det har vært hevdet at man ikke har hatt en konkurranse som har vært helt fair. Jeg har lyst til å understreke at begge de to som nå har slåss om å få oppdraget, har levert gode løsninger. Prisnivået ligger nesten på det samme, det varierer litt etter hvordan man ser og regner på det. Men man har altså gjort et valg ut fra Sjøforsvarets egne prioriteringer, og vi er etter min mening nødt til å støtte oss på de teknologiske vurderinger som gjøres av Forsvaret, innenfor de rammer som Stortinget har satt som sikkerhet. Sikkerhet er nettopp det dette nå dreier seg om.

Prosjektgjennomføringen, dvs. lønningene for dem som har sittet i prosjektet, og skal sitte prosjektet igjen, har altså blitt lagt inn i rammen for hele prosjektet. Man har dessuten oppdatert fra 431 mill. kr til 519 mill. kr. Det er på en måte med på å øke rammen. Men hvis

man velger å legge et løp med dette som mal, må man også – noe komiteen har bedt om å få vurdert – legge dette inn i andre prosjekter, slik at man regner noenlunde riktig på prosjektet. Det er klart at dette har vært med på å blåse opp 0,5 milliarder kr. Om man hadde betalt lønningene rett ut innenfor den totale rammen, hadde det for så vidt hatt en annen side. Kostnadene er dog de samme.

Når det gjelder valutausikkerhet, ligger det i sakens natur at når man nå har laget en kurv bestående av norske kr, euro og amerikanske dollar, er svingninger mulig, og vi skal igjen se dette i et langsiktig perspektiv. Dollarkursen i dag er langt høyere, og hvis dette videreføres, ligger det økte kostnader i det – men det gjenstår å se. Flertallet har altså akseptert helt at man tar høyde for en valutausikkerhet med 690 mill. kr. Så kommer en prisomregning, som nødvendigvis vil måtte skje, med 617 mill. kr. I tillegg var det når det gjelder prosjektet – slik det opprinnelig også var lagt fram av den forrige regjering – lagt fram en usikkerhet som var fanget opp i det totale beløpet. Den summen som er satt av for å møte usikkerhet, er prosentvis større enn jeg kan huske å ha sett i noe annet prosjekt.

Det merkelige er at til tross for at man har hatt en tidligere regjering som anbefalte denne kontrakten, finner noen av disse tidligere regjeringspartnerne det nødvendig å hoppe av fra hele opplegget. Det er bemerkelsesverdig. Nå har man i tillegg økt rammen for å ta usikkerhetene. Da er det ganske ubegripelig at man tror at man ved å vente skal kunne greie å få noe som er rimeligere. Jeg vet at noen har forsøkt å selge inn prosjekter som angivelig skulle ha vært billigere. Det har statsråden svart på, og svaret er nøyaktig det samme som den forrige regjeringens forsvarsminister gav, vurderingene var de samme. Med andre ord: De realistiske prosjektene ligger innenfor de to som har slåss om anbudet. Det er noe underlig at Senterpartiet nå har valgt SVs vei, men det burde ikke forbause så mye.

Utfordringen videre blir å greie å holde et langsiktig blikk: for det første å sørge for at den teknologiske fastfrysing ligger der, slik at usikkerheten i hovedtrekkene er knyttet til det første fartøyet. Begynner man å endre systemer nå, vil dette medføre en fare for prisøkninger. Derfor ligger det også en streng advarsel i dette. I tillegg har komiteen sagt:

«Komiteen forutsetter i likhet med departementet at juridisk bindende avtaler knyttet til de to ovennevnte prosjekter» – NASAMS fra Kongsberg Defence and Aerospace samt at Bazán selv har erklært vilje til å forsuttere spansk myndighetskjøp av sjømålsraketten Penguin – «foreligger før endelig kontrakt inngås med Bazán.»

Det ligger i selve kontraktsordningen og i garantiordningen såpass klare forvissninger fra Regjeringen at jeg som saksordfører ikke har problemer med å følge dette opp.

Det som videre bør understrekes, er at dette prosjektet vil få et tillegg fordi det til en operativ fregatt også hører helikopter og sjømålsmissiler. Det er det også vist til i proposisjonen. Dette må arbeides fram på en slik måte at

man også postsikrer det, og ikke minst at man sørger for å få det fram parallelt med fregattene. For det vil være rimelig meningsløst å ha fartøyene ferdig uten at deler av våpensystemene samtidig er på plass. Det krever også en øvelse framover.

Til slutt: Det er viktig at man legger opp til ordninger som kvalitetssikrer i tråd med det som både HolteProsjekt og Veritas har sagt, og innenfor de beløp som nå foreligger, er sannsynligheten for at dette skal kunne gjennomføres bra, 85 pst. ifølge HolteProsjekt.

Med dette anbefaler jeg komiteens innstilling.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gudmund Restad (Sp): Komitelederen sa nå i sitt innlegg at det er underlig at Senterpartiet har valgt SVs vei. Da vil jeg understreke at Senterpartiet har gjort sin egen selvstendige vurdering, helt uavhengig av og uten kontakt med SV, selvfølgelig.

Så forekommer det meg at representanten Røsjorde synes å ha få, om i det hele tatt noen, motforestillinger mot å kjøre gjennom de store investeringsprosjektene som Stortinget tidligere har vedtatt. Det gjelder i dette tilfellet den største enkeltinvesteringen som Forsvaret noen gang har stått overfor, altså fregattprosjektet. At prosjektet som opprinnelig var kostnadsregnet til vel 15 milliarder kr, nå blir om lag 2 milliarder kr dyrere, synes ikke å gjøre noe inntrykk på komitelederen. Heller ikke utsiktene til en økning av driftsutgiftene på om lag 460 mill. kr pr. år virker problematisk for Røsjorde, selv om det allerede før fregattprosjektet er behov for kutt i Forsvarets driftsutgifter på 2, kanskje 3, milliarder kr hvis man skal få nødvendig balanse mellom drift og investeringer.

Forsvaret står i nær framtid overfor et stort behov for omstillinger for å tilpasse det både et nytt trusselbilde, den teknologiske utviklingen og ikke minst de økonomiske rammene som kan stilles til rådighet. Det vil bli en så krevende operasjon at flere enn Senterpartiet burde føle behov for time out – en tenkepause – før man gir grønt lys for fregattprosjektet. Først burde langtidsmeldingen for Forsvaret behandles – det skal jo skje her i Stortinget neste vår – hvor den fremtidige forsvarsstrukturen skal fastlegges, og deretter får man da vurdere hvilke prosjekter det vil være plass for og i hvilken rekkefølge man bør ta dem. Men dette ønsker altså komitelederen ikke. Jeg må derfor stille Røsjorde spørsmål om han vurderer det som mulig med sterkt økte forsvarsrammer framover, og at en derfor ikke behøver f.eks. å bekymre seg for utgiftene.

Hans J. Røsjorde (Frp): Jo, jeg er bekymret. Men det jeg er mest bekymret for, er flertallets evne til å greie å holde en langsiktig profil i det de gjør. Hvis vi går inn og ser på f.eks. forsvarsstrukturendringen som skjedde etter Willoch-kommisjonen, vil man se at man foreslo ny struktur, og man klargjorde hvilken prislapp dette hadde. Det sier altså Stortinget ja til. Og i budsjettår etter budsjettår fraviker man den målsettingen man var så enig i.

Det samme skjedde ved behandlingen av langtidsmeldingen nå sist. Da satte man også opp et mål for investeringer og for drift, og hva presterte man? Jo, man sa at man skulle gå for nullvekst i to år og så pluss 0,5 pluss 05, som var mye lavere enn det som det opprinnelig var lagt an til. Men hva skjer så? Jo, så fraviker den avgåtte regjering dette, og så fraviker den sittende regjering dette. Med andre ord: Det blir altså komplett umulig å planlegge. Derfor er jeg mye mer bekymret for det, og skulle jeg ta alt dette innover meg, hadde det tryggeste vært ikke å bestille så mye som en eneste kule. Da hadde man i hvert fall unngått den type problemer. Men det er altså ikke meningen. Vi ønsker et troverdig forsvar. Vi har fra Fremskrittspartiets side vært villig til å ta høyde for og følge opp de målsettinger man har vedtatt. Men hr. Restad kan selvsagt være bekymret fordi han gang etter gang har bidratt til å redusere forsvarsbudsjettene, og han har jo nærmest annonsert nå at 500 mill. kr kutt på investeringsbudsjettet får man tåle, fordi man ikke hadde greid å måle riktig på forhånd. Og hva blir så fremtiden? Jeg er usikker. Jeg er usikker på evne og vilje til å gjøre det man i praksis sier man gjør fra Senterpartiet og fra deres tidligere regjeringskolleger.

Hallgeir H. Langeland (SV): Senterpartiet hoppa av og landa på SV sitt syn, sa Røsjorde, og i konklusjonen er for så vidt det rett. Mi oppfatning er at det her er viktig å hoppa av før det går gale. Det er nemleg konsekvensen av det som nå er i ferd med å skje. Fatima, Rikshospitalet og Gardermoen blir småsaker i forhold til den saka som Røsjorde nå kan førebu seg på å bli innkalla til høyring om. Det er det som kjem til å skje med denne saka, og det trur eg faktisk at Røsjorde er fullstendig klar over.

Det er då urovekkande at ein ikkje følgjer opp det som er basisen i SV si tenking. Det er ikkje det at ein skal ha robåt og snekke i staden for fregatt, men at ein først skal diskutera kva slags forsvarskonsept ein skal ha, og jaggju har ein ikkje sett ned tre utval som skal finna ut dette! Likevel skal Røsjorde bruka alle desse milliardane og på den måten binda opp drifta til Forsvaret i 30 år framover – ei gammaldags forsvarskonsepttenking er det Røsjorde representerer ved den måten han nå går fram på.

Det einaste logiske er å venta på konklusjonen til dei tre utvala som er sette ned, det veit Røsjorde, og han må forsvara kvifor han ikkje gjer det. Min påstand er at det som fleirtalet nå kjem til å gjera, ikkje vil vera struktur-uavhengig, men strukturstyrande for det forsvarskonseptet ein får, for ein har ein svær utgiftspost som ein må leggja opp Forsvaret etter. Og då er spørsmålet kva slags forsvar ein vil få med nokre store fregattar som kan skytast ned med fem missilar. Dette er gammaldags.

Hans J. Røsjorde (Frp): Jeg synes for så vidt det er all right å være litt gammeldags. Det ligger vel kanskje i stilen til Fremskrittspartiet noen ganger. Men det er forskjell på å være gammeldags og å være sidrumpe, og her mener jeg det går et skille. Jeg vil ikke gi karakteristiker, men det er nå engang slik at grunnlaget for å anskaffe, eller gjenanskaffe får jeg vel si, Sjøforsvarets viktig-

ste stridsmiddel har vært lagt gjennom lang tid. Som jeg har sagt gjentatte ganger, og som Stortinget også har sagt gjentatte ganger: Dette er uavhengig av struktur.

Det ville ta seg underlig ut om vi ikke skulle ha evne til bl.a. å gi støtte til Kystvakten i gitte situasjoner. Det ville være underlig om vi som en nasjon som er så knyttet til havet som vi er, med så mye ressurser som vi skal vokte over, med vårt ansvar for samarbeidet i NATO, ikke skulle holde oss til det som har vært grunndefinert. Ikke engang forsvarssjefen har opponert mot dette. Forsvarssjefen har tvert imot vært aldeles enig, og han burde antakelig vite hva han driver med, i motsetning til kanskje noen av oss politikere.

Det er riktig at det kommer til å koste mer å drifte de nye fregattene, det er helt riktig. Men, som sagt, hvis man ikke anskaffer fregatter, har altså Senterpartiet og den avgåtte regjering, sammen med Fremskrittspartiet for så vidt, sagt at vi får vente med MTB-er. De skal nemlig ha de samme missilene som noen av våpensystemene på fregattene. Man kan altså ikke gjøre som noen har gått rundt og trodd, at det lar seg gjøre å kjøpe korvetter, som svenskene har gjort, fordi det blir jo billigere, der er det færre folk, alt blir billigere. Det er spørsmål om hvilke oppgaver disse fartøyene har, og en fregatt er et meget komplisert våpensystem.

Hvis man hadde hatt den klare forståelse av at alt gikk ned etter de første missilene, så hadde antakelig ingen land anskaffet fregatter, noe de fortsatt gjør i USA, i Nederland, i Belgia, i Tyskland og flere andre steder.

Gudmund Restad (Sp): Representanten Røsjorde pekte i sitt svar på min første replikk på at forutsetningene for bevilgningene til Forsvaret ikke har vært fulgt opp. Det er i så fall et ansvar som forskjellige regjeringer og stortingsflertallet må dele. Det bekrefter det som jeg legger til grunn, nemlig at det ikke er realistisk å regne med økte forsvarsrammer i tiden framover. Andre oppgaver blir prioritert foran, f.eks. helse, omsorg, utdanning, forskning osv. Det er jeg nokså sikker på kommer til å skje i fortsettelsen, for ikke å snakke om de sterkt økte utgifterne over folketrygden som vi også må finne en plass for innenfor totalbudsjettene. Jeg forstår det slik at Røsjorde mener at man bør øke forsvarsrammene. Jeg tror ikke det vil skje.

Så vil jeg spørre: Om man nå skulle komme til, etter at man har vedtatt den framtidige forsvarsstrukturen neste vår, at man får plass til en del investeringer, er han da allikevel sikker på at fregatter først er en riktig prioritering, for Stortinget har jo vedtatt en hel del andre investeringer også – kampfly, MTB-er, transportfly, pansrede kjøretøy osv.? Er Røsjorde helt sikker på at nettopp fregattene må komme først av de investeringene man måtte få plass til? Og om han er det, er han da helt sikker på at den avtalen som er fremforhandlet med Bazán, er den beste? Kunne det vært andre som kunne levert et like bra fregattprosjekt? Er han f.eks. sikker på at våpensystemene, herunder radarvalget, er det rette også om 10-15 år? Dette er spørsmål som jeg gjerne vil at Røsjorde skal dvele litt ved i svaret.

Hans J. Røsjorde (Frp): Det er godt mulig at det ikke vil bli flertall for å øke forsvarsbudsjettene, men det har altså vært et flertall for å bevilge 6 milliarder kr nettopp til fregattprosjektet, som jeg sa innledningsvis, for å gi et tilstrekkelig løft for å få dette på plass. Det jeg har understreket, er at vi som nasjon har et selvstendig ansvar for å kunne hevde vår egen suverenitet i et område som er et av de mest riksrike i verden. Hvis man er villig til å se bort fra det, kan man selvsagt gjøre en hel rekke andre ting. Da kan man sitte på land og vente. Jeg trodde at noen kanskje hadde lært litt av historien om hvorledes man skal holde sitt land utenfor konflikter, nemlig ved å ha et skikkelig forsvar. Og vil man ikke bevilge penger til dette, så går det altså dårlig.

Så er spørsmålet: Er de valgene vi gjør nå, riktige? Det som har vært utgangspunktet for flertallet, har vært å velge en teknologi som er prøvet, og som er sikker. Man har altså ikke ønsket å gå inn i noe futuristisk. Det fins flere prosjekter, samarbeidet innen Europa og samarbeidet mellom leverandører fra USA og Europa. Det aller siste fra «Defence News» er at de store leverandørene nå forsøker å bygge sammen de bitene man har, for å se på hva man skal gjøre i fremtiden. Men hvis vi skal sitte og vente på det aller siste til enhver tid, får vi altså ikke gjort noen ting. I mellomtiden er samtlige av våre fartøyer blitt til spiker i tillegg til de som allerede er det.

Jeg har ingen tro på at det vil være mulig å få seriøse, skikkelige og gode prosjektløsninger på denne bakgrunn gjennom å gå en runde til. Det kan da umulig bli billigere, for jeg forstod Senterpartiet og Restad dit hen at bare vi venter, så blir alt så mye bedre. Jeg har altså ikke noen tro på det. Og har hr. Restad og Senterpartiet heller ikke noen tro på at de vil greie å skaffe penger til Forsvaret, så blir det også der som i SV: én ryggsekk i hvert hjørne av landet, og distriktpolitikken lever.

Presidenten: Replikskordskiftet er over.

Grethe Fossli (A): I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 22 for 1997-98, langtidsmeldingen, sa komiteen følgende i Innst. S. nr. 245 for 1997-98:

«Det legges i kommende planperiode opp til en investering i nye fregatter til Sjøforsvaret. Dette er etter komiteens mening nødvendige nyanskaffelser, både for å opprettholde en tilfredsstillende materiellstandard og for å sette Sjøforsvaret bedre i stand til å løse sine oppdrag.»

Senere fikk Stortinget St.prp. nr. 65 for 1998-99, Om Forsvarets investeringer, til behandling. I denne proposisjonen bad Forsvarsdepartementet om Stortingets godkjenning av nye materiellprosjekter, og et av disse var fregattprosjektet. I komiteens merknader viste en bl.a. til at Stortinget gjennom åtte saker, fra St.prp. nr. 1 for 1995-96, var holdt orientert om utviklingen av prosjektet, og i Innst. S. nr. 140 for 1998-99 sa en enstemmig komite seg enig i det foreslåtte opplegget for finansiering av nye fregatter.

Forsvarskomiteen har i hele denne perioden blitt holdt orientert om anbudene og prosessen av Forsvarsdeparte-

mentet og ikke minst av de forskjellige selskapene som har kommet med anbudene. Samtidig er det fra flere hold, ikke minst fra forskjellige deler av Forsvaret, kommet inn råd i den forbindelse, både for og imot kjøp av nye fregatter.

En kan på bakgrunn av dette ikke påstå at forsvarskomiteen ikke er holdt orientert underveis. Tvert imot, jeg har sjelden opplevd større grad av informasjonsflyt i en sak. Det antall dokumenter vi har mottatt, kan romme flere hyllemeter.

Endelig kan vi si at vi er rede til å ta en beslutning, om enn noe senere enn det var forventet fra enkelte. Jeg er derfor ikke i tvil om at vi har nok bakgrunn for å ta en beslutning, og at Stortinget og Regjeringen har behandlet denne saken seriøst.

Vi trenger ikke fregatter, hevder noen. Jeg vil i den forbindelse vise til St.prp. nr. 65 for 1998-99, Om Forsvarets investeringer, hvor fregattenes bruksområde er omfattende beskrevet. Den sier bl.a. følgende:

«Våre fregatter ivaretar sentrale oppgaver både i fred og ved håndtering av episoder og kriser til sjøs. Men fregattene er fremfor alt fartøyer som skal kunne brukes i krig, først og fremst for å avskrekke og bekjempe undervannsbåter i norske farvann. Samtidig har fregattene en viss evne til forsvar mot også andre fartøyer og fly. Den sikkerhetspolitiske utvikling i våre nærområder har vært løfterik gjennom de siste tiår. Likevel er utviklingen usikker, og det er i overskuelig fremtid ingen garantier for at militære konflikter ikke kan spre seg til våre områder.»

Videre står det også i proposisjonen.:

«Troverdige evne til anti-ubåtoperasjoner i våre farvann stiller imidlertid høye krav til våre fregatter som spiller hovedrollen i slike operasjoner. For det første vil det fortsatt være betydelige ubåtstyrker stasjonert i våre nærområder. For det andre må sjøtransportlinjene kunne brukes for å forsterke, forsyne eller forflytte hovedtyngden av egne styrker som er utgangsdiskonert i Nord-Norge. For det tredje er vi avhengige av alliert støtte for å kunne håndtere større kriser og angrep. Siden hovedtyngden av allierte forsterkningsstyrker må komme sjøveien, må vi ha en minimumsevne til å sikre mottaksområder og transportlinjer i Norge.»

Fregattene skal også utfylle kystvaktfartøyenes rolle i håndhevelse av norsk suverenitet og myndighet, og jeg minner også om at de fregattene vi nå har igjen, er nesten 40 år gamle.

Under behandlingen av denne proposisjonen, og også før dette, har enkelte kritisert Regjeringen for prosessen i forbindelse med forhandlingene med anbyderne. Interessant i den forbindelse er gårdsdagens innlegg i VG av Senterpartiets leder, Odd Roger Enoksen. Det er ganske utrolig at et medlem av regjeringen Bondevik, en regjering som hadde ansvaret for å forhandle fram avtalen med Bazán, nå et par måneder etter sier følgende:

«For meg er det uforståelig at et flertall på Stortinget vil gå til innkjøp av fregatter som mest sannsynlig er dyrere og dårligere enn hva som ellers er å få på markedet.»

La meg minne Odd Roger Enoksen på at han på det tidspunktet avtalen var ferdigforhandlet, satt i regjeringen Bondevik. Både som kommunalminister og som Senterpartiets leder var han en sentral person i regjeringen. Der var han med på å behandle denne saken og, etter hva jeg vet, anbefalte avtalen. Dersom det foreligger en formell dissens i denne saken i regjeringen, vil kontroll- og konstitusjonskomiteen om ca. ett år kunne fortelle oss det. Jeg lurar på hvilke nye opplysninger Enoksen har fått de siste to siste månedene som gjør at han kan uttale at det finnes billigere og bedre fregatter på markedet. Det virker som om Enoksen håper at folk har så dårlig hukommelse at de ikke husker at bare for kort tid siden var det noe som het Bondevik-regjeringen, og at det var forsvarsminister Løwer som forhandlet fram avtalen med Bazán.

Da den tidligere forsvarsminister Jørgen Kosmo gikk ut og foreslo en internasjonal anbudsrunde på fregattene, var dette en overraskelse. Norge var faktisk et av de første landene som gikk ut med en slik anbudsrunde. Forsvaret fikk mange tilbud, og etter flere runder stod vi altså igjen med tre, det norske Nor-Eskort, det tyske Blohm+Voss og det spanske Bazán.

En viktig side ved et stort prosjekt som å bygge fregatter er ringvirkningene for norsk industri. Derfor har komiteen ved flere anledninger vært opptatt av gjenkjøpsavtaler og muligheter for norske bedrifter til å delta i byggingen av fregattene. De næringspolitiske sidene ved fregattprosjektet er beskrevet i St.prp. nr. 65 for 1998-99. Komiteen har i den forbindelse vært opptatt av at de avtaler som nå inngås mellom Bazán og de norske leverandørene, er tilfredsstillende, og at Forsvarsdepartementet forsikrer seg om dette før avtalen med Bazán signeres.

Gjenkjøpsrammen er på ca. 1 000 mill. kr, og det bør bli spennende arbeidsplasser av et slikt beløp. Ikke bare er det maritime miljøet berørt, men også informasjonsteknologi, kommunikasjonsteknologi og medisinsk teknologi er områder som vil omfattes av gjenkjøpsavtaler.

Det har vært Stortingets oppfatning hele tiden mens vi gjennom flere proposisjoner og meldinger har vært i befatning med fregattprosjektet, at gjenkjøp er viktig, og at gjenkjøp ikke bare skal komme forsvarsindustrien i Norge til gode, men gi norsk industri mulighet til kompetansebygging og utvikling, samtidig som slike avtaler kan skape konstruktivt samarbeid mellom norske bedrifter og utenlandske interesser.

Den siste tiden har vi erfart at mange bedrifter, både små, store og mellomstore, nå står i startgropa for å starte arbeidet, enten som delleverandører eller som resultat av gjenkjøpet. De går spennende tider i møte.

Helt til slutt – siden jeg har litt tid igjen – noen få ord om vedlikeholdet av fregattene: De første fregattene blir levert om noen år, og vedlikeholdet skal foregå i Norge. Flere verft har ytret ønske om å kunne utføre vedlikeholdet og er utålmodige etter å få en avgjørelse, og de er nok også litt skuffet over at komiteen ikke har nevnt dette i innstillingen. Det er slik at først må vi fatte vedtak om at fregattene skal bygges, deretter må Forsvaret få ro på seg

til å vurdere hvor de skal vedlikeholdes, og vurdere de tilbudene de allerede har fått fra forskjellige verft rundt om i Norge. Jeg er viss på at Forsvaret vil ta de nødvendige hensyn i så måte, og er trygg på at Forsvarsdepartementet sammen med Forsvaret så snart som mulig foretar en vurdering av hvor vedlikeholdet skal foregå, slik at de verftene som skal vedlikeholde, kan starte arbeidet dersom det er nødvendig.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Tor Nymo (Sp): I spørsmålet om å handle fregatter med spanske Bazán har garantispørsmålet stått sentralt. Grunnen er at Bazán-verftet står svakt økonomisk, og at den norske stat skal ut med milliarder av kroner i forskuddsbetalinger. Regjeringen Bondevik stod derfor hardt på for at Bazán måtte sørge for en statlig garanti for å sikre prosjektet og utbetalingene. Det måtte regjeringen Stoltenberg gi opp.

Mitt spørsmål er: Hva er og hva har vært Arbeiderpartiets ambisjoner når det gjelder å få til en spansk statsgaranti for bl.a. de milliarder av kroner i forskuddsbetalinger som Norge står overfor?

Grethe Fossli (A): Jeg må si at det er litt underlig at det er representanten Nymo, som også er medlem av et av de tidligere regjeringspartiene, som stiller det spørsmålet, siden det var en regjering sammensatt av Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti som forhandlet fram avtalen, og tidligere forsvarsminister Løwer som satte reglene for garanti. Og det er ingen forskjell mellom Arbeiderpartiets holdning til den garantien som er framsett, og den holdning Bondevik-regjeringen hadde.

Hallgeir H. Langeland (SV): Me har kunna lesa om diverse prosjekt der ein snakkar om 200 mill. kr ut av vindauget, feilinvesterte 3,7 milliardar kr i forhold til Kystvakta, og i dag skal ein altså investera i fregattar. Kva sluttsammen der vil bli, kan me berre spekulera i, men ei dobling er ikkje usannsynleg i forhold til det som er utgangspunktet. Då er det klart at dette blir ei sak som denne forsvarskomiteen og denne regjeringa vil måtta slita med i framtida, når granskingsprosessane og høyringane startar.

Det er nå tre utval som arbeider for å finna ut kva slags forsvarskonsept me skal ha. Dei tre utvala skal igjen levera sine produkt til Regjeringa, og så skal Regjeringa våren 2001 leggja fram si innstilling. Altså: Om eit snautt år skal me ta stilling til kva slags forsvarsstruktur me skal ha. Mitt spørsmål til representanten Fossli er: Kvifor i alle dagar pressar ein denne saka gjennom før ein har blitt einig om kva slags forsvarsstruktur ein skal ha? For det er feil, som representanten seier, at dette er strukturuavhengig. Dette er direkte strukturstyrande på grunn av dei store utgiftene ein får bl.a. til drift, og på grunn av den tenkinga som ligg bak, med sør-nord-aksen, den gamle fiendetenkninga.

Men forundringa mi og hovudspørsmålet mitt går på: Kvifor i alle dagar skal ein ikkje venta til ein har bestemt

seg for kva for ein struktur ein skal ha, før ein kjøper noko som styrer den strukturen ein seinare skal bestemme?

Grethe Fossli (A): For det første synes jeg representanten Langeland er litt av en dommedagsprofet når han spør at fregattene til slutt vil koste det dobbelte av hva man sier i Stortinget i dag. Og trusselen om gransking får jeg legge til side. Den har vi hørt også fra Senterpartiets Odd Roger Enoksen.

Så viser han til disse tre utvalgene. Forsvarskomiteen og Stortinget har altså gjennom flere år jobbet med fregattsaken, og det er et enstemmig storting, bortsett fra SV, som sier at dette er strukturavhengig. Forsvarsministeren sier det samme, og Forsvaret for øvrig sier det samme, så i hvert fall de av oss som ikke har vært i Forsvaret, og som ikke har vært forsvarspolitikere gjennom de siste 20 årene, må lite på at det Forsvaret og forsvarssjefen anbefaler, er riktig.

Tor Nymo (Sp): Det overrasker meg ikke i det hele tatt at ikke representanten fra Arbeiderpartiet kunne svare med én setning på spørsmålet mitt.

Kontraktdivisjonskontoret i Forsvaret er kjent for å gjøre en skikkelig jobb. I fregattsaken likte verken sjøforsvarsledelsen eller ledelsen i Sjøforsvarets forsyningskommando kontorets vurderinger. Derimot fulgte Finansdepartementet opp kontorets kritiske vurderinger av garantispørsmålet med Forsvarsdepartementet.

At representanten fra regjeringspartiet ikke er i stand til å gi noe fornuftig svar på mitt spørsmål, er én ting, men det viser med all tydelighet at Arbeiderpartiet ikke tar alle sider ved prosjektet på alvor.

Grethe Fossli (A): Jeg må si jeg er like overrasket over at Nymo igjen er inne på det samme spørsmålet.

Når det gjelder garantiordningen, som vi som kjent har fått gjennom SEPI, vet også Nymo at en del av dette er avtaler mellom Norge og Spania som ikke kan omtales i debatter. Men uansett er det helt utrolig at han stiller de spørsmålene, for vi legger akkurat det samme i garantiordningen som det tidligere forsvarsminister Løwer forhandlet fram, og som hun og regjeringen Bondevik støttet.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Lars Rise (KrF): Først vil jeg si at jeg har respekt for at representanten Restad har kommet til et selvstendig standpunkt. Han er ny i komiteen, og mener at det har kommet fram nye opplysninger etter at han var med på å behandle saken tidligere.

Kristelig Folkeparti har kommet til at vi vil stå på det som Bondevik-regjeringen har gjort. Vi mener at det ikke har kommet fram noen vesentlig nye opplysninger.

Forsvaret står foran store utfordringer med hensyn til framtidig omlegging og struktur, organisering og økonomiske disposisjoner. I den sammenheng er det nå mange viktige utredninger under arbeid. I løpet av inneværende år vil bl.a. Forsvarsstudien 2000, FFIs forsvarsanalyse,

(Rise)

rapporten fra Forsvarspolitisk utvalg og Sårbarhetsutvalgets innstilling foreligge. Og på bakgrunn av disse vil den neste langtidsmeldingen for Forsvaret bli lagt fram av Regjeringen og behandlet her i Stortinget. I et slikt perspektiv kan det kanskje virke underlig å gå til det skritt å anskaffe nye fregatter til over 14 milliarder kr like før disse utredningene er klare.

Med tanke på Norges store sjøterritorium hersker det imidlertid liten tvil om at fregattflåten vil spille en sentral rolle i Forsvaret, uavhengig av hva de nevnte utredninger ellers vil foreslå og peke på. Fregattene vil spille en nøkkelrolle for å løse Forsvarets oppgaver i krig. De nye fregattene skal først og fremst sikre vitale deler langs kysten for sjøtransport av nasjonale og allierte styrker, forsterkninger og forsyninger. Fregattene skal også kunne bekjempe undervannsbåter og vil dessuten ha en viss evne til forsvar mot andre fartøy og fly. I en større sammenheng skal fregattene kunne bidra til håndtering av kriser og episoder, ikke bare i våre egne farvann, men også internasjonalt sammen med andre lands styrker. De nye fregattene vil, når de er klare, utgjøre et viktig bidrag til NATOs utrykningsstyrker og stående flåtestyrker. Fartøyene vil også kunne yte støtte til det sivile samfunn, herunder bistand og ledelse ved katastrofer og ulykker som setter menneskeliv og miljø i fare. Og jeg synes at representanten Langeland burde merke seg særlig det siste, at man også kan samarbeide om å ta vare på miljøet.

Dagens fregatter av Oslo-klassen ble i sin tid, for nærmere 40 år siden, anskaffet med amerikansk støtte. Fartøyene er definitivt modne for snarlig utskiftning. Det synes altså klart at disse investeringene i alle tilfeller må komme.

Nå ligger det etter et langt og grundig arbeid, ikke minst fra den forrige regjering, en god avtale med spanske Bazán på bordet. Det å så tvil rundt denne avtalen ved å utsette saken enda et år vil svekke Norges omdømme i forhold til større anskaffelser av dette omfang. Forsvarets troverdighet internasjonalt vil også kunne bli skadelidende av et slikt utfall.

Kristelig Folkeparti støtter derfor Regjeringens forslag om å gå til anskaffelse av fem fregatter, klargjort for helikopteroperasjoner, slik det er beskrevet i proposisjonen. Kristelig Folkeparti vil spesielt framheve betydningen av en tilfredsstillende gjenkjøpsavtale i forbindelse med anskaffelsen. Gjenkjøp er et viktig virkemiddel for å få adgang til markeder som normalt er svært vanskelig tilgjengelig for norsk industri. Riktig bruk av gjenkjøp vil derfor gi muligheter for å skape langsiktig samarbeid med utenlandske leverandører. Et tettere samarbeid mellom slike selskaper og norske bedrifter vil for det første gi gevinster i form av ordretillgang, noe som er viktig nok i seg selv for mange lokalsamfunn. I tillegg kommer den form for posisjonering dette gir mange norske bedrifter i en omskiftende og stadig mer global forsvarsindustri. Når norske bedrifter nå får anledning til å være strategiske leverandører av delsystemer, komponenter og annet utstyr for et stort selskap som Empresa Nacional Bazán, er dette et samarbeid vi håper kan fortsette utover kontraktperioden for byggingen av de norske fregattene.

Kristelig Folkeparti vil presisere komiteens samlede forutsetning om at gjenkjøpsavtalen tilfredsstillende forsvarets krav på 100 pst. av den totale kjøpesummen. Et viktig punkt i gjenkjøpet er Bazáns forpliktelse til å inngå avtaler med små og mellomstore bedrifter innenfor en ramme på 1 000 mill. kr. Dette gjelder særlig områder som maritim teknologi, informasjons- og kommunikasjonsteknologi og medisinsk teknologi – alt områder der norsk forskning og næringsliv har mye å tilby. Gjenkjøpsavtalen representerer avgjørende næringspolitiske interesser for Norge, og Kristelig Folkeparti forutsetter at Regjeringen legger opp til prosedyrer og kontrollordninger som sikrer at gjenkjøpsavtalen oppfylles til fulle, slik den er framforhandlet.

Når det gjelder valg av leverandør til fregattprosjektet, vil jeg vise til proposisjonen, der Regjeringen gjør rede for at det bare har vært gjennomført detaljerte forhandlinger med den spanske hovedleverandørkandidaten. Dette begrunnes i kapasitetshensyn. Forhandlingene ble gjennomført med den kandidaten som la inn det beste anbudet innen fristen. I tillegg til Blohm+Voss, som var den andre leverandøren som hadde inne tilbud innen fristen, har det vært kontakt med norsk-britiske Fleischer & Co.

Kristelig Folkeparti vil i denne sammenheng vise til komiteens spørsmål om dette til statsråden og statsrådets svar, som er vedlagt komiteens innstilling. I dette svaret framgår det at statsråden er kjent med den kontakt som fant sted mellom den forrige regjeringen og Fleischer. Videre poengteres det at forsvarsministeren selv har hatt korrespondanse med denne leverandøren og på bakgrunn av dette har vurdert at det ikke var grunnlag for en nærmere vurdering av hans alternative forslag til fregattløsning.

Utover spørsmålet om selve anskaffelsen av fregatter omhandler proposisjonen behovet for endrede økonomiske rammer for prosjektet samt fortsatt eksisterende usikkerheter i prosjektet. Det er viktig at Regjeringen, basert på de to usikkerhetsanalysene som er gjennomført, sikrer en god kontroll med de identifiserte usikkerhetene, og i så stor grad som mulig eliminerer disse.

Jeg synes det er viktig å understreke at det fremdeles er knyttet usikkerhet til den økningen vi behandler i dag, og som angis med svært nøyaktige beløp. Det er selvsagt uholdbart å operere med en dollarkurs på 7,23, men det er heller ikke et sikkert estimat som ligger til grunn for de 690 mill. kr, når man nå har lagt inn 8,41. Det er også en rekke andre usikkerhetsmomenter. Jeg er derfor redd for at det beløpet som godkjennes i dag, ikke er sluttsommen for prosjektet. Kristelig Folkeparti støtter likevel Regjeringens forslag om å øke rammen for hovedprosjektet fra 12 240 mill. kr til 14 066 mill. kr.

Som jeg var inne på i debatten under den forrige saken, er det et paradoks at vi bruker så ufattelig store beløp på innkjøp av utstyr fra våpenindustrien og så forsvinnende små beløp på prosjekter som tar sikte på å få parter i konflikter sammen for å bygge vennskap – i hvert fall begynne å få fiender til å sette pris på hverandre og ville hverandre vel, og til å bygge relasjoner på vennskapelig vis. Jeg setter stor pris på at statsråden understreker

betydningen av å bruke mer midler på fredsskapende virksomhet og forebyggende tiltak.

Jeg må få komme med et hjertesukk til slutt. Den saken vi nå behandler, dreier seg om en kanskje foreløpig prisøkning på nærmere 2 milliarder kr. Jeg lurer litt på om det hadde gått like greit å få gjennom et forslag om å bevilge 2 milliarder kr til fredsskapende tiltak til samling av ulike parter i konflikter. Det hadde vært interessant å se.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Hans J. Røsjarde (Frp): Det er kanskje ikke helt pent å ta replikk på noen som i hvert fall i innstillingen deler den oppfatningen en selv har, men etter å ha hørt på innlegget, er jeg litt i stuss. Det begynte med fast takt og blikket rettet mot nye prosjekter, og så ble det en slags glideflukt ut. Det kunne jo tolkes dit hen at hr. Rise nok helst så at man brukte mer til u-hjelp og mindre til forsvar, og jeg vil gjerne ha bekreftet om det er korrekt. Det ville i så fall være interessant å få slått det fast.

Så gjelder det forholdet til den regjeringen hans parti var medlem av for kort tid siden, og hvor – så vidt jeg husker – Kristelig Folkeparti hadde en fremtredende rolle. Jeg viser til det sterkt omtalte innlegget om fregattkjøp, som i hvert fall er *signert* Odd Roger Enoksen, leder i Senterpartiet. Der står det altså: «Hele prosjektet er underbudsjettet og kan bli en ny investeringsskandale.» Det sier altså en minister fra en regjering som var den regjering som forhandlet frem det vi i dag sier ja til.

Da har jeg lyst til å spørre hr. Rise, som jo med liv og sjel – så vidt jeg kan forstå – går inn for fregattprosjektet: Hva skjedde egentlig i den forrige regjeringen da man godkjente dette, når en av de fremtredende regjeringsparterne nå sier at «hele prosjektet er underbudsjettet og kan bli en ny investeringsskandale» – og det i en situasjon hvor man har tatt høyde for nye usikkerheter, eller bredere plattform for usikkerheter, som kommer opp mot 2 milliarder kr? Kan hr. Rise fortelle meg hvordan det var mulig for den avgåtte regjeringen å si ja til et prosjekt som altså hadde en ramme som var mye lavere, når hr. Enoksen sier det han sier?

Jeg vet ikke om det er mulig, men jeg tror hr. Rise har en stor oppgave foran seg om han f.eks. skal få de stridende parter i Etiopia og Eritrea til å snakke pent med hverandre. For tiden synes det ikke å være helt enkelt.

Lars Rise (KrF): Jeg synes for så vidt at representanten Røsjarde kunne spart seg harselering over forsøk på fredsskapende tiltak og virksomhet, det synes jeg er helt unødvendig. Det er et faktum at vi bruker svært lite midler på den type virksomhet i forhold til innkjøp fra våpenindustrien. Jeg kan bare på representanten Røsjarde første spørsmål umiddelbart bekrefte at jeg ikke har i tankene her at vi nå skal bruke mer penger på utviklingshjelp enn på forsvar – så det kan bare avkrefte øyeblikkelig. Men jeg kunne godt tenke meg at vi kunne bruke en del mer midler til fredsskapende virksomhet, ikke minst i lys av at det var det eneste temaet i stortingspresiden-

dens åpningstale foran dette året. Når man går inn på budsjettene, er det rart å se hvor forsvinnende liten del av midlene man bruker til tillitsskapende virksomhet – da snakker jeg ikke om utviklingshjelp, det er et annet budsjett, men om det å skape tillit mellom parter.

Når det gjelder innlegget i Verdens Gang fra lederen i Senterpartiet, har jeg ikke lest det, og jeg er ikke i stand til å kommentere det. Jeg kan heller ikke kommentere hvordan drøftingene foregikk i Bondevik-regjeringen, men det vi har fått av dokumenter, ser solid ut, og vi har ikke funnet noen grunn til å avvike noe fra det Bondevik-regjeringen har gjort. Jeg synes det er litt underlig at representanten Røsjarde kunne tolke noe av det jeg sa, som en «glideflukt», og jeg skulle gjerne visst hva han da siktet til. Vi har gitt full støtte til det løpet som Bondevik-regjeringen har lagt, og også til det den sittende regjering har foreslått. Det burde være godt nok for forsvarskomiteens leder.

Gunnar Halvorsen (A): Jeg var også litt overrasket over Rises siste setning, der han antydte at han var redd for at dette ikke var nok. Jeg går ikke rundt og tror at det blir overskridelser. Jeg tar til etterretning det som denne regjeringen legger fram, at vi nå er havnet på rundt 14 milliarder kr. Det er jo det som er hele hensikten med denne debatten i dag, at vi nå korrigerer tallene. Vi har fått forsvarsminister Godals tall, som jeg har grunn til å tro er de rette. Hvis alle her skal sikre seg fordi de er redde for hva som vil skje i en framtidig granskning, da er vi litt ute og kjører. Det må jo være fregattene vi diskuterer, og ikke det å sikre seg mot en framtidig granskning. Jeg vil derfor spørre: Vet hr. Rise noe som vi andre ikke vet, når han kan hevde at det blir en overskridelse?

Lars Rise (KrF): Jeg fikk følelsen av at representanten Halvorsen hadde lyst til å gi meg ris!* Jeg vet ingenting som representanten Halvorsen ikke vet, går jeg ut fra. Jeg regner med at representanten Halvorsen, som har sittet så lenge i forsvarskomiteen, vet betydelig mer enn meg. Men det er jo et faktum at den dollarkursen som er lagt til grunn her, er på 8,41, og hvis representanten Halvorsen slår opp i dagens avis, vil han se at dollarkursen er nærmere 9 kroner, fremdeles. Da er det bare å peke på det enkle faktum at det er en innebygd usikkerhet her, og det er ikke noe annet jeg har gjort. Jeg går ikke og tenker på at det er et helt feil beløp det vi vedtar i dag. Jeg har tillit til departementets vurderinger, men det kan likevel være grunn til å si at det også er usikkerhet knyttet til de estimatene som ligger til grunn for det beløpet som ligger her.

Karin Andersen (SV): Stortinget er nå i denne ulykkelige situasjonen fordi ingen har maktet å sette på bremsene i dette investeringsløpet før det har vært for sent. Troverdigheten til Forsvaret styrkes jo ikke om man fortsetter enn sånn bit for bit-investering etter en plan som

* Representanten Halvorsen hadde omtalt representanten Rise som hr. Ris.

alle er enige om skal gjøres om, og som ingen har hatt penger til å betale – verken den sittende regjering eller den forrige regjering har hatt det. Dette er ikke ting som SV har vært alene om å si noe om. Lederen i Forsvarets forskningsinstitutt, Nils Holme, har påpekt dette utallige ganger offentlig, om igjen og om igjen. Derfor er det litt rart å høre på Lars Rise nå, som er mer opptatt av at det han sier, ikke skal avvike fra det regjeringen Bondevik har sagt og gjort, enn av å se på de store, viktige realitetene i saken, nemlig det kloke i at man nå får satt på bremsene og får et nytt konsept på plass, slik at vi kan få gjort investeringer i forhold til de store behovene.

Men det er på ett punkt jeg kanskje må minne representanten Rise om hva Bondevik-regjeringen gjorde, og kanskje hva han selv gjorde i en del sammenhenger, og det gjelder ett av de store investeringsprosjektene som faktisk er svært strukturavhengig, nemlig regionfeltet. Det må ligge der hvor Hæren er. Hvis nå det nye konseptet betyr at man flytter Hærens virksomhet fra nord til sør, vil det bety stor, økt aktivitet, og det feltet som ble vedtatt, vil sprengte rammene. Hvis det betyr det motsatte, må jo behovet for skytefelt på Østlandet minske vesentlig. Jeg registrer at Senterpartiet er alene i komiteen om å si at man må vurdere alle prosjekter, også skytefeltet. Jeg kunne tenke med å høre hva slags forklaring representanten Rise har på denne store snuoperasjonen fra hans side i denne viktige saken.

Lars Rise (KrF): Jeg vil gjerne få gratulere hedmarksrepresentanten Andersen med at hun klarte å få brakt inn Regionfelt Østlandet i denne fregattsaken. Det var ikke dårlig.

Jeg kan forsikre representanten Karin Andersen om at jeg mener nøyaktig det samme som jeg har ment hele tiden om Regionfelt Østlandet, i tråd med det som Bondevik-regjeringen anbefalte. Vi stod sammen i kampen for å forsøke å bevare det store naturområdet. Men jeg synes det virker litt kunstig hvis man skal trekke den saken inn i fregattsaken. Det har i hvert fall ikke jeg funnet noen foranledning til å gjøre.

Representanten Andersen henviste til at man nå mister troverdighet fordi man bare gjør vedtak sånn bit for bit, i strid med en plan «som alle er enige om skal gjøres om», som hun sa. Men når det gjelder fregatter, har ikke jeg registrert at noen har sagt at man ikke ønsker dem. Det er gjort vedtak om at man skal investere i fregatter, og heller ikke SV har sagt at man ikke ønsker dem. Tvert imot er det nokså innlysende at det er det Norge skal satse på som en vesentlig del av sitt forsvar, fordi vi er en sjøfartsnasjon med store territorier til sjøs. Heller ikke representanten Langeland har sagt at han ikke ønsker fregatter, og det har heller ikke representanten Restad sagt. Det er bred enighet i denne sal om at man ønsker fregatter. Det har vært litt uenighet om tidspunktet, slik jeg har oppfattet det.

Karin Andersen (SV) (fra salen): President! Jeg ber om ordet til en åpenbar misforståelse.

Presidenten: Presidenten går ut fra at det vil være en åpenbar misforståelse.

Karin Andersen (SV): Ved forespørsel til Presidentskapet i dag har jeg fått beskjed om at vi behandler sakene nr. 4 og 5 under ett, og det er grunnen til at jeg har tatt opp spørsmålet om regionfeltet, som også inngår i sak nr. 5. Hvis det er feil, beklager jeg, men den meldingen jeg har fått, er altså at Stortinget behandler de to sakene under ett.

Presidenten: Det er korrekt. Replikskiftet er over.

Ingvald Godal (H): Stortinget gjekk i fjor inn for å skaffe til vegar fem nye fregatter innanfor ei økonomisk ramme på om lag 12,2 milliardar kr. Det vedtaket ligg fast. Den proposisjonen me handsamar i dag, inneber visse – i hovudsak, bokføringsmessige – justeringar av den ramma.

På grunn av mediestøyen rundt dette prosjektet og fordi det no har kome eit utsettingsframlegg på bordet, vil eg likevel innleiingsvis seia nokre ord om sjølve prosjektet. Fyrst: Kvifor fregattar? I krigstid er hovudoppgåva til fregattane eskorte og antiubåtaksjonar. Båe delar er det eit openbert behov for i alle høve i alle dei forsvarsstrukturane som Høgre kan tenkjast å gå inn for. Me har òg solid erfaring for at det kan vera bruk for antiubåtkapasitet i fredstid. Noreg har ansvaret for oppsyn i enorme havområde, som representerer svært store verdiar. Det er til dagleg i hovudsak Kystvaktas oppgåve, men ho treng å ha ein skikkeleg knyttneve i bakhand i spesielle tilfelle. Det er òg ei oppgåve for fregattane. Noreg må òg yte sitt i Alliansen, m.a. i form av fartøy. Ein fregatt i NATO ståande Atlanterhavsstyrke, STANAVFORLANT, er eit naturleg bidrag i den samanhengen. Oppgåvene er klare og heilt uavhengige av dei justeringane av strukturen som måtte koma som følgje av handsaminga av neste langtidsmelding.

Å utsetta saka no vil difor berre føre til auka kostnader, endå meir uvisse internt i Forsvaret og stor skade for Noregs omdøme. Det får greie seg at me har kutta ut flyprosjektet, om me ikkje òg skulle kanselere dette prosjektet etter alt det arbeidet som har vore lagt inn, både frå norsk hald og ikkje minst frå dei selskapa som har vore inviterte til å gje anbod. Vedtaksvegning er ein svært skadeleg sjukdom generelt og spesielt for Forsvaret. Eg kunne ha lyst til å dvela litt ved det på bakgrunn av det som har vore sagt tidlegare i debatten. Det er no to år sia me handsama siste langtidsmeldinga her i huset. For to år sia, om våren, sat me og diskuterte det forsvaret me skulle ha i framtida, og no er ei ny langtidsmelding om hjørnet om knapt eit år. Det vil alltid vera ei ny langtidsmelding like rundt hjørnet. På grunn av at utviklinga skjer så raskt, bestemte me for to år sia at me skulle få ei langtidsmelding kvart fjerde år for å kunna justere kursen ofte, men om ein kvar gong skal utsetta alt mogleg til neste langtidsmelding, blir jo ingenting gjort.

Dei 14 milliardane som kostnaden no lyder på, er mange pengar. Men som med all forsikring er det viktig å sjå premien i forhold til verdien av objektet. Dei årlege inntektene til statskassa frå utvinning av gass, olje og fisk i den sona fregattane skal passe på, er heile 150 milliardar kr pr. år. Det vil seia at heile fregattkjøpet representerer 10 pst. av årlege inntekter fra dette området. Og dette er ein reiskap som me skal ha som ein skikkeleg vakthund, i 30 – 40 år framover. Eg synest det er rett å sjå saka i det perspektivet, og i det perspektivet kan det ikkje vera tvil om at dette er ei både god og rett investering.

Når det gjeld justeringa av kostnadsramma, som denne proposisjonen handlar om, altså prosjektgjennomføring, valuta og prisomrekning, ser eg ingen grunn til å koma med ein kommentar utover det som står i proposisjonen og det saksordføraren tidlegare har sagt. Men på bakgrunn av det som har vore sagt her i debatten om kostnadsauke og slikt, må eg likevel streka under at det er ingen kostnadsauke. Det dreiar seg om at prosjektgjennomføringskostnadene, løna til dei som jobbar med prosjektet og slikt, som alltid kjem til å gå over Sjøforsvarets driftsbudsjett, tek ein inn her som ein del av kostnadsramma berre for å synleggjera det. Men det kostar ikkje fem øre meir på denne måten, det berre synleggjer ein kostnad.

Stortinget har tidlegare vedteke at dersom eit prosjekt får endringar i kostnad og i omfang, skal det tilbake til Stortinget. Men når det gjeld valutaforhold, skal det ikkje det, så dette er noko nytt.

Eg ser at tida no er ute. Eg vil då berre streka under at det er Regjeringas fulle ansvar å gjennomføre dette prosjektet, og eg ynskjer statsråden lykke til.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gudmund Restad (Sp): Jeg går ut fra at Høyre og Senterpartiet har et felles ønske om å legge til rette for et sterkest mulig forsvar tilpasset det nye trusselbildet, den teknologiske utviklingen og de økonomiske rammene som Forsvaret skal ha til rådighet. Men når jeg lytter til representanten Ingvald Godals innlegg, får jeg et klart inntrykk av at han har en helt annen vurdering enn meg av hva man realistisk kan legge til grunn som framtidig forsvarsramme. Jeg må derfor spørre: Er Ingvald Godal enig i at forsvarsrammen neppe kan økes utover dagens om lag 25 milliarder kr? Hvis han ikke er det, hvilke av de prioriterte oppgaver, som helse, omsorg, utdanning og forskning, skal måtte klare seg med mindre penger, altså prioriteres ned? Og hva med de sterkt økende utgiftene over folketrygden? Og hvis Godal er enig i at forsvarsrammene trolig forblir uendret i framtiden, hvorfor har han da ingen betenkeligheter med å iverksette store investeringer som påfører Forsvaret store, økte driftsutgifter i en situasjon der man allerede før fregattanskaffelsen har behov for å redusere Forsvarets driftsutgifter kraftig for også å gi rom for investeringer? Hvorfor ikke avvente langtidsmeldingen for Forsvaret, som skal behandles av

Stortinget neste vår, før man avgjør hvilke investeringer man bør satse på og i hvilken rekkefølge det bør skje.

Det viser seg at også i Forsvaret er det mange som setter store spørsmålstegn ved fregattsaken av mange ulike grunner. Også i Høyre finnes det framtrepende personer som har gitt uttrykk for de samme tankene om fregattsaken som jeg på vegne av Senterpartiet har gitt til kjenne i innstillingen. Tidligere statsminister og leder av Forsvarskommisjonen, Kåre Willoch, har offentlig gitt tilkjenne at han mener at man bør ta tingene i riktig rekkefølge: først behandle langtidsmeldingen og herunder fastlegge framtidig forsvarsstruktur, og deretter bestemme seg for aktuelle investeringer. Tar Willoch helt feil, eller har hans synspunkter fortsatt noe for seg for Høyre og kanskje også for Godal?

Ingvald Godal (H): Eg heiter altså Ingvald Godal, ikkje Kåre Willoch, så eg føretrekkjer å svara på eigne vegner. Eg bruka det meste av innlegget mitt til å forklare at me treng fregattar utan omsyn til struktur, så eg synest at det spørsmålet må vera svara på no. Når det gjeld størrelsen på framtidige budsjett, vil eg seia: For de fyrste er det heilt klart eit stort rasjonaliseringspotensial i dagens fredsstruktur. Det kan koma til å svi distriktspolitisk, og eg går ut frå at det er ein del av årsaka til at Senterpartiet har gjort kuvending i denne saka. Men det er nødvendig. Me kan hanke inn ganske mykje på det.

I tillegg til det trur eg at det er nødvendig med auka forsvarsbudsjett i tida som kjem, og det vil eg grunngi spesielt med byrdefordelinga over Atlanterhavet. Den er i dag heilt skeiv, og i alle fora eg er til stades, blir det hevda at Europa må ta ein større del av ansvaret for forsvarsutgiftene. Det sa òg ein samla komite her i huset i innstillinga til St.meld. nr. 38 for 1998-99. Kor mykje det kan dreie seg om, er det ikkje mogleg å seia i dag, men at Europa må ta eit større ansvar, og at det får budsjettmessige konsekvensar, det trur eg er heilt klart.

Me har i dei seinare åra gått ned på forsvarsbudsjettet frå 3 pst. til 2 pst. av bruttonasjonalproduktet. Me har altså gått ganske kraftig nedover, og eg ser ikkje anna enn at det må gå litt opp att, bl.a. for å få ei meir rettferdig byrdefordeling over Atlanterhavet.

Elles må eg seia at når det gjeld fregattprosjektet og utgiftene til det, så står me fullt og heilt på same standpunkt som Bondevik-regjeringa i at dette prosjektet er nødvendig, at me må finansiere det, og at me skal greie å innpasse det innanfor dei framtidige rammene. Dette er berre eit spørsmål om vilje.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Hallgeir H. Langeland (SV): Ingvald Godal skal ha det at eg trur faktisk at om skulen manglar blyantar, papir og lærarar, og om gamle blir køyrde ut av sjukeheimar, så ville det likevel ikkje vera råd til å hjelpa på det, framfor Forsvaret. Så Godal er ein mann som skikkeleg slåst for si sak.

Men det som er tabben denne gongen, er nemleg at det ikkje blir fleirtal for det forsvarsbudsjettet som er i Godal sitt hovud. Det betyr igjen at den fregattinvesteringa som nå blir gjord, vil få driftskonsekvensar for det øvrige forsvaret, altså vil det nødvendigvis svekka det.

Me har altså no tre utval som greier ut kva slags forsvarskonsept me skal ha, og korleis me ønskjer at Forsvaret skal drivast, så spørsmålet til Godal er følgjande: Vel likevel Godal, som den forsvarsvennen han er, å gå inn for å løyva pengar til fregattar, som han veit vil føra Forsvaret i ei bestemt retning, før han veit korleis *fleirtallet* ønskjer dette forsvaret?

Ingvald Godal (H): Eg er heilt sikker på at same kva desse utvala kjem med, så vil Høgre gå inn for at me skal ha fregattar. Høgre vil gå inn for at me skal ha ein reiskap som kan eskortere langs kysten vår i kriser og krig. Me er nøydde til å ha ein reiskap som me kan bruke mot ubåtar. Med det naboskapet me har, ville det vera heilt utenkjeleg at me ikkje skulle ha ein reiskap som kan ta dei. Me er nøydde til å ha ein skikkeleg knyttneve bak Kystvakta når me tenkjer på f.eks. oljeinstallasjonane, dersom nokon skulle prøve med sabotasje o.a. og ramme energitilførselen til Europa ved å angripe dei. Men dette har me høyrte. Uansett kva desse utvala kjem fram til, vil me gå inn for at me skal ha ein slik reiskap, så difor er det uinteressant i denne samanhengen kva dei kjem fram til. Det som gjeld no, er å gjennomføre dette på ein effektiv måte.

Når det gjeld det med å setja opp dette mot gamle osv., synest eg det blir heilt meiningslaust. Det er omtrent som å setja forsikringspremien opp mot noko slikt. Utgiftene til Forsvaret er framfor alt ein forsikringspremie for at me skal ha fred.

Me veit at når me har hatt eit sterkt forsvar, som i første verdskrig og mot Sverige i 1905, har me teke vare på freden. Når me gjorde som på 1930-talet og lét det forfalle, så vart me utsette for angrep fordi nokon fant det bryet verdt å ta kontroll over norsk territorium. Vi hadde ingenting å stanse dei med. Det vil vera ei relevant problemstilling så lenge me ligg slik til i geografien at det er interesse for det.

Så fred er det viktigaste. Forsvaret er den viktigaste fredsorganisasjonen me har, og difor må me syte for at me har eit bra forsvar.

Tor Nymo (Sp): Det har vært gjort forsøk på å latterliggjøre Senterpartiets syn i fregattsaken. Man sier sågar at vi kan sette Marinen på land, og argumenterer i den retning.

Det det faktisk handler om og som representanten Restad gir uttrykk for, er faktisk en utsettelse av prosjektet til man har en første mulighet for å se tingene i sammenheng, og det er ved behandlingen av langtidsmeldingen.

Når representanten Ingvald Godal snakker om beslutningsvegning og i samme åndedrag på en måte snakker om at fregattene skal brukes i overvåking av vårt territorialfarvann og må ses i en ressursammenheng, så er jo

det riktig. Vi har faktisk levd med Forsvarets nærvær i disse områdene sånn som det er i dag, og vi har klart det rimelig godt. Og mitt spørsmål til representanten Godal blir da: Hva ligger det i utsettelsesforslaget fra Senterpartiet – utsettelse for å få et bedre beslutningsgrunnlag og at vi tar innover oss de ankepunkter som er kommet fra fagmilitært hold og også fra tunge miljøer utenom – som gjør at vi i det året som nå går fram til vi får behandlet den langtidsmeldingen og ser dette i sammenheng, ikke fortsatt skal ha glede og nytte av tilstedeværelsen av Forsvaret i disse områdene? Det er også – med all respekt – svært vanskelig for meg å forstå.

Ingvald Godal (H): Eg veit ikkje kva representanten Nymo egentleg meiner når han snakkar om at ein skal ha glede av nærværet. Om han snakkar om Forsvarets fredsorganisasjon, har eg stor forståing for at folk gjerne vil ha den rundt omkring i landet der dei er vande med å ha han. Eg har all forståing for det, men samtidig er me nøydde til å drive effektivt for å få kanalisert mest mogleg av forsvarsløyvingane til den spisse enden, til dei som skal gjera jobben. Det er ein smertefull prosess, men den er ein nøydd til å ta.

Eg kan ikkje vera med på at me ikkje skal kjøpe fregattar fordi me skal ha ein ineffektiv fredsorganisasjon. Og eg må seia at eg har ein liten mistanke om at det er det som er Senterpartiets egentlege motiv.

Me har hatt fregattar i vår marine heilt tilbake til 1950-1960-talet. Dei me fekk då, fekk me av amerikanarane. Dei er no mogne for skraphaugen. Det nye i dag er at no må me kjøpe dei sjølve. Med vår økonomi skulle det berre mangle at me ikkje gjorde det.

Så til avgjerdsvegning. Eg må berre gjenta det eg har sagt. For vår del er det klinkande klart at me treng fregattar, som eg sa i stad, og difor er det ingen grunn til å utsetja dette. Det vil berre bli dyrare. Utryggleiken aukar, og det norske omdømmet blir ramma.

Presidenten: Replikkordskiftet er over.

Gudmund Restad (Sp): Senterpartiet er et forsvarsvennlig parti og ønsker derfor et sterkt, tidsmessig og effektivt norsk forsvar. Vi vil forholde oss slik at vi kan få et best mulig forsvar ut av de økonomiske rammer som kan stilles til disposisjon for Forsvaret.

Forsvarsrammen er i dag på om lag 25 milliarder kr. Stortinget har vedtatt at bevilgningene til Forsvarets internasjonale operasjoner skal skje utenom rammen. Årlig dreier det seg om om lag 1,5–2 milliard kr. For inneværende år er det aktuelle beløpet på hele 2 149 mill. kr. I tillegg har Stortinget lagt til grunn at det ved gjennomføringen av fregattprosjektet årlig i seks år skal bevilges 1 milliard kr utenom forsvarsrammen.

På denne bakgrunn antar jeg at det ikke er realistisk å legge til grunn noen vesentlig realvekst i bevilgningene til Forsvaret i årene framover. Jeg bygger da på den innsikt jeg fikk i framtidige budsjettutfordringer i mine 2 ½ år som finansminister.

Mange sier at Norge med sine enorme oljeinntekter og store budsjettoverskudd må kunne bruke betydelig mer penger på Forsvaret. Samme argumentasjonen benyttes av mange når det gjelder andre viktige offentlige oppgaver, som politi, helsevesen, eldreomsorg, utdanning, forskning osv.

Til det er å si at vel har Norge en meget solid økonomi, med utsikter til store budsjettoverskudd de nærmeste årene. Likevel er det sterke begrensninger i hvor mye penger man kan bruke på offentlige oppgaver.

Det er sterkt press i økonomien. Ressursene, særlig hva gjelder arbeidskraft, er tilnærmet fullt utnyttet. Arbeidsledigheten er lav, og det er mangel på kvalifisert arbeidskraft innen mange sektorer. Skulle vi falle for fristelsen til å bruke vesentlig mer penger på offentlig sektor uten samtidig å trekke inn kjøpekraft fra privat sektor, risikerer vi økt press og kanskje overoppheting av økonomien. Dermed ville vi kunne få en sterkere lønns- og kostnadsvekst i Norge enn i våre konkurrentland. Dette ville lett kunne føre til betydelig økte renter, tap av konkurransevne og – på litt sikt – økt arbeidsledighet. Det er en utvikling jeg håper og tror ingen av oss ønsker.

Min vurdering er at den økningen i offentlige utgifter som veksten i økonomien de kommende årene vil tillate, først og fremst vil måtte gå til de høyest prioriterte oppgavene, som f.eks. helse, omsorg, utdanning og forskning. Dessuten må det pekes på at veksten i folketrygdens utgifter de seneste årene har vært dramatisk høy og har lagt beslag på en stor del av veksten i økonomien. Særlig har utgiftene til sykepenge, uføretrygd og medisiner økt bekymringsfullt sterkt. Det er varslet tiltak for å få redusert veksten i disse utgiftene, men ingen vet om det vil lykkes. Under enhver omstendighet er det all grunn til å anta at folketrygdens utgifter fortsatt vil øke sterkt som følge av den såkalte eldrebølgen, som snart vil slå inn med full tyngde i budsjettene.

Dette er i korte trekk min begrunnelse for at jeg ikke ser det som realistisk med vesentlig økte forsvarsrammer. Jeg minner også om at mange europeiske land reduserer sine forsvarsbevilgninger og foretar store strukturendringer i sitt forsvar.

Det snakkes stadig oftere om den doble ubalansen i Forsvaret – ubalansen mellom oppgaver og ressurser og ubalansen mellom drift og investeringer. En slik ubalanse kan ikke få fortsette. Dessuten byr et nytt trusselbilde og den teknologiske utviklingen på andre utfordringer nå enn hittil. Derfor er det åpenbart at også vårt eget forsvar må gjennomgå store forandringer i nær framtid.

Vi må få et forsvarskonsept og en -struktur som er tilpasset de nye utfordringene og innpasset i de økonomiske rammer som vi realistisk sett kan regne med. Dette vil bli en meget krevende prosess. Skal vi lykkes i å skape varig balanse mellom Forsvarets oppgaver og ressurser og mellom drift og investeringer, er det viktig at vi ikke tar forhastede beslutninger. Etter min og Senterpartiets vurdering kan Stortinget i dag være i ferd med å gjøre en slik forhastet beslutning. Det skjer hvis det gis grønt lys for den største enkeltinvesteringen det norske Forsvaret noen gang har stått overfor, nemlig fregattprosjektet med

en prislapp på mellom 15 og 20 milliarder kr. I proposisjonen opereres det med et totalbeløp på 17,3 milliarder kr, men det er ingen garanti for at beløpet ikke kan bli enda høyere, idet det er stor usikkerhet knyttet til flere faktorer. I tillegg vil den foreslåtte fregattanskaffelsen medføre netto økte driftsutgifter for våre fregatter på om lag 460 mill. kr hvert eneste år i fregattenes levetid.

Fregattkjøpet kan vise seg å være en investering og en driftsutgiftsøkning som kan gjøre det umulig å få til en optimal forsvarsstruktur, tilpasset framtidens behov og tilgjengelige ressurser. Derfor er det svært viktig å ta tingene i rett rekkefølge. Først må man bestemme seg for framtidig forsvarskonsept og -struktur, og deretter beslutte hvilke investeringer man skal foreta, og i hvilken rekkefølge det bør skje.

I løpet av det kommende året vil svært viktige premiser for vårt forsvarskonsept og vår framtidige forsvarsstruktur bli presentert. Allerede i inneværende år vil avgjørende utredninger foreligge. Det gjelder Forsvarsstudien 2000, FFIs forsvarsanalyse, rapporten fra Forsvarspolitisk utvalg og Sårbarhetsutvalgets innstilling. I vårsesjonen 2001 vil langtidsmeldingen for Forsvaret bli lagt fram av Regjeringen og behandlet av Stortinget. Alt dette vil danne grunnlaget for beslutningen om vår framtidige forsvarsstruktur. Det vil derfor, etter min mening, være uforsvarlig å fatte endelig vedtak om anskaffelse av fem nye fregatter allerede nå, et års tid før forsvarsstrukturen er fastlagt. Det samme gjelder selvsagt også andre store investeringsprosjekter.

Også den nye forsvarsministeren har åpenbart fått en annen virkelighetsoppfatning etter at han forlot Stortinget og ble statsråd. I forsvarskomiteen var Bjørn Tore Godal en pådriver for store investeringer. Nå foreslår han å utsette, ja kanskje kansellere, noen av prosjektene, som f.eks. anskaffelse av MTB-er. Dette gjør ikke en forsvarsminister uten at han er blitt alvorlig bekymret for Forsvarets framtid hvis tidligere investeringsvedtak skulle gjennomføres som forutsatt.

Det største av prosjektene, fregattanskaffelsen, kjøres imidlertid videre til tross for en antatt merkostnad på om lag 2 milliarder kr i forhold til opprinnelige forutsetninger. Forsvarsministeren har lagt stor vekt på at Norge kan tape anseelse internasjonalt hvis fregattkontrakten ikke undertegnes nå. Også jeg har selvsagt vurdert dette aspektet, som for øvrig også berører kampflyprosjektet, som nå foreslås utsatt. Men prestisje og frykt for å miste ansikt kan ikke være styrende. Hensynet til å skaffe Norge et best mulig forsvar må telle mest og være det avgjørende.

Jeg skal villig innrømme at det ikke har vært enkelt for meg å innta det standpunktet jeg har tatt i denne saken. Jeg satt jo som medlem av den regjeringen som skulle effektivisere Stortingets vedtak om kjøp av nye fregatter. En kontrakt ble framforhandlet med Bazán, og Regjeringen fant etter en totalvurdering å kunne anbefale den. Jeg legger meget stor vekt på ryddighet, og jeg ønsker selvsagt å være lojal i forhold til de beslutninger jeg har vært med på – ikke minst i Bondevik-regjeringen. Det gjelder også de øvrige statsrådene fra Senterpartiet.

Når Senterpartiet nå allikevel har kommet til den konklusjon at vi må gå for en utsettelse av den endelige beslutningen i fregattsaken, har det svært tungtveiende grunner. De viktigste er, kort oppsummert:

- Fregattprosjektet er den største enkeltinvesteringen i Forsvarets historie, og har vært anslått å koste i alt om lag 15 milliarder kr. Det blir trolig ytterligere om lag 2 milliarder kr dyrere, kanskje enda mer.
 - Det er uklart hvordan de økte driftsutgiftene på 460 mill. kr i året skal kunne dekkes inn uten for store skadevirkninger.
 - Det er reist tvil om hvorvidt fregattavtalen med Bazán er den best mulige. Andre alternativer burde vurderes.
 - Tunge fagmiljøer stiller store spørsmålstejn ved valget av våpensystemer, herunder valg av radar.
 - Det er sådd tvil om hvor sikker den gitte garantien er, siden det ikke var mulig å få en garanti fra den spanske stat.
 - Forsvarsministeren har foreslått å utsette og kanskje revurdere anskaffelse av nye kampfly og MTB-er.
 - Investeringer i nye transportfly og pansrede spesialkjøretøy er lagt på is.
 - Forsvaret står overfor enorme omstillinger hvis man ønsker et tidsmessig forsvar tilpasset et nytt trusselbilde og den teknologiske utviklingen, og hvis man vil opprette en varig balanse mellom oppgaver og ressurser og mellom drift og investeringer.
 - Den framtidige forsvarsstrukturen vil måtte fastlegges ved Stortingets behandling av langtidsmeldingen for Forsvaret neste vår. I mellomtiden vil viktige premisser for denne avgjørelsen bli presentert i form av Forsvarsstudien 2000, FFIs forsvarsanalyse, Forsvarspolitisk utvalgs rapport og Sårbarhetsutvalgets innstilling.
 - De økonomiske rammer som realistisk kan stilles til rådighet for Forsvaret, vil neppe kunne øke i framtida.
- Etter dette blir det eneste standpunktet som jeg kan forsvare med god samvittighet, det følgende, som er tatt inn som Senterpartiets forslag i innstillingen:

«Endelig vedtak i fregattsaken utsettes til etter Stortingets behandling av Langtidsmeldingen for Forsvaret våren 2001.»

Jeg tar med dette opp det siterte forslaget.

Og siden vi behandler sakene nr. 4 og 5 under ett, la meg også få ta opp Senterpartiets forslag i Innst. S. nr. 193 for 1999-2000.

Presidenten: Representanten Restad har teke opp dei forslaga han nemnde.

Det blir replikkordskifte.

Gunnar Halvorsen (A): Representanten Restad var ikke så veldig mye inne på dette med gjenkjøpsavtaler, som jeg synes er veldig viktig i dette prosjektet. Det står i innstillingen:

«Komiteen legger til grunn at gjenkjøpsavtaler skal gjennomføres tilsvarende 100 pst. av kontraktsverdien.»

Det står videre:

«Komiteen viser til at gjenkjøpsavtaler er en forutsetning for kontraktsinngåelse.»

Så her er det garantert at dette blir fulgt opp før forsvarsminister Godal skriver under. Og det må da gjøre et uutslettelig inntrykk på Restad at det er hundre firmaer i dette landet som skal være med i dette prosjektet? Og det er i vesentlig grad firmaer i Distrikts-Norge: Det er Kongsberg, Mjøllem & Karlsen, og – kanskje gjør det et litt sterkere inntrykk på Restad – Umoe Sterkoder i Kristiansund. Men det er ikke sikkert distriktspolitikk gjør noe særlig inntrykk på Restad.

Jeg er faktisk sterkt i tvil om Senterpartiet er for utsettelse av bygging av fregatter, eller om Senterpartiet er imot bygging av fregatter. Hvis en ikke hadde lest konklusjonen, fasiten, hadde en trodd at Senterpartiet var imot å bygge fregatter i det hele tatt, og det overrasker meg ganske sterkt, med det grunnlaget som jeg oppfatter Senterpartiet har.

Gudmund Restad (Sp): Jeg synes nok at min komiteekollega Gunnar Halvorsen bør legge til grunn det jeg faktisk har skrevet og det jeg faktisk har sagt, og ikke forsøke å tillegge meg eller Senterpartiet andre oppfatninger. Det er en utsettelse av det endelige vedtaket vi går for. Så kan det selvfølgelig hende at man når langtidsmeldingen er behandlet og man ser hva det er plass til, vil måtte vurdere om det er akkurat fregattene som haster mest og om de skal anskaffes akkurat som det nå ligger i kontrakten. Det vil jeg kunne holde åpent, men det er en utsettelse Senterpartiet har gått for – ikke en kansellering av hele fregattprosjektet.

Så viser Halvorsen til gjenkjøpsavtalen og de forutsetninger som ligger der. Jeg er selvfølgelig godt fornøyd med det. I den avtalen som er framforhandlet, er kanskje gjenkjøpsavtalen noe av det beste. Det er nok andre elementer ved avtalen som jeg er mer betenkt på.

Det er selvfølgelig riktig at det ikke er lett for en som på vei til hjemkommunen skal passere Kristiansund, å bli beskyldt for å forårsake i det minste en utsettelse når det gjelder oppdrag til Umoe Sterkoder.

Jeg vil for øvrig benytte anledningen til å nevne at hvis det har noe for seg det som står i avisen i dag, om at det er problemer med å få Bazán til å stå ved de avtaler som man foreløpig har med Umoe Sterkoder, forutsettes det som en selvfølge at det ikke blir gitt grønt lys for undertegnelse av fregattavtalen før man også har tilfredsstillende avtale med underleverandører, herunder Umoe Sterkoder.

Hans J. Røsørde (Frp): Nå tok Restads ordlegging i svaret en litt uventet vending på sett og vis. Hele grunnlaget for hvorledes Stortinget har gitt grønt lys for forhandlingene, har vært bygd på at man skal ha én hovedleverandør, som innenfor rammen av det som ellers er bestemt, skal sørge for å få på plass rammene med norske partnere. Hvem det i detalj skal være, har i og for seg ikke nødvendigvis noe med sluttresultatet å gjøre, men det er gitt rammer for hvor mye norsk det skal være. Jeg synes det var litt overraskende å høre at man nå gjorde

det å gå inn i en prosess hvor man har lagt opp til en streng ramme, til en del av debatten. Komiteen har jo ettertrykkelig sagt hva som skal skje fram til undertegning, og at ting skal på plass. Her har komiteen gitt uttrykk for en viss fleksibel holdning, men også en stram ramme. Innenfor den rammen skulle fleksibiliteten være.

Så sier Restad at Senterpartiet er et forsvarsvennlig parti. Ja, det har i hvert fall vært det en gang i tiden. Men jeg synes ikke lenger å kjenne igjen Senterpartiet fra Johan J. Jakobsens glade dager i forsvarskomiteen, hvor man stod fast ved det som var Senterpartiets målsetting i forsvarssaker.

Når Senterpartiet gang på gang de siste årene har fraveket det de selv har sagt skal være målsettingen, og lagt et budsjettløp for det, kan man jo ikke stole på Senterpartiet, dessverre, i en slik sammenheng. Så jeg spør hr. Restad om han synes det er helt all right å la være å følge opp de budsjettmål som han har satt for sitt parti.

Restad reiser også tvil om kampsystemer og radarer. Nå har altså den tyske konkurrenten levert ikke mindre enn tre forskjellige radarløsninger i løpet av prosedyren, og uansett hvilket valg man måtte treffe, vil man aldri treffe 100 pst. Der må man stole på fagfolkene. Og jeg har ingen tro på at vi med de rammer som er gitt, får noen bedre løsning enn det som nå er valgt.

Gudmund Restad (Sp): Røsjarde spør om han kan stole på Senterpartiet. Røsjarde er en forsvarsvennlig person og tilhører også et forsvarsvennlig parti. Og da vil jeg spørre: Kan man stole på de fagmilitære som har akkurat samme syn som Senterpartiet, og har gitt uttrykk for det? Jeg går ut fra at det ikke har gått Røsjarde forbi at det finnes mange også i Forsvaret som deler Senterpartiets syn i denne saken.

Det er riktig at vi er et forsvarsvennlig parti, men vi er også et realistisk parti. Derfor må vi bygge på det man realistisk kan forvente av framtidige rammer. Man kan ikke fantasere om hvordan rammene vil bli. Jeg vet i hvert fall, som finansminister i to og et halvt år, at det blir en veldig sterk kamp i framtidige budsjetter om bevilgningene til veldig høyt prioriterte områder, og for også å dekke de store og sterkt økende utgiftene over folketrygden. Jeg tror vi vil gjøre Forsvaret en stor bjørnetjeneste ved å tro at det vil være mulig med vesentlig økte rammer. Vi må derfor vente på den behandling av langtidsmeldingen hvor strukturen blir fastlagt, og så får vi vurdere hvilke investeringer det der vil bli plass for, og i hvilken rekkefølge det er fornuftig å foreta dem.

Bjørn Hernæs (H): Gudmund Restad sa i sitt hovedinnlegg, og gjentok det nå i siste replikkveksling, at Senterpartiet er et forsvarsvennlig parti. Jeg tror jeg må kunne konstatere at det er en ren påstand som ikke er sannsynliggjort gjennom det innlegget han har holdt i dag.

Jeg må også få lov til å si at jeg synes at forsvarskomiteens leder er rimelig raus når han gir uforbeholden ros til Johan J. Jakobsen, som er en av dem som er medansvarlig for at vi i løpet av 1990-årene ligger 10 milliarder kr etter de rammene som Stortinget har vedtatt.

Nå sier også Restad at dette ikke er lett for ham, og det er jo et forsonende trekk. Men det er jo ikke for at det skal være så lett her i livet, at vi sitter her, så jeg hadde satt mer pris på om Gudmund Restad hadde lagt til side den rollen han inntil nylig hadde, som finansminister – hvor jeg i og for seg kunne hatt full forståelse for at man er påholden med pengesekken – og hadde gått inn i sin nye rolle, for å ta vare på Forsvarets interesser.

Når det gjelder spørsmålet om fregattene, hevder Restad nå med styrke at det er en utsettelse han snakker om, men hele argumentasjonen bærer jo preg av at han er sterkt kritisk til hele prosjektet. Det er en sammenhengende mistenkeliggjøring av mulighetene for rammer, av våpensystemene, av leverandøren og til og med overfor den spanske staten. Så det hadde vært nyttig om Restad ville utdypet om det virkelig er en utsettelse han snakker om, eller om det er en sterk motstand mot å inngå den kontrakten som den regjeringen han har vært medlem av, har fremforhandlet.

Og helt til slutt: Han har tidligere vært opptatt av tidligere høyrepolitikere. I Høyre treffer vi våre standpunkter på grunnlag av dagens politikere, men det er kanskje slik at Senterpartiet har vært hos kårkallen i Trøndelag og fått råd om dette merkelige standpunktet.

Gudmund Restad (Sp): Jeg skjønner av Hernæs' siste setning at Willoch har gått ut på dato, at synspunktene til en tidligere statsminister og – i denne sammenheng kanskje enda viktigere – leder av Forsvarskommisjonen i sin tid ikke betyr noen ting. Han er tydeligvis helt i utakt med det som nå er vanlig tenkning i Høyre.

Så kan jeg gjerne gjenta en gang til, hvis det hjelper, at det Senterpartiet går for, er en utsettelse. Men det er riktig at jeg har en del betenkeligheter med den kontrakten som er framforhandlet, og jeg synes at man med fordel kunne benytte den tenkeperioden på ett år som jeg har anbefalt, til å få vurdert andre leverandører og andre løsninger på fregattprosjektet enn det som akkurat nå ligger på bordet, og som flertallet i Stortinget om noen minutter antakelig vil komme til å vedta.

Så sier Hernæs at det bare er en påstand at Senterpartiet er et forsvarsvennlig parti. Det fins jo undersøkelser som viser at vi har stor troverdighet når det gjelder forsvarsspørsmål, og det er vel ikke uten grunn. Så beskyldes vi for – og kanskje spesielt jeg, som tidligere finansminister – at vi har bidratt til at forsvarsrammene ikke har kunnet oppfylles. Det skyldes jo rett og slett at det har vært andre, høyere prioriterte oppgaver som har måttet gå foran. Nå er det ikke anledning til å stille spørsmål tilbake, men det kunne vært interessant å høre hva Hernæs og Høyre mente skulle vært prioritert enda lenger nede. Er det f.eks. skolen som har fått for mye? Jeg har inntrykk av at Høyre mener at skolen har fått for lite allerede. Er det helsevesenet som har fått for mye? Er det eldreomsorgen som har fått for mye, eller burde vi ha brukt mye mindre til forskning? Det er som sagt ikke anledning til å stille slike spørsmål tilbake, men jeg synes at Hernæs burde tenke over hvor man burde klart seg med mindre, hvis Forsvaret skulle hatt mer.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Hallgeir H. Langeland (SV): SV har i fleire år meint at å kjøpa fregattar før ein veit kva ein skal med Forsvaret, er skandaløst. Og eg er heilt sikker på at diverse forsvarsministrar og medlemmer av forsvarskomitear allereie i dag kan begynna å førebu seg på korleis dei skal svara på spørsmåla i den granskinga som vil koma. For allereie i dag er det grunnlag for ei gransking av prosess og økonomiske kalkylar. Og når nye kostnadssprekkar og komande store omstruktureringar i Forsvaret som følgje av denne gigantiske investeringa dukkar opp, vil fleire enn SV sjå at høyringar i granskinga til kontroll- og konstitusjonskomiteen når det gjeld fregattsaka, er uunngåeleg.

Det er positivt at den tidlegare finansministeren Restad og Senterpartiet har kome til den same konklusjonen som SV har hatt lenge. For den konklusjonen er den einaste fornuftige. Og etter å ha vore i ein del debattar i denne saka, har eg kjensla av at svært mange representantar i denne sal begynner å få problem. Då er det berre å oppmoda dei til å følgja den kjende fjellregelen: Det er inga skam å snu.

Nåverande forsvarsminister Godal kan fjellregelen, og gjekk for ikkje så lenge sidan ut og sa at større investeringar måtte venta. Men så lét han altså vera å ta den største investeringa med i den tankerekka, nemleg den investeringa i fregattar på 12-20 milliardar kr. Kanskje blir det til slutt 24 milliardar kr, altså ei dobling. Det blir ikkje trekt inn i argumentasjonen, og då blir det ein brest i logikken. For dersom ein skal snu, kan ein ikkje snu halvvegs. Det er leitt at vår nye forsvarsminister ikkje har mot til å gjera det heilt ut. Eg trur at han veit at det ville vore det einaste rette, men at han føler prosessen har gått for langt.

Fregattane er strukturuavhengige, er svaret SV får når me slår fast at investeringane må utsettast. Det kan godt vera at dei passar inn i det nye NATO-konseptet og deira rolle som verdspoliti, endå om eg tvilar på det òg, men fregattane er sterkt knytte til antiubåtoperasjonar og til å halda ved lag forsyningslinjer mellom sør og nord, og då snakkar me om ein struktur med eit forsvar mot eit konvensjonelt angrep på norsk territorium – altså ein struktur som er av den gamle, gode sorten. Fregattane er altså ikkje strukturuavhengige, dei er strukturstyrande. Og trekkjer me inn dei svært høge driftsutgiftene som me vil få på fregattane, vil det innebere sterke styringar på Forsvarets framtidige struktur og konsept. Den handlefridomen me nå treng til å modernisera og leggja om Forsvaret, vil sjølvsagt bli avgrensa av fregattane si feilaktig påståtte strukturuavhengigheit. Spørsmålet er: Kva er dei forsvars- og tryggingspolitiske utfordringane? Kva slags fiendebilete har me? Kva er det me skal forvara oss mot? Dei spørsmåla må me svara på før me kjøper noko så dyrt som fleirtalet her ser ut til å gjera i dag.

Rett rekkjefølgje er ikkje det forsvarsministeren gjer, å snu litt og dermed ikkje finna vegen tilbake til utgangspunktet; det er å gå tilbake til utgangspunktet og staka ut ein ny kurs. Og då talar alt for det som òg fleire og fleire fagmilitære innser, nemleg at dette må utsettast. Faktum

er at me har tre utval som vurderer kva slags forsvar me treng for framtida, og det vel altså fleirtalet her å sjå vekk frå. Me har Forsvarspolitisk utval, Sårbarhetsutvalget og det fagmilitære utvalet Forsvarsstudie 2000, som forsvarssjefen leier. Dei skal snart konkludera, om nokre få veker, og så vedtar fleirtalet her ei investering som vil styra den konklusjonen ein i neste omgang må trekka i forhold til kva slags forsvar ein treng. Kva om desse utvala seier at nei, fregattar treng me ikkje i den nye forsvarsstrukturen til Noreg? Det er berre ein konklusjon i denne saka. Det er å venta på resultatet til dei tre utvala og diskutera denne saka på nytt i samband med langtidsmeldinga våren 2001.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunnar Halvorsen (A): Jeg har noe vanskelig for å forstå logikken til SV. SV er jo mot EU. SV er mot NATO, men for selvråderett. Hvordan mener SV at Norge skal vise sin tilstedeværelse i det store havområdet som tross alt Norge har, og har fått gjennom internasjonale avtaler og forpliktelser? Det er ingen tvil om at det er norsk område. Norge er faktisk en tredjedel av Europas areal når man tar med havområdet. Jeg trodde SV var for ressurskontroll og ressursforvaltning. Jeg er sterkt i tvil om hvordan SV har tenkt å forvalte og kontrollere disse ressursene. Det ville jeg ønske at representanten Langeland kunne fortelle meg. Da kan det ikke nytte å stole på NATO, EU eller noen ting. Disse store fiskeressursene, oljeforekomstene, Svalbard, Jan Mayen – alt dette skal vi kontrollere som en selvstendig nasjon. Jeg vil gjerne at Langeland forteller meg hvordan han har tenkt å drive ressurskontroll og forvaltning av det området.

Hallgeir H. Langeland (SV): Representanten Halvorsen prøvde å få det til at det er SV som har eit forklaringsproblem. Men faktisk er det Halvorsen, Arbeidarpartiet og stortingsfleirtalet som har det problemet, fordi ein går til ei investering i nye fregattar til ein haug med pengar som vil styra det norske Forsvaret i bestemt retning etterpå. Det er forklaringsproblemet til Halvorsen, og som ein ikkje tar stilling til. Sjølvsagt skal me ha eit nærvær i Norskehavet. Sjølvsagt skal me det. SV går inn på kvart budsjett, også nå i revidert, og styrkjer Kystvakta. Det veit me er nødvendig, men me veit ikkje i dag, før me har fått innstillinga frå dei tre utvala som nå er i arbeid, kva slags forsvarskonsept me skal ha. Det er ikkje SV som har problem med å forklara seg her. Det er Arbeidarpartiet som rett og slett går i ei retning utan å trekka ein konklusjon på kva slags forsvarskonsept ein skal ha i dette landet. Sjølvsagt skal me ha eit forsvar av Nordsjøen og nordsjøområda, som Halvorsen var opptatt av, men då må me først bestemma oss for kva heile konseptet blir. Her køyrer Halvorsen i veg utan å ha trekt nokon konklusjon på i kva retning han vil. Då endar det ofte i grøfta, men det er gjerne det han vil.

Per Ove Width (Frp): Jeg har i likhet med representanten Halvorsen utrolig vanskelig for å følge Lange-

lands logikk. Det er to uttrykk Langeland stadig bruker. Det ene er at vi må vente, og det andre er at han er imot. Hva skal vi bruke fregatter til, vi har ikke noen fiende? Dette er vår forsikring. Vi skal naturligvis passe på de tingene vi har. Vi skal passe på våre oljeinstallasjoner. Vi skal passe på vår langstrakte kyst og de enorme havområdene som antakeligvis alltid vil være omstridte. Dette er forsikringen for å kunne ha disse tingene intakt. Hvis vi ikke har fregatter og havgående skip, kan vi bare glemme disse tingene. Der vil andre være til stede med en gang.

I de siste årene har det vært nedsatt en rekke utvalg, og nå venter Langeland igjen på utvalg. Regjeringen Bondevik, som har vært nevnt tidligere, nedsatte i 1999 Forsvarspolitisk utvalg, og det skal snart levere sin innstilling. Senere er det blitt nedsatt et sårbarhetsutvalg, og samtidig arbeider forsvarssjefen med forsvarsstudien. Forsvarets forskningsinstitutt arbeider med en forsvarsanalyse. I de siste ti årene har det vært nedsatt 2 000 utvalg som har arbeidet i Forsvaret. Hva har vi fått ut av det? Bondevik-regjeringen gjorde ingen ting med det. Hele tiden utsetter stortingsflertallet investeringer i påvente av at en eller annen utredning skal bli ferdig. Hva forventer Langeland av det som kommer nå? Hvis man kommer til den konklusjonen at vi skal bygge fregatter, er han da villig til å gå inn på det, eller skal vi nedsette et nytt utvalg og vurdere dette på nytt?

Hallgeir H. Langeland (SV): Eg forstår på Framstegspartiets Per Ove Width at han ønskjer å framstå som ein handlingas mann, som gjer vedtak og får ting gjort. Det synest eg er konstruktivt. Men dersom ein gjer det i lause lufta, er det noko heilt anna. Då er det sløsing med skattebetalarane sine pengar. Det er den faren Width er i. Det er faktisk det som kjem til å skje, fordi ein vel å ikkje venta på dei utgreiingane som kjem, og Width og alle her skal vera med og bestemma kva retning Forsvaret skal gå i. Då kan ikkje eg svara på kor mange fregattar det skal vera i det norske forsvaret. For det me skal gjera først, er å trekka konklusjonen på kva me treng, og så kjøpa ut frå det. Nå køyrer ein i veg, utan å ha diskutert kva slags forsvarskonsept ein skal ha, og det blir feil rekkefølge. Det kan godt vera at SV i neste omgang går inn for å få fleire fregattar, eg skal ikkje sjå bort frå det – om det er det me finn ut er det beste. Nå gjer ein noko utan å ha tenkt seg om. Det er vårt poeng.

Så vil eg berre oppklara til Halvorsen: Å køyra i grøfta var feil bilete å bruka – det skal sjølvstøtt vera å havarera når me snakkar om fregattar.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til replikk.

Leif Helge Kongshaug (V): Venstre er tilfreds med at Stortinget i dag gir klarsignal for bygging av fregatter til det norske sjøforsvaret. Det har i mange år vært bred faglig og politisk enighet om at nye fregatter er en helt nødvendig del i moderniseringen av Forsvaret, og i langtidsmelding etter langtidsmelding har behovet for å øke investeringsdelen av forsvarsbudsjettet blitt understreket.

I tillegg vil den beslutningen vi skal fatte her i dag, ha enorme ringvirkninger for norsk næringsliv og kompetanse i lang tid framover.

Et mindretall har valgt å fokusere så mye på bl.a. usikkerheten i prosjektet at de vil skyve hele beslutningen ut i tid og ikke fatte noe vedtak i dag. Jeg vil bare minne om at det vi her snakker om, er et betydelig, kanskje det største, investeringsprosjekt i Fastlands-Norge noensinne, med et tidsperspektiv som strekker seg over flere tiår. Med et slikt omfang og slik kompleksitet vil man alltid måtte operere med en viss usikkerhet. Det vil alltid være mulig å hevde at beslutningsgrunnlaget ikke er trygt nok, slik mindretallet gjør.

Venstre mener at Forsvarsdepartementet gjennom den omfattende prosessen fram mot dagens vedtak, både under tidligere forsvarsminister Eldbjørg Løwer og dagens forsvarsminister, har tatt disse momentene svært alvorlig og gjort det som er mulig for å vurdere ulike risikoer og eliminere eller minimere disse. Jeg tror de viktigste konsekvensene av den utsettelsen som Senterpartiet og SV her foreslår, ikke vil bli et bedre fregattprosjekt, men en alvorlig svekkelse av Norges troverdighet internasjonalt, og et skudd for baugen for mange store og små norske bedrifter som med denne avtalen vil få unike muligheter til å vinne posisjoner i verdensmarkedet.

Fregattinvesteringen gjøres selvsagt for å dekke Forsvarets behov, både til hjemlige oppgaver og for å kunne oppfylle våre internasjonale forpliktelser. Et land som Norge, med havområder sju ganger større enn fastlandsarealet, er avhengig av et operativt og moderne sjøforsvar for å kunne hevde vår suverenitet, sikre havet som transportvei og yte støtte til det sivile samfunn ved katastrofer og ulykker.

Samtidig tilsier all fornuft at vi bør benytte en slik sjans til å utvikle vårt næringsliv og bidra til nasjonal teknologiutvikling og verdiskaping. Kontrakten med spanske Bazán ivaretar dette hensynet fullt ut, og vil ha enorme ringvirkninger for norsk næringsliv i lang tid framover. Kontrakten inneholder gjenkjøpsavtaler for 100 pst. av kontraktsverdien, og flere sentrale bedrifter har allerede inngått store avtaler med Bazán om langsiktig samarbeid og strategisk viktige leveranser. Blant disse er Mjelle & Karlsen i Bergen, Umoe Sterkoder i Kristiansund og Kongsberg Defence & Aerospace.

Gjenkjøp er et helt sentralt virkemiddel for å utvikle norske industrielle kompetansemiljøer og ikke minst til å gi dem adgang til store markeder som før har vært vanskelig tilgjengelige. Jeg er særlig tilfreds med at vi har brukt denne anledningen til å vri gjenkjøpsavtalene i retning av høyteknologiske områder med stor betydning også for det sivile samfunnet. Et godt eksempel er maritim informasjons- og kommunikasjonsteknologi, hvor norske miljøer, takket være våre lange maritime tradisjoner, ligger helt i elitedivisjonen internasjonalt og nå får styrket mulighetene til å gjøre Norge til en stormakt også i den sterkt voksende delen av det maritime clusteret.

Jeg vil også trekke fram at små og mellomstore bedrifter i avtalen med Bazán skal tilgodeses med gjenkjøpsoppdrag for 1 milliard kr. Vi har gjentatte ganger

sett at småbedriftenes største problem i gjenkjøpsammenheng har vært å få etablert kontakt med utenlandske leverandører. Jeg håper denne kontrakten kan utløse et mangfold av nye samarbeidsprosjekter mellom grupper av småbedrifter eller mellom de store norske leverandørene og småbedrifter som underleverandører, slik at vi får utnyttet best mulig det enorme verdiskapingspotensialet som nå åpner seg.

Avslutningsvis vil jeg understreke at Venstre mener at Forsvaret samlet sett ikke skal legge beslag på noe særlig mer av samfunnets ressurser enn i dag. Derfor er det viktig for Venstre at økte utgifter i Forsvaret med de nye fregattene skal motsvares med innsparinger på andre områder. Med den forutsetningen tror jeg fregattavtalen vil være svært god både for norsk næringsliv og det norske forsvaret. Vi har fått på plass en viktig brikke i tilpasningen og moderniseringen av Forsvaret til endrede omgivelser og endrede oppgaver, nasjonalt så vel som internasjonalt.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Hallgeir H. Langeland (SV): Eg har ei viss forståing for Venstres behov for å forsvara den tidlegare forsvarsministeren og for å forsvara arbeidsplassar i heimfylket, men eg har likevel nokre spørsmål knytte til denne investeringa som Venstre nå vil vera med på.

Om me tar utgangspunkt i at ein får ein kostnad på 18 milliardar kr på dette til slutt – eg trur det er lite, men lat oss ta utgangspunkt i det – kan ein f.eks., for å setta dette opp i ei slags prioritering, som ein jo må gjera i politikken, kjøpa tre PC-ar til alle dei 600 000 elevane i dette landet for dei pengane. Ein får ei driftsutgift på dette på 1,2 milliardar kr årleg når ein reknar inn lånepengane. Venstre vel altså nå å prioritera Forsvaret så sterkt. Det må ein berre merka seg. Men det som er urovekkande, er at ein vel å gjera dette før ein veit kor ein vil med Forsvaret, ein vel altså å gjera dette før ein har konkludert med kva slags forsvar ein vil ha. Og det er forunderleg. Men her er altså det viktigaste av alt å følgja opp tidlegare statsrådar og følgja opp Forsvarets behov i denne saka, sjølv om eg ikkje trur at dette eigentleg er det behovet Forsvaret har. Eg trur at det me treng, er ei omstrukturering av Forsvaret. Nå vel Venstre gjennom si stemmegjeving å gå for ei omstrukturering der fregattane skal vera med og styra kor ein vil hen.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg registrerer det som Langeland sier om arbeidsplasser i heimfylket osv. Jeg vil bare understreke at de avtalene som er kommet i stand, er på bakgrunn av konsept som har vært vurdert, og det er flere konsepter som har vært levert, så dette er kommet på plass i en ryddig og ordentlig prosess. Så er det de kostnadene som representanten Langeland opererer med – 18 milliarder kr. Tidligere i dag har han operert med en fordobling av de tallene som står. Jeg kan ikke være enig i slike vurderinger. Vi må ha tillit til det som står. Det er jo uråd å forutsi hvorledes ting vil utvikle seg

i framtida, men pr. i dag er det det beste grunnlaget vi har for å ta en beslutning.

Langeland snakket om tre PC-er til hver elev osv. Det er klart at alt kan omgjøres til andre ting når vi skal bruke penger på noe, men vi må ikke, med de enorme havområder vi har, med den verdiskapingen som skjer utenfor vår kyst, og med de forventninger til verdiskaping som vi har i våre havområder, stille oss slik at vi ikke har en sikkerhet for at det her vil bli den verdiskapingen som vi alle forventer. Vi har – det er det flere som har vært inne på tidligere i dag – installasjoner i havet for milliarder og årlig utbygging for milliarder, så vi må se alt i relasjon her.

Når det gjelder det som er gjentatt flere ganger, er det tar en en beslutning før en vet hva en vil med Forsvaret, behandles jo langtidsmeldinger med jevne mellomrom, det er nedsatt utvalg osv. Og vi stortingsrepresentanter er jo ikke innvalgt bare for å behandle meldinger og sette ned utvalg, av og til må vi også ta beslutninger. Denne saken er nå moden for å ta en beslutning, og det er den beslutningen som er riktig å ta i dag.

Hallgeir H. Langeland (SV): Eg vil gjerne utfordra Venstre litt til. I og med at han står så hardt på dette vedtaket, ønskjer eg å høyra kva slags fiendebilete det er representanten Kongshaug frå Venstre ser for seg. Kva slags fiendebilete er det som gjer at ein har behov for akkurat dei fem fregattane ein nå har bestilt? Kan representanten forklara korleis dei vil inngå i det nye forsvarskonseptet, korleis dei vil fungera i forhold til det fiendebiletet representanten ser for seg?

Heilt sikkert må me ha noko som kan verna kysten, og som kan verna Noreg i forhold til moglege fiendar i framtida. Og me har ei utsett stilling – ja. Men då må me jo ha tenkt gjennom kva slags fiendebilete det er me skal forsvara oss mot. Venstre vel nå å gjera motsett. Dei vil bygga nokre fregattar, og så håpar dei dei skal passa inn i forhold til den tida ein har. Så dersom ein kunne forklara meg kva som gjer at ein akkurat treng fem fregattar, hadde SV vore veldig glad for det.

Det som eg trur også er eit poeng når det gjeld storleiken på beløpet, er at dette ikkje er første gongen at ein ser at kalkylane kjem til å bli auka, men eg håpar jo sjølvsagt at eg tar feil.

Leif Helge Kongshaug (V): På dette tidspunktet kan en jo selvfølgelig diskutere både det ene og det andre, men det som er helt klart når det gjelder fregattsaken, er at den er så utredet både på faglig og politisk hold at beslutningsgrunnlaget er til stede. Og når spørsmålet da kommer om hvorfor en trenger absolutt fem fregatter, er det ut fra de faglige vurderingene og det som har ligget i føringer i langtidsmeldinger tidligere, at det er på det nivået en bør ha vårt forsvar i form av fregatter.

Nå er det jo også slik at de fregattene vi har, er ca. 40 år gamle, og representanten Langeland må jo være enig i at 40 år gammelt materiell er det på tide å få skiftet ut i mer moderne utstyr. Og når det gjelder antallet fregatter: Om vi er usikre på om fem er det riktige tallet i dag, er vi

ikke noe sikrere om et år om det er fem eller seks eller fire som er det rette tallet.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til replikk.

Tore Nordseth (A): Det er ingen tvil om at denne investeringen i nye fregatter koster penger, svært mye penger. Det er også indikasjoner på at det er en viss grad av usikkerhet knyttet til den finansielle delen av prosjektet. Det er derfor mulig å ha forståelse for de representanter som ønsker å vurdere denne investeringen i lys av langtidsmeldingen for Forsvaret, som behandles våren 2001. For mitt vedkommende og for Arbeiderpartiets del er det derimot ingen tvil om at denne investeringen er av stor betydning både forsvarspolitisk og næringspolitisk, og vi mener det er viktig med en iverksettelse nå.

Av de opprinnelige fem fregattene av OSLO-klassen som Norge i dag benytter, er det bare tre som er i drift. Disse fregattene ble overlevert Forsvaret på 1960-tallet og er således sterkt preget av elde og slitasje. Vi er derfor, hvis vi mener at det er betimelig å ha fregatter, i en situasjon som krever at vi raskt kommer i gang med innfasing av nye.

Norge forvalter ressurser og utøver myndighet i et havområde på størrelse med sju ganger vårt eget fastland. Vår skjærgård er 57 000 km lang, til sammenligning er jordas omkrets 40 000 km lang, og vi er alle klar over hvilke ressurser som befinner seg i de norske havområdene. Dette alene burde være argumentasjon god nok for at vi har behov for et hensiktsmessig sjøforsvar.

Fregattene er også planlagt brukt i internasjonale operasjoner. Norge har forpliktet seg til å stille militære styrker til disposisjon både for FN og NATO om vi blir bedt om det. Som småstat er det også i vårt lands interesse at vi slik bidrar til å styrke disse organisasjonenes autoritet og handlekraft, som vi er avhengig av for vår egen sikkerhets skyld. Å møte Norges internasjonale forpliktelser blir derfor en av fregattenes hovedoppgaver i fremtiden.

Fredsbevarende operasjoner og krisehåndtering er to av de viktigste oppgavene til NATOs stående atlantehavsstyrke. Norges bidrag til styrken er vesentlig for vår troverdighet som alliansemedlem. Med de nye fregattene på plass vil vi kunne innfri ønskene fra våre samarbeidspartnere. Det vil resultere i økt innflytelse og troverdighet innen NATO. Våre forsvarsplaner baseres på alliert støtte, men innebærer også at vi må være villige til å yte noe. Fregattene vil være et av våre viktigste bidrag i så måte.

I forbindelse med vårt invasjonforsvar vil også fregattene ha en svært viktig oppgave. Evne til krisehåndtering i egne farvann er i denne forbindelse et viktig argument. I krise og krig er forsyningslinjene til sjøs og langs kysten selve livsnerven både for befolkningen og Forsvaret. Fregattenes viktigste oppgave i denne sammenheng er å bidra til å holde forsyningslinjene åpne. Inkludert i dette er også evnen til å kunne bibeholde sjøkontroll. Fregattene, som er våre største og mest allsidige fartøyer, representerer således et helt essensielt sikkerhetspolitisk verktøy for oss – uansett hvilken situasjon vårt land befinner seg i.

Det er blitt hevdet at NATO har nok fregatter, og at Norge derfor ikke har behov for egne fartøyer. I en slik sammenheng er det viktig å understreke at Norge har et nasjonalt ansvar for krisehåndtering. Videre har vi et ansvar for å legge til rette for mottak og etterforsyning av allierte forsterkninger i tilfelle krise og krig. Hvis vi ikke har slik kapasitet selv, vil det bidra til å undergrave våre alliertes evne og vilje til å komme oss til unnsetning.

Hva vil konsekvensen være om vi ikke får nye fregatter? Umiddelbart vil det trolig ikke skje noe annet enn at Sjøforsvarets driftsbudsjett, og dermed også Forsvarets, blir mindre. På lengre sikt vil vi få redusert innflytelse i alliansen. Politisk vil mangel på fregatter i fremtiden bidra til å svekke alliansens sikkerhetsgaranti til Norge. I tillegg vil vi få redusert evne til å fylle nøkkelstillinger i NATOs militære organisasjon med kompetente norske sjøoffiserer. Dette vil føre til en redusert evne til innsyn i og kontroll med saker som angår norske sikkerhetsinteresser, og redusert evne til å argumentere overbevisende og innsiktsfullt for norske interesser til sjøs.

Kort sagt: Forskjellen mellom et norsk sjøforsvar med og uten fregatter er forskjellen mellom et profesjonelt og troverdig sjøforsvar som kan tilby landet et bredt spekter av handlingsalternativer i utøvelsen av norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, og et sjøforsvar i ubalanse, uten mulighet til å løse mange av de oppgavene som burde kunne pålegges et sjøforsvar i en maritim nasjon som Norge.

K e n n e t h S v e n d s e n hadde her overtatt presidentplassen.

Asmund Kristoffersen (A): For meg er dette en gledens dag – både fordi en slår fast at det finansielle grunnlaget for å bygge fregattene er på plass, og fordi bygging av disse fem fregattene til Forsvaret sikrer meget gode gjenkjøpsavtaler til norske industri- og teknologibedrifter.

Det kan ikke herske tvil om at vi med våre enorme havområder må ha en tidsmessig fregattflåte, som er et meget viktig bidrag for å ivareta vårt lands interesser.

Jeg er særlig glad for de meget gode resultater våre myndigheter i samarbeid med norske leverandører har fått til i gjenkjøpsforhandlingene med Bazán. Dette sikrer svære oppdrag for norsk industri både hva angår fregattene og også annen norsk virksomhet og industri.

Det er også gledelig at kontraktene sikrer et meget langsiktig samarbeid, som gir våre bedrifter en unik mulighet både til å ekspandere i volum og til å utvikle høyteknologisk kompetanse av stor verdi for fremtida.

Jeg er ikke minst fornøyd med at flere av våre verft har sikret seg store og langsiktige oppdrag, som gir en uttatt virksomhet ny konkurransekraft. Jeg legger heller ikke skjul på at jeg er svært glad for de store oppdrag som med dette går til bl.a. Umoe Sterkoder i Kristiansund. Dette er selvsagt meget viktig for denne bedriften, og det er svært viktig at aktivitetene økes ved verftet i mange år framover. Dette verftet ligger i byen Kristiansund og i en region der vi dessverre ennå har altfor høy arbeidsledighet. Kontraktene til dette verftet gir også det-

te distriktet nye muligheter for arbeidsplasser og oppbygging av kompetanse, som er så nødvendig i denne landsdelen. Jeg er imponert over det arbeid som denne bedriften har lagt ned for å muliggjøre meget omfattende oppdrag for Bazán i Norge.

Så vil jeg understreke følgende: De inngåtte avtaler om gjenkjøp må ligge fast. Det kan ikke aksepteres at Bazán prøver å tøyse disse avtalene. Jeg er meget tilfreds med at komiteen på en krystallklar måte har slått fast at kontraktinnngåelsen bygger på den absolutte forutsetning at Bazán skal ha de nødvendige avtaler med norske aktører på plass før hovedkontrakten mellom Forsvaret og Bazán inngås.

Selv om det jeg nå sier ikke er noe stort poeng i dag, så er jeg likevel forundret over at bl.a. Senterpartiet foreslår å utsette vedtak i fregattsaken. Det kunne, om det hadde fått flertall, noe det heldigvis ikke får, ha ført til uante konsekvenser for de norske bedriftene som nå har fått svære og interessante oppdrag.

Bjørn Hernæs (H): Såpass langt ut i debatten er det naturlig å dvele litt ved det som har skjedd i salen tidligere i dag, og så skal jeg forsøke å la representanten Restad få svar på de spørsmålene han stilte, og som han gav uttrykk for at han ønsket svar på.

Vi hadde en liten debatt om kårkaller, som førte til at han trakk noen merkelige konklusjoner om Høyres tidligere statsminister og fregattvenn, Kåre Willoch. Jeg fikk umiddelbart skarpe forsikringer fra Johan J. Jakobsen om at det er *han* som er kårkallen fra Trøndelag. Så hvis man er ute på dato, vet ikke jeg hva hr. Restad hadde i tankene gjennom min formulering om Trøndelag.

Ellers var det jo mer bemerkelsesverdig at Gudmund Restad prøvde å stille skole, eldreomsorg og sykehus opp mot Høyres prioriteringer. For den store, dramatiske forskjellen er jo egentlig at et tilnærmet enstemmig storting gang på gang har vedtatt rammer for Forsvaret, og så er de ikke fulgt opp gjennom de årlige bevilgningene i Stortinget. Så når komiteleder Røsjorde sier at det er i Stortinget beslutninger fattes, da er det en sannhet med modifikasjoner, fordi det fattes beslutninger i to faser – fase 1: så lenge man er på det generelle godslige plan, og fase 2: når man skal stille de nødvendige midler til disposisjon. Da er det plutselig en helt annen låt. Derfor ligger vi 10 milliarder kr utenfor rammene, noe som er – for å synliggjøre det – i hvert fall mellom tre og fire av de fem fregattene vi nå snakker om. Og jeg vil jo gjerne tro at når Restad stiller spørsmål, er det fordi han er usikker og gjerne vil ha et svar. Men det er veldig vanskelig helt å ta innover seg det som er meningen med spørsmålene, for Restad har da vært til stede i Stortinget. I hvert eneste år i disse periodene har Høyre stilt opp med hver krone av det som vi ellers var enige om i de generelle beslutningene – hvert eneste år har vi stilt opp med hver eneste krone. Restad har vært blant dem som har svekket disse bevilgningene hele tiden. Og fra Høyres side har vi selvfølgelig hele tiden gjort dette, samtidig som vi har stilt opp med penger også til skole, utdanning og sykehus. Men det er altså en vilje til prioriteringer på andre områder

som dessverre flertallet i Stortinget, ikke har vært villig til å være med på.

Ellers vil jeg henvisse til representanten Leif Helge Kongshaugs innlegg. Han redegjorde på en fortrinnsfull måte for det som var basisen for beslutningen i den regjeringen som Restad og Senterpartiet var medlemmer av. Han fortalte på en meget tydelig måte hvorfor vi måtte ha fregattene. Det som er det triste i denne sammenheng, er at det partiet som nå bare har påstanden om forsvarsvennlighet tilbake, har funnet det riktig å gå i allianse med museumsbestyrerne i SV i denne saken. Det kan ikke bortforklares, og det er nesten ikke å tro at det partiet som fortsatt påberoper seg å være forsvarsvennlig, syns at det er den alliansen som er naturlig for Senterpartiet å høre til i. Jeg tror at Senterpartiet må finne seg i, og ha forståelse for, at resten av Stortingets partier stiller alvorlige spørsmål. Det er ikke ondskapsfullt ment, men det er altså helt uten glede at vi trenger en annen forklaring på hvordan Senterpartiet kan opprettholde denne påstanden om at de fortsatt er venner av Forsvaret i Norge. Dette blir selvfølgelig ikke noe bedre når man ser det i forhold til partiets øvrige standpunkter, hvor det er NATO som er selve bærebjelken, hvis vi skal forstå retorikken riktig, som er eneste element i Senterpartiets forsvarspolitik. Og da er det jo et faktum at fregattene er en forutsetning for at Norge skal kunne delta med troverdighet i NATOs stående atlantehavsstyrker. Senterpartiet avviser å følge opp med bevilgninger, de inngår allianser med SV i et viktig forsvarspolitisk standpunkt, de stiller ikke midler til disposisjon ifølge våre NATO-forpliktelser, og de avviser å inngå et forpliktende samarbeid for å trygge vår sikkerhet i forhold til EU. Dette til sammen gjør at hvis ikke Senterpartiet er villig til å komme med annet enn påstander, må jeg fastholde det jeg nå har sagt et par ganger, at Senterpartiets troverdighet i forsvarssammenheng er på samme nivå som Sosialistisk Venstrepartis.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg må slutte meg fullt ut til komiteens leder og alle andre som har lagt stor vekt på at det norske forsvaret trenger nye fregatter uavhengig av den analyse som følger av forsvarsstudien og andre forberedende arbeider til langtidsprogrammet for kommende periode. Og jeg syns ikke det er spesielt vanskelig å forklare. Det å tenke seg at en sjøfartsnasjon som Norge, som sitter på over 30 pst. av Vest-Europas areal inkludert havområdene, ikke skulle ha større havgående fartøyer for de formål som er beskrevet i proposisjonen og i grunnlagsarbeidene, er for meg en ganske utenkelig tanke. Ingen andre land i verden som vi kan sammenligne oss med, stiller seg slik, og jeg ser bort fra at Norge kan stille seg slik – og jeg oppfatter Senterpartiet slik at en her har tenkt å komme seg på banen, men eventuelt på et noe senere tidspunkt. Jeg syns også det er betenkelig – for å si det mildt – at den regjering som gjennomførte en fullstendig analyse av disse problemene, og som gikk inn for prosjektet, går i oppløsning etterpå så klart som det som nå skjer, selv om det gjenstår å se om et års tid hva regjeringsprotokollene kan fortelle om det.

Tidligere finansminister Restad har lagt stor vekt på at han har lært mye om Forsvaret etter at han kom i forsvarskomiteen. Han burde ha lært mer gjennom sitt kameratskap med tidligere forsvarsminister Løwer, der fikk han alt å vite om dette prosjektet. Det er ikke noe ved hennes håndtering av denne saken som jeg oppfatter som kritikkverdige. Det er hennes opplegg jeg har arvet. Det er regjeringen Bondeviks opplegg vi nå gjennomfører, og det er ikke skjedd noe i mellomtiden som skulle tilsi noe annet.

La meg så si i forbindelse med strukturuavhengigheten ved dette spørsmålet at de nye fregattene, som kjent, skal erstatte dagens fartøyer av OSLO-klassen, som har vært i bruk siden 1960-tallet og er meget tilårskomne fartøyer. Det har vært gjennomført et omfattende grunnlagsarbeid gjennom det siste tiår bl.a. ved Forsvarets overkommando, Sjøforsvarets forsyningskommando og Forsvarets forskningsinstitutt. Disse utredningene har alle konkludert med at anskaffelse av nye fregatter er å anse som strukturuavhengige elementer, med andre ord en anskaffelse som anses nødvendig, uavhengig av hvilken framtidig forsvarsstruktur en ønsker å legge til grunn. Det er på prosjektnivå vurdert ulike typer fartøyer, ulike fartøykonsepter, for å komme fram til et opplegg som best kan tilfredsstille norske behov, herunder også en vurdering av eventuelt kjøp av brukte fartøyer samt fartøyløsninger både med og uten helikopter.

Anskaffelsen av nye fregatter er det første i rekken av prosjekter som, i samsvar med den forrige regjeringens beslutning, har gjennomgått en ekstern vurdering av risikoen knyttet til gjennomføringen av prosjektet. Det er i dette arbeidet kartlagt usikkerhet knyttet til muligheten for å gjennomføre anskaffelsen innenfor vedtatt budsjettamme. Jeg viser her til proposisjonen. Vi hadde ikke lagt fram dette forslaget hvis vi ikke mente at det var overveiende godt sannsynlig at det holder, men samtidig har vi altså redegjort for de analyser som ligger til grunn på usikkerhetsområdet.

Jeg vil minne om – for dem som maler de aller verste spøkelsener på veggen – at eventuelle overskridelser utover rammen ikke skal tas fra barn og unge, fra eldreomsorg og fra alle andre gode formål. De må tas innenfor forsvarsrammen framover. La det være helt klart. Hvis vi fortsatt tenker oss et forsvarsbudsjett på rundt 25 milliarder kr årlig, går det hvert eneste år pluss/minus 6 milliarder kr av dem til investering. Med andre ord: Det er eventuelt snakk om å forskyve noe på de 6 milliarder kr hvert eneste år hvis det er behov for å dekke inn noe mer utover det som ligger i den nye foreslåtte rammen på 14,066 milliarder kr. Jeg sier ikke at det er småpenger, men kom ikke og framstill det som om det er å ta penger fra andre formål gjennom en skandaløs budsjettering. Det rammer eventuelt ingen andre enn Forsvaret selv.

Den økning av rammen, fra 12,240 milliarder kr til 14,066 milliarder kr, som det er redegjort for i proposisjonen, relaterer seg til prosjektgjennomføring, oppjusterte valutaanslag og generell prisomregning fra 1999- til 2000-kroner.

I forhold til prosjektgjennomføringskostnadene har Regjeringen ønsket å synliggjøre disse innenfor prosjek-

tets ramme. Vi går derfor inn for at 431 mill. kr, som opprinnelig var forutsatt dekket inn over driftsbudsjettet, dekkes over investeringsbudsjettet innenfor prosjektets ramme. Gjennomføringskostnadene har etter fornyet gjennomgang blitt oppjustert fra 431 mill. kr til 519 mill. kr.

Det er videre redegjort for de reviderte valutaanslag og den valutakurv som knytter seg til at det her vil være utbetalinger både i amerikanske dollar, i euro og i norske kroner. Det er selvsagt umulig i dag å si noe om hvilken vei dette bærer, det kan gå opp og det kan gå ned. Det har aldri vært forutsetningen at svingninger i valutakursen skulle være noe som belastes den som selger. Det er det vi som bærer, og vi bærer også eventuelle gevinster – om det skulle gå den riktige veien.

Etter framleggelsen av St.prp. nr. 48 for 1999-2000 har det gjennom mediene kommet fram en del kommentarer som etter mitt skjønn bygger på åpenbare misforståelser. De knytter seg til valg av leverandør, til den framforhandlede garanti og til de ytelser som fartøyene vil få. Jeg vil for det første slå fast: Vi har holdt oss til nøyaktig den samme anskaffelsesprosedyre som Stortinget sluttet seg til i og med behandlingen av St.prp. nr. 65 for 1998-99. Vi begynte med et halvt dusin – ja flere – interessenter internasjonalt, og vi gjennomførte en omfattende internasjonal anbudsrunde uten militært sidestykke når det gjelder så pass store investeringer, nettopp for å få et fartøykonsept som var så billig og så godt som mulig, vel vitende om at vi hadde noe å lære av andre, siden det var 40 år siden vi bygde fregatter selv. Det har altså gitt det resultatet vi nå har. Blohm+Voss har fått anledning til å innlevere en rekke reviderte skisser også etter at Bazán ble foretrukket. En gjennomgang av disse skissene har ikke gitt grunnlag for å si at det forandrer situasjonen slik at en begynner på full pakke forfra.

Jeg vil si til dem som leser kronikker og det som ellers skrives i avisene om dette: Hvis jeg var den som var i nærheten av å vinne et anbud, men ikke helt var i mål, ville jeg alltid komme med noe som så ut som det var litt bedre. Men vi kan jo ikke fortsette med det i det uendelige. Vi må basere oss på et skjønn i forhold til det som kommer av nye opplysninger, framfor å begynne forfra hver eneste gang det kommer noen som sier at de har noe som er billigere, for da kommer vi jo aldri i mål. Det var den daværende regjeringens oppfatning, og det var – etter at vi så gjennom skuffene og vurderte papirene – denne regjeringens oppfatning. Så enkelt er det. At noen er skuffet, er det selvfølgelig lett å ha forståelse for.

Når det gjelder garantispørsmålene, er det riktig at Forsvarets kontraktsrevisjonskontor på et tidlig tidspunkt gikk inn for en statsgaranti, men det var på et tidspunkt hvor det ikke var mulig å finne andre tilfredsstillende garantier. I mellomtiden har det statlige spanske holdingselskapet Sociedad Estatal de Participaciones Industriales, SEPI, framstått ikke bare som troverdig, men kanskje som et enda sterkere garantialternativ enn mye annet. De har gjennom en lovendring i Spania pr. 1. januar 2000 fått anledning til å gi denne type garantier. Garantien som er framforhandlet, er en kombinert gjennomførings-

og tilbakebetalingsgaranti på om lag 10 milliarder kr. I tillegg er det framforhandlet en 15 pst. gjennomføringsgaranti fra en kommersiell bank.

Det er det å si om SEPI at SEPI ikke kan gå konkurs. Det kan eventuelt likvideres gjennom en lovendring. Men i et slikt tilfelle vil garantiforpliktelsene enten bli overført til et annet selskap, opprettet ved lov, eller til den spanske stat som sådan. Også i disse tilfeller vil garantien stå ved lag. Og jeg vil si: Det er utenkelig at det moderne Spania, som økonomisk og politisk gjør det meget bra, ikke skulle være i stand til å honorere en slik forpliktelse. Det ville være en skandale som overskrider noe av det vi har sett i moderne tid, i et Spania som har utviklet seg til å bli en meget troverdig samarbeidspartner, politisk og økonomisk. Og jeg er jo i tvil – om det hadde vært mulig – om det er et særlig bedre alternativ å knytte seg til en ensidig statsgaranti. Dette er en kommersiell kontrakt mellom Bazán og Sjøforsvarets forsyningskommando, og det er hevet over tvil at de mekanismene som er framforhandlet, og som regjeringsadvokaten har gått nøye gjennom, er et tilfredsstillende alternativ for vårt vedkommende og for Sjøforsvarets vedkommende. Dette er en løsning vi absolutt er i stand til å anbefale, men den er ikke annerledes enn den regjeringen Bondevik kom fram til. Det framstilles delvis her i salen som om vi har gitt opp statsgarantien og gått inn på SEPI-garantien. Det var gjort allerede – lenge før vi kom inn i regjeringskontorene.

Med dette sier jeg meg glad for innstillingen.

Jeg vil til slutt legge vekt på at jeg igjen forsikrer Stortinget om at en tilfredsstillende gjenkjøpsavtale for prosjektet er å anse som en forutsetning for kontraktsinngåelse, og jeg legger med glede merke til at det også er reflektert i dagens innstilling.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Hans J. Røsjarde (Frp): Forsvarsministeren understreket veldig sterkt i sitt innlegg behovet for at man har en sikker investeringsprofil framover. Han sa også at dersom det mot formodning skulle skje et eller annet med prosjektets ramme, så må det tas innenfor forsvarsbudsjettet. Det er i og for seg forståelig. Men da blir det desto viktigere at man stiller seg slik at forsvarsrammene, og da særlig investeringsbudsjettet, ikke til stadighet får kutt som nærmest kommer som lyn fra klar himmel. Jeg vil gjerne vite hvorledes forsvarsministeren ser på kutt som måtte komme brått og uventet, og hvordan det vil virke inn på evnen til å styre langsiktige investeringer.

Jeg vil gjerne også spørre forsvarsministeren om på hvilken måte han vurderer Stortingets beslutning om å bevilge 6 milliarder kr – hva det betyr for å få dette prosjektet gjennom på en ryddig måte uten å forrykke noe av det andre som også er nødvendig å anskaffe til Forsvaret.

Det siste spørsmålet er kanskje minst like viktig, nemlig: Hva er statsrådets syn på det som er en nødvendig del av hele fregattpakken, altså utviklingen av nye sjømålsmissiler og helikoptre? Kan statsråden si noe om hvordan han nå ser for seg tempoet når det gjelder an-

skaffelse av helikoptre, som jo er en helt nødvendig integrert del av våpensystemene på en fregatt?

Statsråd Bjørn Tore Godal: Når komiteens leder viser til uventede kutt i investeringsbudsjettet, kan jeg bare kvittere med å si at jeg skjønner hva komiteens leder sikter til. Det sier seg selv at uforutsigbare kutt i betydningen inngrep i forhold til rammene i langtidsprogrammet er lite ønskelig i forhold til langsiktighet, forutsigbarhet og planmessighet i hele forsvarsplanleggingen.

Vi har tidligere i dag diskutert det helt aktuelle tematet. I en situasjon hvor Forsvaret presenterte en tilleggsregning på 1,3 milliarder kr, var det dessverre urealistisk å tro at de ikke måtte bidra til noe av finansieringen selv, nemlig 500 mill. kr. Det er likevel en netto påplussing for Forsvaret totalt sett på 800 mill., riktignok i strid med Stortingets prinsipper, men tross alt 800 mill. kr mer til Forsvaret til et meget aktverdig formål, nemlig en fredsbevarende og fredsopprettende innsats i Kosovo.

Jeg håper inderlig at vi for framtida kan stille oss slik at vi har langsiktighet og forutsigbarhet i investeringsbudsjettene, fordi det er en forutsetning for å gjennomføre de planer som jeg forhåpentligvis får anledning til å komme tilbake til når langtidsprogrammet legges fram kommende vårsesjon, eller rundt årsskiftet, som er den absolutte plan for det.

Når det gjelder de øvrige spørsmål som knytter seg til å utstyre fregattene på en slik måte at de kan fungere, tar jeg selvfølgelig umiddelbart til meg betydningen av at vi ikke kan stå der med fem fregattskrog uten de elementer på dekk og i våpensystemer og støttefunksjoner som skal være til stede for at fregattene kan fungere. Noe annet ville jo være meget irrasjonelt. Og vi er opptatt av, straks Stortingets vedtak er fattet, og etter hvert som arbeidet med oppfølgingen av forsvarsstudien og langtidsplanleggingen skrider fram, å sørge for at bitene faller på plass som forutsatt.

Lars Rise (KrF): Jeg vil først få gi honnør til statsråden for en meget ryddig opptreden og oppfølging av det løp som ble lagt av den forrige regjering. Kristelig Folkeparti er godt tilfreds med at et flertall i Stortinget nå slutter seg til det forslag som er grundig gjennomarbeidet av den forrige regjering.

Jeg vil gjerne få stille statsråden et spørsmål om det komiteen har skrevet om de 400 mill. kr som inngår i prosjektrammen til bygg- og anleggsinvesteringer. Der ber man «departementet komme tilbake til Stortinget om slike investeringer skulle bli aktuelle». Det har også vært stor interesse knyttet til vedlikehold av fregattene. Jeg vil gjerne ha en bekreftelse fra statsråden på at Stortinget skal få uttale seg om dette spørsmålet før man avgjør hvordan vedlikeholdet skal foregå.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg tar selvsagt til meg alle komplimenter, selv om det lå i hilsenen at jeg måtte dele den med tidligere forsvarsminister Løwer. Det er i grunnen ikke vanskelig i dette tilfellet. Jeg mener at hun

hadde god styring med dette prosjektet. Jeg gjentar at det opplegget som her presenteres, har vi arvet fra den forrige regjering, ikke som en uvelkommen arv, men som noe vi fullt og helt går inn for. Jeg skulle ha ønsket at alle regjeringspartiene i regjeringen Bondevik hadde den samme grunnholdningen til det. Men det er, så vidt jeg forstår, snøen som falt i fjor.

Det er helt korrekt at vi er nødt til å komme tilbake til oppfølgingen av vedlikeholdskapasitet og enkelte andre spørsmål når det gjelder driftssiden av de nye fregattene. Det er illustrert gjennom det beløp som er nevnt i proposisjonen, på rundt 400 mill. kr i tillegg, men det er innenfor den noe utvidede ramme. Der er det ikke mer å si enn at vi først må få vedtaket om fregattene, så må vi begynne å bygge dem, og så må vi parallelt med det tenke på et rasjonelt opplegg for vedlikehold og tilknyttede spørsmål. Det sier seg selv at det sjømilitært og driftsmessig er viktig for fregattene, men det er også viktig for Kyst-Norge. Vi kan ikke legge én svær dokk i hver kystkommune, hvis det er noen som hadde tenkt seg det. Vi har selvfølgelig behov for en rasjonell kapasitet, som forhåpentligvis også har en positiv distriktspolitisk virkning. Og her er det veldig mange aktører på banen allerede. Jeg er blitt nedrent av interessenter som har vært mer opptatt av vedlikeholdet av fregattene enn av at vi skaffer oss fregattene. Vi tar tingene i riktig rekkefølge.

Ingvald Godal (H): Statsråden har ved eit par høve i dag sagt at Forsvaret har fått 800 mill. kr ekstra, og det kan høyrast bra ut. Det kan mistolkast. Det som har skjedd, er jo at me plutselig måtte ut med 1 200 mann til Kosovo, og det må me sjølvsagt betala for. Då er det betalt ekstra utanom forsvarsbudsjettet 800 mill. kr, og så tok me 500 mill. kr innanfor som gjekk ut over investeringar. Det er jo der det ligg. Og tar me på oss slike oppdrag, må ein sjølvsagt betala for det.

Det eg bad om ordet for, var dette med vedlikehald. Det er ført opp om lag 400 mill. kr her, og eg synest det er veldig viktig at me ikkje no brukar pengar til å dublere ting i eigen regi, Forsvarets regi, som me kan kjøpe privat. Det er private dokker fleire stader i dette landet som kan brukast. Eg vil berre forsikre meg om at alle slike moglegheiter vil bli vurderte før ein eventuelt går til å investere i Forsvarets eigen regi, og at Stortinget vil bli informert på ein eigna måte om kva måte ein har tenkt å ordne vedlikehaldet på.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Svaret på det er ja. Det er et så stort og viktig spørsmål at Stortinget vil få seg forelagt et opplegg for det basert på faglige innspill. Vi er opptatt av å gjøre dette så rasjonelt og ordentlig som mulig for Sjøforsvaret og av hensyn til driften av fregattene.

Jeg vil samtidig minne om at fregatter ikke skal ligge i dokk permanent. Det er hvert tredje eller fjerde år det er en fregatt inne i en dokk, og sånn sett er det altså ingen permanent og løpende virksomhet hele veien. Vi må derfor sørge for at vi har et økonomisk opplegg for dette som lar seg forsvare innenfor de stramme rammer vi her har.

Gudmund Restad (Sp): Jeg går uten videre ut fra at forsvarsministeren og jeg har samme mål, nemlig et tidsmessig, effektivt og best mulig norsk forsvar. Når vi da likevel er kommet til forskjellig konklusjon hva angår kjøp av fregatter, må det skyldes at vi vurderer noen premisser ulikt.

Jeg forutsetter også at vi er enige om at det i dag eksisterer klare ubalanser i Forsvaret, en ubalanse mellom oppgaver og ressurser og en ubalanse mellom investeringer og drift.

La oss ta ressursspørsmålet først. Jeg vurderer det slik, som jeg har gitt uttrykk for flere ganger i dag, at det er urealistisk å legge til grunn økte forsvarsrammer i framtiden. Er forsvarsministeren enig i at Forsvaret trolig må klare seg med dagens ramme på om lag 25 milliarder kr også framover?

Så til ubalansen mellom drift og investeringer. Driftsutgiftene må reduseres sterkt, minst 2, ja kanskje 3 milliarder kr årlig, for å gi plass til nødvendige investeringer. Er det i denne situasjonen fornuftig å starte nedskjæringsprosessen med å investere i fem fregatter som vil øke de årlige driftsutgiftene med nærmere 500 mill. kr?

Jeg har merket meg at forsvarsministeren har gått inn for at store investeringer blir lagt på is, utsatt, eller kanskje også revurdert/kansellert. Jeg tenker her først og fremst på anskaffelse av nye kampfly og MTB-er, men også på nye transportfly og pansrede spesialkjøretøy. Er forsvarsministeren overbevist om at anskaffelse av fem nye fregatter til mellom 15 og 20 milliarder kr må prioriteres foran alle andre investeringer? Om han skulle være det, er han sikker på at vi må ha fem fregatter, og at et annet antall er helt uaktuelt, at de valgte våpensystemer, herunder radaren, er de beste også om 10-15 år, at Bazán er den beste leverandøren, og at andre, som Blohm+Voss eller Fleischer & Co.s konsortium med BAE Systems ikke kunne vist seg bedre hvis man bare hadde opptatt forhandlinger med dem?

Statsråd Bjørn Tore Godal: Det blir feil å si at vi prioriterer fregattene framfor alle andre prosjekter. Det går 2 milliarder kr i året til fregatter, én innenfor rammen og én utenfor rammen. Og hvis det er riktig som jeg sier, at vi år om annet tar 5-6 milliarder kr til investeringer i Forsvaret, så sier det seg selv at et flertall av investeringsmidlene går til andre prosjekter hele veien, og altså ikke primært til fregatter. Så vi skal klare ganske mye i tillegg til fregattene hvert eneste år.

Men flyene ble for mye. 10-11 milliarder kr i tillegg var det rett og slett ikke rom til innenfor den reviderte investeringsprofil som vi må komme tilbake til i forhold til kommende langtidsprogram. Og kampflyene er i en annen situasjon enn fregattene. Mens fregatt nr. 1 av OSLO-klassen er sunket, og de andre knapt kan drifte særlig mye lenger, har vi altså kampfly som etter sin midtlivoppdatering kan holde det gående med styrket kapasitet i forhold til det de hadde da de var nye, helt fram til 2012-2015. Så vi er i en helt annen situasjon her enn vi er på fregattsiden. Og det er basis for det løpet vi har lagt.

(Statsråd Godal)

Så vil jeg svare på spørsmålet: Trekker ikke disse fregattene mye driftsutgifter? Ja, de trekker antakelig rundt 20 pst. av Sjøforsvarets driftsutgifter i året. Jeg synes ikke det er spesielt mye tatt i betraktning at dette er Sjøforsvarets hovedvåpen. Skulle ikke de ha krav på 20 pst. av driftsutgiftene pluss/minus?

Hvis vi av hensyn til Sjøforsvarets driftsutgifter ikke har råd til båter som er ute på havet, da kan vi nedlegge Sjøforsvaret og be Sjøforsvaret gå på land, eller greie oss med Sjøheimevernet eller mindre fartøyer. Men det blir jo en helt feil måte å drive Marinen på, iallfall ut fra alt det jeg har lært, både gjennom min tid i utenrikspolitikken, sikkerhetspolitikken, i forsvarskomiteen og på annen måte. Da har vi i realiteten sagt nei til et havgående sjøforsvar av vanlig kjent internasjonal klasse, og det bør vi ha.

Hallgeir H. Langeland (SV): Forsvarsministeren har på ein prisverdig måte etter at han kom i ansvarleg regjeringssposisjon sett foten ned for ein del prosjekt. Det synest eg er positivt, for det er nettopp det ein bør gjera når ein greier ut kva slags forsvarskonsept ein skal ha for framtida.

Men det forundrar meg at forsvarsministeren likevel vel å køyra vidare med skytefelt og med eit veldig kostbart fregattprosjekt – tidenes største forsvarsinvestering. Det vel altså statsråden likevel å gjera, trass i at ein stoppar andre ting for å tenkja seg om.

Spørsmålet mitt er framfor alt knytt til kva det er med dagens fiendebilete som gjer det nødvendig å investera i desse fregattane nå og ikkje venta til ein har fått ikkje mindre enn tre utgreiingar som skal fortelja kva slags forsvarskonsept me skal ha for framtida. Eg ønskjer òg å veta kva det er i det forsvarskonseptet som forsvarsministeren openbert har i sitt hovud, som gjer at me nødvendigvis treng akkurat fem fregattar til det nye forsvarskonseptet. Kva er grunnlaget for det? Kva er det med fienden som me skal verna oss mot, som gjev grunnlag for å seia at me må ha akkurat fem? Det synest eg er veldig interessant, for det er klart at dersom det var av kystvaktomsyn, var det jo rimelegare måtar å gjera det på enn ved å bygga fregattar.

Så er det dette med forsvarsbudsjettets rammer og dette med strukturtilknytning. Dersom det er slik at det skal dekkast innanfor eige budsjett og ein føreset at budsjettet vil vera slik som nå, vil jo det seia at drifta og kostnadene ved fregattane vil styra forsvarskonseptet elles. Tar eg feil på dette punktet?

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg er selvfølgelig enig med representanten Langeland i at tenkning er en god ting, men det er ikke slik at tenkning forutsetter total lammelse i fornuftig aktivitet. Og det er grunnlaget for at vi fremmer dette forslaget, fullstendig i samsvar med intensjonene og opplegget fra den forrige regjering, av de grunner jeg nettopp har vist til både i innlegget og i svaret på foregående replikker.

Vi snakker i grunnen ikke om fiendebilde lenger. Jeg tror representanten Langeland beveger seg i den kalde

krigens tidsalder. Vi snakker om å vurdere mulig kapasitet til å møte sikkerhetsutfordringer i en ny tid. Og hvis representanten leser innledningen til gjeldende langtidsprogram for Forsvaret, så får han et meget sammensatt bilde av den type utfordringer vi kan bli satt overfor i vårt område – alt fra krise og krig i klassisk forstand til suverenitetsovervåkning, deltakelse i allierte operasjoner, fredsbevarende og fredsopprettende aktiviteter – et langt spekter av virksomhet.

Hvorfor akkurat fem, og ikke seks, som det opprinnelige forslaget var? Det bygger på operasjonelle analyser fra Sjøforsvaret for hva man trenger i en situasjon hvor ett fartøy ofte vil være ved land og i en vedlikeholdssituasjon, og hvor vi trenger de øvrige i de øvrige funksjoner som Sjøforsvaret har lagt opp til, ut fra en totalvurdering av antallet fartøyer. Det er ønskelig med seks, men en mener en kan bruke fem innenfor rammen av det varierte mønster som vi her snakker om.

Så vil jeg si at det er åpenbart slik at når vi har gjennomført arbeidet med forsvarsstudien, har lagt fram grunnlaget for neste langtidsprogram, så er det en hel rekke av de elementer som vi ikke har tatt standpunkt til nå, og som vi må komme tilbake til. Men jeg er redd for at verken Regionfelt Østlandet eller regionfeltet i nord – Mauken-Blåtind – er av de elementer som vi kan revidere, av den enkle grunn at vi i moderne krigføringen dager trenger den type øvingsfelter som er representert gjennom de to feltene. Det er også struktuurvhengige tiltak.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Erna Solberg (H): Hvert fjerde år foretar forsvarssjefen en forsvarsstudie som danner grunnlag for en langtidsplan for Forsvarets aktivitet som behandles i Stortinget. I den situasjonen vi nå er inne i, er det mer grunnleggende diskusjoner knyttet til forsvarsstudien som foregår, enn det det kanskje har vært ved tidligere behandlinger av forsvarsstudier, med unntak av forhandlingene etter nedsettelsen av Forsvarskommisjonen av 1990 og den studien som da ble behandlet.

I løpet av perioden fra det tidspunktet Forsvarskommisjonen avla sin innstilling til i dag, har andelen av bruttonasjonalprodukt som går til forsvarsmateriell, falt drastisk, så drastisk at jeg tror at hvis noen hadde lansert det som SVs politikk for ti år siden, så ville selv SV ha tatt avstand fra at det var det deres forsvarspolitikkk gikk ut på.

Situasjonen er ganske kritisk i norsk forsvar for øyeblikket, men samtidig er den ikke mer kritisk enn at man må bestemme seg for hvor mange baller man skal ha i luften til enhver tid. Til tross for at det er behov for å gjøre store strukturelle endringer i Forsvaret, er det enkelte ting som ligger fast, hvor det kan skape større problemer hvis man hiver enda flere baller opp i luften enn det man allerede har i dag. Selv om man diskuterer et nytt eventuelt forsvarskonsept, selv om man diskuterer hvor mange prosjekter man har råd til innenfor investeringsrammene, er det enkelte oppgaver som kommer til å ligge der, både i fredstid og i krigstid, for et land som Norge og med Norges kyst.

Da Forsvarskommisjonen jobbet med spørsmålet om vårt sjømilitære forsvar, fikk vi i en opprinnelig studie fremlagt et forslag hvor det ikke skulle være fregatter. Reaksjonene fra sjømilitære krefter var ganske store. I det rendyrkede konseptet som bare dreide seg om nasjonale krigsoppgaver, hadde man på det tidspunktet fra Forsvarets forskningsinstitutt tenkt at fregatter kanskje ikke var så viktige, at det holdt med en stor, sterk styrke med MTB-er. Nå viser det seg at fregattene er ganske viktige elementer i forbindelse med alle de andre oppgavene som Forsvaret har, og som er uavhengig av det krigsbildet man tidligere har hatt, og som har mindre betydning. Derfor er jeg litt forbauset over debatten om hvorvidt dette er elementer som på en måte bare er avhengig av den type konsept man har. Min oppfatning er at begrunnelsen for anskaffelsen av fregattene har vært langt mer uavhengig av hvilket forsvarskonsept vi har, men selvfølgelig også i vesentlig grad av at vi er deltakere i NATO og har behov for å bygge opp et forsvar som faktisk kan fungere i samarbeid med NATO, at vi har interoperabilitet og samøving, og at vi tar vårt ansvar ikke minst for norsk kontinental sokkel og norsk oljevirkosomhet, også av forsvarsmessige hensyn.

Fregattkjøpene har en begrunnelse som er uavhengig av de strukturene. I alle fall ser vi fra Høyres side at det er nødvendig med endringer. Det er mulig at andre partier mener at det vil bli enda mer grunnleggende strukturendringer i fremtiden som vil gjøre at vi ikke vil ha behov for fregatter. Fra vår side har vi altså gjennomgått strukturendringsbehovene, og vi mener fremdeles at det er helt åpenbart at fregatter er en viktig hjørnestein i et sjøforsvar, kanskje den viktigste delen av Sjøforsvaret i fremtiden. Det gjør at det er helt unaturlig å gå inn for en utsettelse, forutsatt at prosjektet er bra nok.

Jeg må si at jeg ble veldig forbauset over å høre vår tidligere finansministers innlegg i denne debatten, ikke knyttet til spørsmålet om utsettelse som egentlig ligger i merknadene, men når det gjelder å sette spørsmålsteget ved selve prosjektet – og dette er altså en proposisjon som er avlevert fra den forrige regjeringen. Det er nesten ingenting ved dette prosjektet som ikke Gudmund Restad i denne debatten har satt spørsmålsteget ved. Det er nesten så man lurer på hvorfor han som finansminister i det hele tatt har vært med på å oversende proposisjonen til Stortinget.

Spørsmålet mitt er: Mener man faktisk at det er så mange betenkeligheter knyttet til prosjektet? Det gir man ikke uttrykk for i selve innstillingen heller. Der er det mer de rent konseptmessige hensyn og endringer etter neste års behandling av forsvarsplanene som det settes spørsmålsteget ved. Men mener man at prosjektet er så dårlig fundert som Gudmund Restad har sagt i denne debatten, må jeg faktisk si at jeg lurer sterkt på hvorfor Gudmund Restad i det hele tatt har vært med på å oversende dette dokumentet til Stortinget. Spørsmålet mitt er om det er andre hensyn som ligger bak. Vil Senterpartiet bare frikjøpe seg fra alt de har vært med på i regjering i denne sammenhengen? Resten av oss må jo ta sentrumsregjeringens ord for at dette prosjektet faktisk holder mål.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Karin Andersen (SV): Ved alle korsveger i forbindelse med behandlinga av forsvarssaker i denne perioden har SV pekt på behovet for en større gjennomgang av strukturene og forsvarskonseptet. Hver gang har dette blitt møtt med til dels hoderystende og litt nedsettende kommentarer fra andre partier. Etter hvert har det vist seg at dette standpunktet har vært rett.

Når jeg leser deler av St.prp. nr. 58, må jeg si at det ligner veldig på den hovedbegrunnelsen som SV har hatt for å fremme forslag om å få utsatt samtlige store, tunge investeringer for å se dem i lys av framtidige behov. Det står aldeles tydelig svart på hvitt i proposisjonen som forsvarsministeren har lagt fram, at dette dreier seg om å skaffe seg et grunnlag for handlefrihet for å kunne følge opp forslag som legges fram i neste langtidsmelding, altså for å møte de behovene som Forsvaret faktisk har. Jeg tør påstå at hvis det var SV som hadde lagt fram et forslag tilsvarende det som er i St.prp. nr. 58, tror jeg faktisk at også Arbeiderpartiet, som nå har lagt fram proposisjonen, hadde stemt imot – ikke fordi det reelle innholdet hadde vært noe annerledes, men rett og slett av gammel vane og fordi man ikke er villig til å høre på at det kan være gode argumenter i en slik sammenstilling.

Jeg har under debatten sittet og lest litt av hva vår nåværende forsvarsminister sa da vi forrige gang debatterte langtidsmeldinga. Da var det ikke mye tvil om at det var et meget prekært behov for både kampfly og MTB-er, sågar «i større grad enn enkelte av Sjøforsvarets og Hærens behov», står det i hans innlegg.

Tidene har forandret seg. Jeg er glad for at forsvarsministeren nå ser at det er riktig politikk å utsette flere av investeringene. SVs standpunkt er at dette skulle vært gjort før. For hver dag som går, låser man seg altså fast i vedtak som man har gjort, og som man ikke kommer ut av. Det er meget uheldig.

Så til det forsvarsministeren sa i sitt siste innlegg om Regionfelt Østlandet. Det er en stor og tung investering. Det er ikke mange ukene siden det kom en ny beregning som viste at utgiftene igjen hadde økt. Og så sier ministeren at dette er strukturuavhengig. Det er helt umulig å forstå. Når man skal legge fram et nytt forsvarskonsept, der alle er enige om at Hærens virksomhet må reduseres – den er spredd geografisk over et stort område og må samles ett sted – da er det en selvfølge at øvelsesbehovet som er knyttet til Hærens virksomhet, er svært strukturuavhengig, og at beslutninger om å sette i gang enten det er sammenbinding av Mauken-Blåtind eller oppstart av Regionfelt Østlandet, burde vært utsatt på lik linje med de prosjektene vi behandler i dag.

Hans J. Røsjorde (Frp): Det har vært fremstilt, i hvert fall fra Senterpartiets side og SVs ikke å forglemme – det blir jo stort sett det samme i denne saken – som at hvis man kjøper fregatter nå, går alt til grunne.

Jeg har tidligere argumentert for behovet for langsiktighet. Statsråden har understreket hvilket gap som er

mulig, og Stortinget har selv lagt til grunn en ekstra bevilgning på 6 milliarder kr for å få dette igjennom.

Jeg er litt overrasket over at Senterpartiets leder ikke er til stede under debatten i dag, for jeg har lest i VG at han har engasjert seg veldig sterkt. Han sier: Stopp fregattkjøpet! Men skal man stoppe noe, må man jo være til stede når toget går. Det hadde ikke vært urimelig. Jeg registrerer at hr. Enoksen ikke er til stede. Han har muligens funnet ut at dette ikke er så avgjørende allikevel. Jeg må si at det som sannsynligvis blir resultatet av Senterpartiets holdning her, lett kan bli det samme som betegnelsen for Andøya kommune, som hr. Enoksen kommer fra. Den har alltid vært beskrevet som Norges eneste hangarskip – hangarskipet på land. Det er Andøya i et nøtteskall. Med Senterpartiets videreføring av dette som da antakelig danner et grunnlag, må det kunne leses dit hen at fem fregatter bør lages etter samme lest og modell, og vi kan peke ut distriktene etter hvert. Jeg går ut fra at ikke det var meningen.

Når det gjelder en så stor kontrakt, er det åpenbart at det blir en stor kamp mellom dem som byr på dette, og alle andre som er involvert. Dette har med store penger å gjøre, og da bruker man alle mulige midler. En annen sak er at innen Forsvaret selv har vi gjennom de siste årene sett en klar internlobbyisme, fordi man slåss om pengene mellom forsvarsgrener og mellom våpen innenfor samme forsvarsgren. Så når hr. Enoksen i VG viser til at «tre toppbefal med bakgrunn i Sjøforsvaret» har hatt en kritisk holdning til fregattprosjektet, synes jeg det er greit. Hvis jeg ikke husker feil, har hr. Ingebrigtsen ubåtbakgrunn, mens de to andre er kystartillerister – utmerkede menn alle sammen. Men jeg tror at dette på en måte gir et bilde av at det er betydelig kriging innad, ikke bare mellom organisasjoner. Jeg tror også at standpunktet til Senterpartiet er et resultat av at man er blitt preget av en lobbyisme som har vært meget sterk i den senere tid. Man har altså anledning til å «lobbe» – det skulle bare mangle – men når så store økonomiske interesser står på spill, må man også ha ryggrad nok til å stå løpet ut, hvis man mener at man gjør det riktige. Vi må forvente at lobbyisme kommer til uttrykk slik, men det er altså Stortinget som skal fatte beslutningen.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg skal gjerne finstudere mine tidligere uttalelser i annen kapasitet fra denne talerstol, men jeg tror ikke jeg noen gang har sagt at fly og MTB-er er viktigere enn fregatter, hvis det var slik representanten Andersen hadde oppfattet det.

Det som vel gjør at regionfeltene kommer i en annen situasjon enn det representanten Karin Andersen ønsker seg, er følgende – og her skal jeg avsløre en hemmelighet fra forsvarsstudien og fra Regjeringens arbeid med langtidsprogrammet: Vi kommer til å ha behov for et landforsvar i nord og i sør. Ryktene om at alt i sør skal flyttes nordover, kan jeg avlive her og nå, og ryktene om at alt i nord skal flyttes sørover, kan jeg også avlive her og nå. Da trenger vi altså trenings- og øvingskonsept for samvirket mellom våpenartene, som er nøyaktig det samme som det ble redegjort for av den forrige regjering i for-

bindelse med dens behandling av skytefeltssaken, som altså gav et resultat som gikk ut på å opprette Regionfelt Østlandet, på samme måte som Stortinget for noen år tilbake vedtok å opprette et tilsvarende felt, Mauken-Blåtind, for Nord-Norge.

Så dette ligger fast som et helt sentralt element framover, og jeg kan ikke se noe i den kommende forsvarsstudien som rokker ved det. En videre slanking av landforsvaret – færre mennesker både i Hæren og kanskje også i Heimevernet – tilsier at redusert kapasitet må styrkes gjennom bedre materiell, og bedre materiell må øves, og det må samøves, og derfor er behovet for den type felt ikke mindre enn før, heller større enn før.

Carl I. Hagen (Frp): Dette er en merksnodig debatt. Når man hører på forsvarsministeren og særlig på Gudmund Restad og andre fra Senterpartiet og enkelte representanter fra andre partier, skulle man tro at Norge var et lut fattig land som dessverre ikke har råd til å kjøpe moderne utstyr til sine soldater som utøver sin tjeneste under verneplikt. Virkeligheten er jo det stikk motsatte. Gudmund Restad og andre er opptatt av at det har vært press og overoppheting i økonomien. Ja, det er press kanskje i noen arbeidskraftmarkeder. Mange er det ikke, for det er 91 000 arbeidsledige. I gamle dager sa Arbeiderpartiet at da skulle de gå til streik, generalstreik, på grunn av den store arbeidsledigheten på 80 000 – nå er det 91 000. Men jeg kan kanskje skjønne at når det gjelder akkurat mannskapene, må vi ikke ta for mange fra andre arbeidskraftsektorer hvor det hevdes å være mangel på arbeidskraft – det er det man sier. Men utstyr, og utstyr kjøpt i utlandet, har da vel ingen innvirkning på norsk innenlandsøkonomi! Man må jo være byråkrat i Finansdepartementet eller finansminister for å påstå noe slikt. Det har ingen betydning! Og er det noen gang Norge har hatt muligheten til å sørge for at landets soldater, enten de skal være i luften, på bakken eller på sjøen – over eller under – har topp moderne, skikkelig utstyr, det mest avanserte i verden, så er det nå! Og så sier man at vi har ikke råd! Det er til å grine av.

Selvsagt må vi få fregattene på plass. Vi må kunne forsvare Norge til sjøs og i luften først – og så eventuelt på landjorden. Jeg har lyst til å si med en gang at det er da vel ingen grunn til at ikke Norge nå skal bestille disse jagerflyene. Bare de siste månedene har vi jo fått ekstraordinære, ubudsjetterte, uventede nye inntekter, mer enn til å kjøpe de jagerflyene det har vært snakk om. Jeg vil heller at neste generasjon skal ha et skikkelig forsvar og moderne jagerfly enn å ha enda flere aksjer i Coca-Cola og Philip Morris, som er alternativet.

Det som hevdes, er at vi må være forsiktige med presset i økonomien. Da får vi nesten si: La oss kjøpe jagerflyene, men vi kan ikke ha gjenkjøpsavtaler, for da blir det press i økonomien. Men hvis vi kjøper jagerfly uten gjenkjøpsavtaler, har det ingen annen innvirkning enn at våre soldater får moderne utstyr.

Dette er en meningsløs debatt. Nå har jeg nesten lyst til å spørre flertallet: Leser dere aldri aviser, følger dere aldri med utenfor disse snirklene som kommer fra enkel-

te avdelinger i Finansdepartementet? La oss få fregattene på plass, la oss sette i gang og bestille jagerfly – og så tar vi gjerne MTB-ene deretter.

Odd Roger Enoksen (Sp): Jeg har registrert at forsvarskomiteens leder har etterlyst undertegnede. Til komitelederens orientering har jeg fulgt store deler av debatten, både her fra salen og fra mitt kontor. Men jeg har jo merket meg ved tidligere anledninger at stortingets visepresident av og til har hatt litt problemer med å se hvem som er til stede i salen, så kanskje et par lånte brilletter kunne være på sin plass.

Norge er ikke et luftfattig land, som representanten Carl I. Hagen hevder. Og det er selvfølgelig ikke slik at vi ikke har råd til å kjøpe disse fregattene. Men jeg tror det vil være å grundig kaste blår i øynene på Forsvaret dersom man skal gjøre et forsøk på å innbille dem at de vil komme til å få vesentlig økte forsvarsrammer i framtiden. Jeg tror Forsvaret må innstille seg på å forholde seg til rammer i størrelsesorden 25 milliarder kr, slik som vi har i dag. Innenfor de rammene skal man også dekke utgiftene til drift av disse fregattene. Det er heller ingen uenighet i dag om at det dessverre over tid er blitt en stadig større ubalanse mellom ressurser og oppgaver i Forsvaret, og at det er blitt en stadig større ubalanse mellom drift og investeringer i Forsvaret.

Det er også riktig, som det har blitt sagt fra flere, at et nytt trusselbilde og den nye teknologiske utviklingen betyr at vi også står overfor nye utfordringer i Forsvaret. Stortinget har etter min oppfatning en betydelig utfordring. Vi skal utvikle og også i framtiden ha et forsvar som er tilpasset det framtidige trusselbildet og de økonomiske rammer som det er rimelig å tro vil stå til disposisjon for Forsvaret. Dernest har også Forsvaret krav på en viss forutsigbarhet. Det vi ser i dag, er at det foretas kutt i investeringsrammer, og det foretas kutt i driftsrammer. Vi har ikke siden Forsvarsstudien 1991 ble lagt fram klart å holde de rammer som Stortinget selv la til grunn for utviklingen av Forsvaret framover. Det er dette som har brakt Forsvaret i den situasjon som man er i i dag, hvor det mer eller mindre er blitt en alles kamp mot alle innenfor Forsvaret, og hvor vi ser en stadig økende diskusjon mellom ulike forsvarsgrener om bruk av ressurser og allokering av ressurser, også geografisk. Det forsvarsministeren sier med hensyn til framtidig disponering av landstyrkene, er positivt, men vi vet at det innenfor Forsvaret er en betydelig diskusjon om dette.

Ingen må tro at det har vært en lett avgjørelse for Sentertpartiet å ta, å be om utsettelse av denne saken. Vi har, som det er sagt fra flere her, deltatt i forberedelsene av dette arbeidet fra regjeringsposisjon, og vi har lagt et grundig arbeid i forhandlinger og utredning også i regjering. Men situasjonen er en gang den at vi har en betydelig ubalanse. Vi skal behandle en ny langtidsmelding til neste år, og det er flere utredninger på gang som vil bli framlagt allerede i løpet av kort tid, som vil komme til å ha betydning for den framtidige struktur i Forsvaret, hvor det etter min mening er helt naturlig å sette også fregatt-

kjøpet inn i en større ramme. Det er bl.a. på denne bakgrunn, i tillegg til det som representanten Restad orienterte om, at vi har bedt om en utsettelse av prosjektet – en beslutning som ikke har vært enkel å ta, men som jeg mener er godt begrunnet i de argumentene som er framført av representanten Restad.

Karin Andersen (SV): I debatten om hovedretningslinjene for Forsvarets virksomhet og utvikling i tiden 1992-2003, som jeg refererte fra i stad, kan det godt være at representanten Godal la noe annet i det han sa enn det som det går an å oppfatte av det. Det beklager jeg jo litt, fordi det bør være mulig å forstå hva en saksordfører og en hovedtalsperson for et stort parti sier. Og han sier bl.a. i forhold til MTB-ene og når det dreier seg om å følge opp det vedtaket:

«Venter man utover dette, kan det lett føre til at produksjonskapasitet, kompetanse og arbeidsplasser i Mandal forsvinner. Det ville være en ulykke både for prosjektet og regionen.»

Ulykken har nå tydeligvis inntruffet, uten at ministeren ser ut til å være så veldig urolig av den grunn. Dette dreier seg jo om om det går an å argumentere på samme måte som forsvarsministeren nå gjør for noen av prosjektene, for alle prosjektene, ut fra holdningen at man trenger å se hele forsvarskonseptet under ett.

Jeg forstår godt at forsvarsministeren mistenker SV for å ha en annen agenda enn det Regjeringen har, men jeg kan forsikre om at det vi sier, at vi ønsker et forsvar, og at dette forsvar skal baseres seg på de reelle truslene i framtida, er reelt. Jeg tror også jeg har helt rett i påstanden min fra i stad, om at hvis vi hadde lagt fram kutt tilsvarende det Regjeringen nå gjør, hadde det overhodet ikke blitt estimert.

Så sier statsråden at man allerede nå har bestemt seg i forhold til skytefeltet. Jeg undrer meg ikke så veldig over det, det bestemte man seg for i 1972. Siden den gang har man flyttet med seg dette vedtaket med ulike begrunnelser opp igjennom tida. Men hvis man skal gå til større endringer i Hæren, betyr det – det er i hvert fall sagt ved flere anledninger – altså et nytt forsvarskonsept som faktisk kan både øke og minske behovet for et skytefelt. Det vil i hvert fall være svært avhengig av hvor tyngden av denne virksomheten skal være, hvor øvelsene skal være. Jeg skal ikke fortsette å gjenta at det faktisk finnes andre løsninger på dette øvelsesbehovet, som Regjeringen hittil ikke har vært villig til å se på. Det er løsninger som kunne spare både penger og miljø, og som det hadde vært fornuftig å se på i den store sammenhengen. Det er helt riktig som ministeren sier og skriver, at her vil det være behov for å frigjøre ressurser for å kunne ha penger til drift av det forsvarskonseptet som vi kommer fram til etter behandlingen i de ulike kommisjonene, og når langtidsmeldingen legges fram en gang til neste år. Jeg gleder meg jo ved at forsvarsministeren langt på vei faktisk har møtt SV i sin argumentasjon i St.prp. nr. 58, og jeg håper at han kan følge samme resonnement når det gjelder de andre investeringene.

Olav Gunnar Ballo (SV): Planene om det forestående fregattkjøp får en innvirkning, så langt jeg kan se, på inneværende års budsjett i størrelsesorden 800–900 mill. kr. Ser man på langtidseffekten, er det jo snakk om atskillige milliarder, men hvis vi nå holder oss til inneværende år, er vi oppe i nærheten av 1 milliard. Det Regjeringen gjør i sine forslag til revidert nasjonalbudsjett parallelt med dette, er, som vi ser, å komme med forslag til kutt i sykehelsektoren på 540 mill. kr på utstyrssiden og en rekke andre kutt i mangemillionersklassen, i psykiatrien eksempelvis på 22 mill. kr.

En rekke av disse problemstillingene var oppe i sponstanspørretimen i dag. Jeg merket meg den måten finansministeren besvarte det på da spørsmålsstillingen gikk på kjøp av utstyr i utlandet og på hvilken måte det ville påvirke den norske økonomien. Flere ganger var finansministeren inne på overoppheting av den norske økonomien og på budsjettbalansen, i det hele tatt ord og uttrykk som vi bare kjenner så altfor godt gjennom de siste ukene.

I den forbindelse synes jeg finansministeren kom med en særdeles interessant forklaring på hvorfor fregattkjøpene skulle være nødvendig. Finansministeren forklarte at her dreier det seg om gjenkjøpsavtaler der de norske interessene vil være ivaretatt. Men det finansministeren argumenterer med i andre sammenhenger, er jo nettopp faren for overoppheting av den norske økonomien. Og hvis man har en type gjenkjøpsavtaler ved kjøp av fregatter i utlandet som gjør at man får økt aktivitet i den norske økonomien, økt kjøpepress, skulle jo nettopp det bidra til å være inflasjonsdrivende eller skape mer overoppheting i økonomien, mens innkjøp av utstyr i utlandet til norske sykehus skulle ha akkurat den motsatte effekten. Det kunne være interessant å høre forsvarsministerens forklaring på hvordan fregattkjøpene ikke skal virke inn på norsk økonomi nettopp gjennom sine gjenkjøpsavtaler, mens utstyrskjøp i utlandet, som ikke har noen avtaler som binder i forhold til økt aktivitet i Norge, har en negativ effekt – for det var vitterlig det finansministeren forklarte oss tidligere i dag. Så jeg hadde gjerne sett forsvarsministeren hadde utdypet denne typen økonomiske sammenhenger som jeg tror er vanskelig for svært mange i denne salen å forstå, og som må være desto vanskeligere å forstå for andre, utenfor Stortinget, som overhører den typen debatter.

Hans J. Røsørde (Frp): Jeg beklager at jeg ikke har sett at hr. Enoksen har vært i salen tidligere i dag, men det hjalp betydelig at han kom fram i lyset og talte – det gjorde det i hvert fall litt lettere å forstå. Og hadde jeg hatt på meg kontaktlinser, hadde det muligens gått bedre.

Så til det jeg har lyst til å komme tilbake til – Senterpartiets kuvending, som noen har vært inne på før. Det er vel ikke så unaturlig for Senterpartiet å foreta den slags manøvrer. Man har altså hele tiden vært enig i betydningen av dette prosjektet, gjennom all behandling i forsvarskomiteen, gjennom behandling i en regjering, og så plutselig er det skjedd et eller annet, og da er det jo veldig mange som undrer seg på hva det nå var som skjedde med Senterpartiet etter at man kom ut av regjeringen.

Man var jo med på dette prosjektet, og det eneste nye, så vidt jeg kan se, er at man har økt rammene for å fange opp den usikkerheten som Senterpartiet er så redd for. Og så sier man at «hele prosjektet er underbudsjettet» – ifølge Enoksens innlegg i VG – «og kan bli en ny investeringskandale».

Var det ikke slik at den regjering som Enoksen var med i, la fram et budsjett for dette som var mye lavere? Og da er det vel grunn til å spørre: Hva er det som har endret seg, og hvordan kunne Senterpartiet gå inn for dette mens man satt i regjering, men med en gang man hadde kommet ut i friluft, så var det altså aldeles umulig? Det må være noe som har vært innestengt, og som på en måte nå først har kommet fram i dagen. Senterpartiets manøvrer er rett og slett til å bli forundret over. Det er i grunnen en utfordring – om hr. Enoksen kunne klargjøre hva som er så avgjørende nytt. Er det det at man plutselig har fått nye opplysninger? Er det det at alt som vi har bygd vårt forsvar på, nå er fullstendig avleggs og ute av bildet? Er det slik at fregattkjøpet er knyttet nøyaktig opp til den kommende struktur? Eller er det strukturuavhengig? Det har altså vært det for Senterpartiet hele tiden, så hva var det egentlig som skjedde i regjeringen? Var det slik at forsvarsminister Løwer hadde gjort en dårlig jobb? Var det slik at Kristelig Folkeparti hadde vært med på et opplegg som var uforsvarlig, mens Senterpartiet hele tiden i regjering hadde stått på den forsvarlige linjen, men så kom altså det uforsvarlige ut? Det uforståelige kunne det være greit å få forståelig.

Statsråd Bjørn Tore Godal: Jeg setter stor pris på representanten Carl I. Hagens forsvarspolitiske engasjement, jeg tror det kan komme godt med, men på et annet tidspunkt. Det er nemlig slik å forstå at vi baserer større innkjøp til Forsvaret på arrangementer med 100 pst. gjenkjøp, ut fra det resonnementet at når vi legger såpass mye penger i store prosjekter som vi gjør, i fregattprosjekter og andre prosjekter, har det norske samfunn, som alle andre samfunn, sagt at det skal vi ha noe igjen for, ved at det inngås parallelle kontrakter som sikrer at vi også har gjenkjøp i Norge for tilsvarende beløp. Og dermed faller Hagens hovedsynspunkt egentlig bort. Det er klart at det har inflasjonsdrivende effekt og andre innenriksøkonomiske effekter så lenge vi står på dette gjenkjøpsregimet, og det er ikke kommet signaler verken fra Fremskrittspartiet eller andre partier om at det skal vi falle i forbindelse med dagens proposisjon, jeg vil heller si tvert imot.

Så hørte representanten Ballo og jeg i dag på den samme finansminister. Jeg mener det er gode grunner for å si at ulike typer investeringer har ulik effekt. Men jeg tror likevel det er fornuftig å behandle dem som rammer under den enkelte minister, for begynner vi å differensiere på hva som er virkningen av ulike former for investeringer, kommer vi opp i et budsjettmessig uføre. Og det er nesten ingen investeringer som er fullstendig uten effekt i forhold til innenlandsk økonomi, ja selv bistandsmidler har 30–40 pst. effekt direkte inn i norsk økonomi, og tilsvarende har det selvsagt effekt hva som er oppfølgingen

av andre typer investeringer også. Jeg vil ikke dermed ha sagt at det er feil å si at vi må prioritere annerledes for å få fram de helseutgifter og helseinvesteringer som er nødvendige, men da tror jeg det er mest fornuftig å gjøre det innenfor de rammene som eksisterer til enhver tid, eventuelt utvide de rammene.

Tor Nymo (Sp): Når jeg hører på debatten her i dag, med mer eller mindre vellykkede forsøk på å harselere med Senterpartiet, får jeg en følelse av at flertallet har en dårlig sak. Det er en dårlig sak for flertallet, for det er ikke bare Senterpartiet som står på det standpunkt at man skal utsette kjøp av fregatter nå til man får en mulighet til å se investeringene i sammenheng med drøftingen av langtidsmeldingen. Dette støttes av tunge fagmilitære miljøer, og Willoch og EU-ambassadør Berg har også vært nevnt. Så det er litt vondt at Senterpartiet ikke står alene om dette, og det forstår jeg veldig godt. Det er faktisk sånn at det tjener ikke norske forsvarsinteresser at den debatt vi opplever denne våren, domineres av budsjett-overskridelser og enkeltsaker, ofte av negativ karakter. Det tar nemlig oppmerksomheten vekk fra det stadig mer påtrengende behov vi har for en mer helhetlig og fremtidsrettet debatt om hovedproblemstillingen: Hva slags forsvar for hvilke oppgaver?

Tiden for linjeskifte i forsvarsdebatten er for lengst inne. Det vil være å håpe at de utredningene som blir fremlagt før sommeren, Forsvarsstudie 2000, rapporten fra Forsvarspolitisk utvalg og FFIs Forsvarsanalyse, vil skape grunnlag for en mer perspektivfylt debatt om Forsvarets fremtidige struktur enn den vi nå opplever. Også Stortinget har nå en utmerket anledning til å sette forsvarsdebatten inn i et riktigere spor etter at man på ny har fått fregattsaken i fanget gjennom St.prp. nr. 48 om milliardoverskridelsen på rammen for kjøp av nye fregatter. Det handler nå om å få en seriøs og grundig avveining av samtlige større materiellinvesteringer, og ikke minst de driftskostnader som følger med. Det er derfor å håpe at Stortinget ikke gjennom enkeltvedtak gir føringer som hindrer en bred og fordomsfri forsvarsdebatt med utgangspunkt i de utredningene som nå er på trappene.

Dersom eksempelvis fregattene settes i bestilling for en slik debatt har funnet sted, er det fare for at både Forsvaret og politikerne i ettertid vil se behovet for å tilpasse fremtiden til fregattene. Det er slik at fregattkjøpet kan vise seg å være en investering og en driftsutgiftsøkning som kan gjøre det umulig å få til en optimal forsvarsstruktur tilpasset fremtidens behov og tilgjengelige ressurser. Og det er ikke det norske folk og heller ikke det norske forsvaret tjent med på sikt.

Odd Roger Enoksen (Sp): Jeg ville ha trodd at det på bakgrunn av de innlegg som bl.a. representanten Gudmund Restad har holdt her tidligere i dag, skulle være rimelig klart hva som var årsaken til og bakgrunnen for at Senterpartiet har tatt den vanskelige beslutning å snu i en sak som vi har brukt lang tid på å forberede og har stått bak i lang tid. Men jeg har ingenting imot å gjenta en del av disse argumentene, så får vi håpe at det blir hørt denne gangen.

Dette prosjektet er det største prosjektet i Forsvarets historie. Det var anslått til å koste i alt rundt 15 milliarder kr. Mye tyder nå på at det blir minst 2 milliarder kr dyrere enn forutsett. Driftsutgiftene ble avklart på et relativt sent tidspunkt. De økte driftsutgiftene vil beløpe seg til ca. 460 mill. kr pr. år, og det er med respekt å melde uklart hvilke konsekvenser dette vil få for det øvrige forsvaret. Vi vet at det lå forslag om betydelige kutt på andre områder innenfor Sjøforsvaret for å dekke driften av fregattene. Det er også sånn at forsvarsministeren allerede har foreslått å utsette kjøp og kanskje revurdere anskaffelse av nye kampfly og MTB-er, investeringer som for kort tid tilbake var helt nødvendige for Forsvaret å få gjort, og som også Arbeiderpartiet i de debatter som de deltok i mens de satt i opposisjon, sa var helt nødvendige å få gjort. Nå ser man at det ikke er mulig å få til disse investeringene i løpet av den tidsperioden som man hadde tenkt seg og innenfor de rammer som finnes, og man har da valgt å utsette det. På samme måte som man også legger på is investeringer i nye transportfly og pansrede spesialkjøretøy.

Det er altså ikke sånn at det bare er Senterpartiet som er kommet til den konklusjonen at vi bør vente og se. Jeg tror faktisk det kunne ha vært klokt om flere i denne salen hadde kunnet innse at det er ingen skam å snu når det vil være gode grunner til å snu, at det ikke er snakk om noe stort prestisjenederlag i forhold til spanske myndigheter å utsette denne kontrakten i et års tid dersom man etter en samlet vurdering finner at det likevel er klokt å gjøre investeringer i fem fregatter. Det ville kanskje også være klokt om man i denne salen hadde gitt seg nødvendig tid til å se de samlede forsvarsinvesteringer og drift i Forsvaret i sammenheng, og se på konsekvensene av denne investeringen i forhold til andre helt nødvendige investeringer og driftsoppgaver som jeg tror at vi om et års tid vil komme til å stride ganske sterkt med i denne salen for å finne plass for innenfor de rammer som Forsvaret har. Jeg ser for så vidt fram til den debatten med glede, for jeg tror vi alle har behov for å ta en grundig debatt om hva slags forsvar vi skal ha i fremtiden. Det vi nå gjør i dag, er å legge på plass en viktig og stor brikke i det framtidige forsvarskonsept, som det vil være umulig å reversere dersom vi ser at den ikke passer inn i en framtidig forsvarsstruktur og heller ikke har det nødvendige rom innenfor det driftsnivå som vi finner plass for når langtidsmeldingen skal behandles.

Carl I. Hagen (Frp): Senterpartiets leder og parlamentariske leder, Odd Roger Enoksen, sa nå at det ikke var noen skam å snu hvis man hadde gode grunner, og han snakket om «innenfor de rammene som Forsvaret har».

Ja, hva er da den gode grunnen for å snu? Er det det faktum at den norske stat har fått titalls milliarder kroner i ekstraordinære inntekter, som er den gode grunnen til at man nå må være ekstra forsiktig med penger? Tvert om har man jo fått mulighet til, hvis man skulle holde seg innenfor rammen, å øke rammen. Det er ikke noe problem, på samme måte som det ikke er noe problem å betale de ekstraordinære regningene som Regjeringen har

arvet fra den foregående regjering. Det er bare å betale dem, det! Det behøver ikke å bety kutt på andre områder, det er bare å betale. Det er ikke noe problem! Det er et politisk selskaps problem som man her driver og diskuterer.

Så sier forsvarsministeren at gjenkjøpsavtaler er fornuftig. Ja, det er jeg enig i, og det har vi alltid akseptert, og vi synes det er fornuftig at vi, når vi kjøper store kostbare ting fra utlandet, får en fordel. Men når aktiviteten og presset i norsk økonomi brukes som begrunnelse fra Regjeringens side for ikke å kjøpe de jagerfly man ellers hadde tenkt å kjøpe, da er det en ny situasjon. Da er det nettopp gjenkjøpet som i tilfelle skaper press i økonomien, for det å kjøpe jagerfly som 100 pst. er produsert i utlandet, har ingen virkning, bortsett fra den bitte lille biten som går til trening av flygerne i den nye flymaskinen deres.

Når Regjeringen sier at fordi det blir press i økonomien, må vi la være å kjøpe jagerfly, da sier vi: Dropp heller gjenkjøpsavtalene. Det må jo være mer fornuftig å kjøpe det som en er kommet til er fornuftig å kjøpe. Det er det som er poenget.

Forsvarsministeren sier at man kommer i et budsjettmessig uføre og må ta det innenfor rammen eller utvide rammen. Ja, utvid rammen, for denne rammen er lagt av noen ukjente mennesker i Finansdepartementet som ikke ser forskjell på kjøp innenlands og utenlands, og de har overtalt Regjeringen til å la være å gå videre og kjøpe jagerfly. Det er da vi sier: Når Regjeringen ikke skjønner så enkle ting, må vi gjøre noe annet. Og da må vi enten øke rammen eller si at dette ikke influerer på norsk økonomi, og gå til innkjøp av dem.

Og forsvarsministeren i opposisjon var den som ledet an, for i tillegg til jagerfly så skulle man også kjøpe MTB-er, og han har skapt forhåpninger i et lite lokalsamfunn. De trodde faktisk at Bjørn Tore Godal var til å stole på, og at Arbeiderpartiet var til å stole på. Nå viser det seg at til tross for at vi i mellomtiden har fått mer penger, så dropper man å kjøpe dette. Da reduserer man den tilliten som et folk må ha til sine styrende. Det som jeg tror etter hvert vil bli arbeiderpartiregjeringens største problem, er at den flere og flere ganger viser at man ikke kan ta den alvorlig når den lover noe.

Grethe Fossli (A): Det var Odd Roger Enoksens siste innlegg som fikk meg til å ta ordet. Han må enten ha sovet i timen eller så har han ikke fulgt med, for han sa at de økte driftsutgiftene ble kjent relativt sent. Det er ikke sant!

Jeg står her med Innst. S. nr. 207 for 1998-99 som Stortinget behandlet for nøyaktig ett år siden, og der sier komiteen følgende:

«Komiteen har merket seg at drift og vedlikehold av de nye fartøylene vil kreve anslagsvis 300-400 mill. kroner mer pr. år enn dagens nivå. Komiteen forutsetter at det arbeides med å redusere disse kostnadsøkningene og at denne økningen i driftsutgifter så langt som mulig blir dekket inn ved endringer og innsparingstiltak i Sjøforsvarets øvrige struktur.»

– Og i den komitemerknaden er Senterpartiet med!

Presidenten: Odd Roger Enoksen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Odd Roger Enoksen (Sp): Det representanten Grethe Fossli nå refererte, er helt riktig. Kostnadene var for ett år siden anslått til 300-400 mill. kr, og beskjednen fra Stortinget var: Gå tilbake til regjeringskvartalet og arbeid for å redusere disse kostnadene. Hva ser vi i dag? Kostnadene er nå stipulert til 460 mill. kr! De er ikke redusert, de har altså økt med anslagsvis 100-200 mill. kr.

Jeg har registrert at Carl I. Hagen ser for seg muligheter til å bruke mer penger på absolutt alle områder. Jeg vil minne om at 1997 var det første året vi hadde avsetning til oljefondet, og at vi i 1998 hadde oljepriser på under 100 kr pr. fat, men at vi i år har oljepriser på 275 kr, og at vi for inneværende år har svimlende overskudd på statsbudsjettet. Men jeg har også registrert at Carl I. Hagen til stadighet gjør seg til talsmann for å fjerne inntekter, og på den andre siden ser han overhodet ikke noen begrensninger i forhold til økte utgifter på statsbudsjettet og investering i all verdens gode formål.

Jeg ser representanten Carl I. Hagen rister på hodet, men i Fremskrittspartiets program går man inn for inntektsreduksjoner på opp mot 100 milliarder kr pr. år. Og dersom Carl I. Hagen skal få ture fram på den måten som han gjør, vil oljefondet være tomt i løpet av relativt kort tid.

Statsråd Bjørn Tore Godal: På dette området er Fremskrittspartiet på mange måte det omvendte av SV – her har man penger til alt!

Utgangspunktet vårt er et annet. Vi må ha en ansvarlig budsjettering. Og når Carl I. Hagen sier at da får vi heller droppe gjenkjøpsavtalene, er det å introdusere et helt nytt prinsipp for behandlingen av slike saker – ukjent i forsvarskomiteen, ikke introdusert verken av komitelederen eller andre representanter for Fremskrittspartiet, antakelig av den grunn at vi da ville vingeklippe våre egne industrielle samarbeidsmuligheter framover på en helt radikal måte i forhold til det alle andre gjør, både i NATO-klassen og ellers – sånn sett er det et innspill som jeg innvil videre ikke tar helt seriøst.

Så er altså utgangspunktet at vi mangler 10-15 milliarder kr i forhold til den investeringsprofil som vi trodde på for ett år siden. Og så har vi fly som holder i 10-15 år til. Da var det greiest å begynne der. Men det er noe annet enn MTB-ene, hvor forsvarsjefen i tillegg til den økonomiske argumentasjon – for han har vært mot det i lang tid – også sier at han mener at MTB-ene kanskje ikke forsvarer sin plass i forsvarsstrukturen framover i det hele tatt. Han har ikke vært i nærheten av å si det samme om kampfly eller fregatter. Så det er en helt annen diskusjon, og vi må derfor – i alle fall må Regjeringen det – ta innover oss alle de innspill som kommer i forsvarsstudien for så å få en avklaring av MTB-våpenets framtid før vi avklarer spørsmålet om igangsetting av dette. Så her må en holde det ene litt fra den andre – i redelighetens navn!

Presidenten: Karin Andersen har hatt ordet to ganger, og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Karin Andersen (SV): Forsvarsministeren viser nå til at det etter hvert har kommet fram uenighet internt i Forsvaret om hvor det er viktig å bruke penger. Det er helt riktig, men dette har altså fra velinformerte og vel oppdaterte kilder vært sagt lenge. 13. januar 1999 ble Nils Holme, som er leder av Forsvarets Forskningsinstitutt, intervjuet i Dagens Næringsliv. Han sa:

«Det er en uberettiget optimisme i de dokumentene som er sendt Stortinget, der man ser bort fra en rekke påregnelige kostnader.»

Det er blitt innfridd. Han sier at setter man i verk gigantprosjektene samtidig, ender det i en ulykke, og «Forsvaret ender opp uten penger til helt avgjørende investeringer». Den realiteten har også etter hvert glidd inn. Så sier han:

«I dag har vi et konsept som vil ha i både pose og sekk: Et godt invasjonforsvar, høy aktivitet i internasjonale operasjoner og annen virksomhet. Vi må vurdere dette konseptet på nytt.»

Amen, kan vi si fra SV. Problemet er at man ikke greier å ta dette innover seg som en helhet. Når forsvarsministeren nå sier at han skal ta innover seg de innspill som kommer i denne debatten, gjør han i praktisk politikk ikke det fullgodt.

Johan J. Jakobsen (Sp): Gudmund Restad har i sitt innlegg og i sine replikker gitt klart uttrykk for bakgrunnen for at Senterpartiet har inntatt det standpunktet vi faktisk har tatt. Det er derfor ikke nødvendig å gå nærmere inn på den argumentasjonen. Når jeg allikevel tar ordet, er det fordi det har vært brukt så sterke ord og kommet så sterke utfall bl.a. mot Senterpartiet, at det krever en kort kommentar. Nå er det jo slik at det ikke bare er Senterpartiet som har inntatt dette standpunktet; alle som er i denne salen, vet at det også er sterke fagmilitære grupperinger som mener nøyaktig det samme som Senterpartiet.

Jeg har hørt og registrert at det har vært raljert over Senterpartiet i denne debatten. Det har vi faktisk en viss trening med, så det tar vi ikke tungt innover oss. Men jeg må si at jeg reagerer sterkt når forsvarskomiteens leder raljerer over de fagmilitære, slik han faktisk har gjort her i dag. Det er ganske oppsiktsvekkende, etter min oppfatning, at lederen for Stortingets forsvarskomite fra Stortingets talerstol nærmest degraderer offiserer i Sjøforsvaret til rene lobbyister. Jeg tror neppe det har skjedd tidligere, at lederen for denne fagkomiteen har opptrådt på en slik måte.

Jeg legger ikke fullt så stor vekt på at Høyres Bjørn Hernæs også har «degradert» den tidligere lederen i Forsvarskommisjonen. Det var ingen tvil om at Bjørn Hernæs i sitt innlegg mente at Kåre Willoch's oppfatning i denne saken skulle det overhodet ikke legges noen vekt på. Han nevnte også spørsmålet om hvorvidt Senterpartiet hadde vært innom kårkaller og søkt om råd. Jeg kan vel si at det sitter faktisk «kårkaller» fra Senterpartiet i

Stortinget i dag som har vært med på beslutningsprosessen, men det er en annen sak.

Det er sagt både fra Senterpartiets leder og parlamentariske leder Odd Roger Enoksen og fra representanten Gudmund Restad at dette har vært en vanskelig sak, en stor, betydningsfull og vanskelig sak. Men jeg må si at da jeg hørte den argumentasjonen som *deler* av flertallet har lagt seg på i dag, føler jeg at det i dag er mindre tvil, og det er lettere å leve med denne tvilen etter å ha hørt argumentasjonen på Stortingets talerstol fra deler av flertallet.

Hans J. Røsørde (Frp): Jeg kan ikke godt la den bredsidene som kom fra hr. Jakobsen, gå helt upåtalet hen.

Når det gjelder det jeg sa i mitt innlegg, viste jeg altså til leserbrevet signert Enoksen i VG, jeg refererte til de tre offiserene som var nevnt, og jeg sa hva jeg antok var deres våpentilhørighet. Og så sa jeg at her er vi i en situasjon i Forsvaret hvor situasjonen i seg selv innbyr til at man må slåss om midlene, og det var det jeg mente med lobbyister, slik at det i hvert fall er ryddet opp i det. At andre navn har vært nevnt her, både tidligere ambassadører og annet, får nå så være, men jeg går ut fra at man kjenner til hvem som jobber for hvem, i hvert fall i den sammenheng.

Det er ikke så merkelig at Forsvarets folk faktisk ender opp i et slag om de få investeringsmidlene som er igjen, men det kunne da vitterlig også Senterpartiet og andre ta innover seg. Det er jo nettopp fordi man åpenbart er med på å kutte på investeringssiden at denne situasjonen oppstår. Og det er ikke så veldig merkelig at Hæren slåss for sitt, Sjøforsvaret for sitt og Luftforsvaret for sitt; det er en situasjon man finner i alle andre land. At man slåss litt internt, vel, det er uheldig, men det forteller litt om at investeringsmidlene er det nå kamp om, og det ser vi resultatet av. Ja, det er helt legitimt å forsøke å slåss for de våpnene man tilhører hvis man mener at man har en god argumentasjon, det skulle bare mangle. Men da får man også ta innover seg erkjennelsen av at vi har fått en slik situasjon at man faktisk er nødt til å drive internlobbyisme i Forsvaret for å prøve å albue seg fram i køen av uløste prosjekter.

Hvis Senterpartiet ville bidra til at man fikk dempet dette litt ned, hadde man i hvert fall holdt seg til det man har sagt man skal gjøre, og sørget for at man lot være å fjerne investeringsmidler på 500 mill. kr tvert ut av natta, hvis man støtter framlegget fra Regjeringen.

Bjørn Hernæs (H): Nå sa riktignok Johan J. Jakobsen at han ikke la fullt så meget vekt på det jeg sa, som på det forsvarskomiteens leder sa. Det synes jeg er en grei gradering i en forsvarsdebatt overfor lederen i forsvarskomiteen. Så det er greit nok. Men jeg må vel kunne trekke den slutning at siden jeg blir bæret med en visitt fra Stortingets talerstol, så legger han noe vekt på det allikevel. Og da må jeg få si ganske kort: Det er ikke jeg som har trukket Kåre Willoch inn i debatten, det er det med respekt å melde Gudmund Restad som har gjort, og som Johan J. Jakobsen nå har gjentatt.

Det jeg sa, er at i Høyre er det dagens stortingsgruppe som tar standpunkter i vanskelige spørsmål. Det vil selvfølgelig ikke si det samme som at vi ikke lytter til dem vi måtte ha av rådgivere både her og der. Men som sagt, i Høyre er det dagens stortingsgruppe som har tatt standpunkt i denne saken.

Johan J. Jakobsen (Sp): Jeg skjønner at min bemerkning falt forsvarskomiteens leder litt tungt for brystet. Og han har all grunn til å føle det slik. Jeg registrerer at Røsjorde, lederen i komiteen, nå prøver å tone ned realiteten i det utfall han hadde mot offiserene i Forsvaret. Jeg må si at jeg er ganske overrasket over at en trent parlamentariker og dreven politiker som Røsjorde ikke føler og skjønner at det å degradere sjøoffiserer til vanlige lobbyister og nærmest frakjenne disse offiserene den faglige kompetansen, går på disse offiserenes integritet løs. Han frakjenner jo disse offiserene enhver faglig begrunnelse for sine standpunkt. Det får så være, og jeg registrerer at representanten Røsjorde nå toner ned betydningen av de sterke ord han hadde i et tidligere replikkordskifte i dag.

Når det så gjelder representanten Bjørn Hernæs, kan jeg bare si at slik jeg opplevde denne saken og denne disputten, er det helt riktig som Bjørn Hernæs sier, at det var Gudmund Restad som brakte Forsvarskommisjonens leder, Kåre Willoch, inn i debatten, men det var Bjørn Hernæs som feide ham utover sidelinjen.

Presidenten: Carl I. Hagen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad på inntil 1 minutt.

Carl I. Hagen (Frp): Det er med forbauselse jeg observerer at en så erfaren parlamentariker som Johan J. Jakobsen velger å forsvare berettigede angrep med eventyrfortellinger fra talerstolen.

Forsvarskomiteens leder, Hans J. Røsjorde, har overhodet ikke gitt uttrykk for slike synspunkter som hr. Jakobsen velger å referere. Det forsvarskomiteens leder gjorde, var å si at han forstod godt de offiserer som på grunn av de av flertallet skapte trange forsvarsrammer følte at de måtte prøve å ivareta sin del av forsvarsbudsjettet og gjøre sitt beste for at det de arbeidet med, også kom frem. Det er nettopp å vise respekt for offiserer og gi uttrykk for at man forstår at de kjemper for sin andel av et altfor lite forsvarsbudsjett, og det er det stikk motsatte av den eventyrfortelling som hr. Jakobsen nå forsøkte seg på, og som han sikkert forgyeves kommer til å forsøke seg på en gang til.

På statsbudsjettet for 2000 gjøres følgende endring:

Kap.	Post	Formål:	Kroner
1792		Norske styrker i utlandet	
	01	Driftsutgifter, ø k e s med	1 289 000 000

Presidenten: Johan J. Jakobsen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad på inntil 1 minutt.

Johan J. Jakobsen (Sp): Jeg skal ikke bruke til min fordel det faktum at jeg, i motsetning til Carl I. Hagen, har et ett-minutts innlegg igjen, men jeg synes godt vi kan avslutte denne runden med følgende: Jeg påstår igjen det jeg sa i mitt første innlegg, at forsvarskomiteens leder i sitt innlegg eller i et replikkordskifte formulerte seg slik at han etter min oppfatning «degraderte» disse offiserene fra å være offiserer til å bli vanlige lobbyister i Stortinget. Så sier Carl I. Hagen at dette er eventyrfortelling. Men kan vi ikke gjøre det på den meget enkle måte at vi kontrollerer dette mot referatet fra denne debatten? Jeg føler meg overbevist om at det er min utlegning av denne meningsutvekslingen som er den korrekte.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 4 og 5.

(Votering, se s 3374)

H a n s J . R ø s j o r d e gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget går da til votering over sakene på dagens kart.

I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 40/2000 av 11. april 2000 om endring av protokoll 31 til EØS-avtala om deltaking for EFTA/EØS-statane i det femårige handlingsprogrammet til EU for katastrofevernebuving, i samsvar med eit framlagt forslag i St.prp. nr. 45 (1999-2000).

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Gudmund Restad satt fram følgende forslag på vegne av Senterpartiet:

«Endelig vedtak i fregattsaken utsettes til etter Stortingets behandling av Langtidsmeldingen for Forsvaret våren 2001.»

Komiteen hadde innstillet:

I

Fem utrustede fregatter klargjort for helikopteroperasjoner anskaffes innenfor en økonomisk ramme på 14 066 mill. kroner. Utbetalingene for 2000 skal holdes innenfor rammen av bevilgede beløp under kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, postene 1 Drift og 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres.*

II

Forsvarsdepartementets bestillingsfullmakter på kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold økes med 1 826 mill. kroner fra 29 000 mill. kroner til 30 826 mill. kroner.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Senterpartiet bifaltes innstillingen med 85 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.21.39)

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten har Gudmund Restad satt fram et forslag på vegne av Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Alle store investeringsprosjekter i Forsvaret utsettes til etter at Stortinget har behandlet Langtidsmeldingen for Forsvaret våren 2001.»

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:64 (1999-2000) – forslag fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland, Øystein Djupedal og Karin Andersen om en midlertidig utsettelse av enkelte større investeringer i forsvarsmateriell i påvente av langtidsmeldingen for Forsvaret – avvises.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Senterpartiet bifaltes komiteens innstilling med 87 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.22.33)

S a k n r . 6*Referat*

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 16.25.
